

Ammattislangina *finglish* —

Teknisten viestijöiden anglohybridi osana globalisaation diskurssia

Nina Palmgren
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (englanti)
Pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2007

Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

PALMGREN, NINA: Ammattislangina *finnglish* — Teknisten viestijöiden anglohybridi osana globalisaation diskurssia

Pro gradu -tutkielma, 97 sivua, 5 liitesivua + englanninkielinen tiivistelmä 4 sivua
Käännöstiede (englanti)
Joulukuu 2007

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tarjota pienimuotoinen läpileikkaus suomalaisessa yhteiskunnassa yleisemminkin vallitsevista, kieliin liittyvistä arvostuksista ja asenteista. Työssä pohditaan nykysuomen englannistumista ja nykysuomalaisen identifioitumista kieleen: sitä, miten maailmankieli englanti on vaikuttanut globalisaatioajan kieliammatillaisen — suomalaisen teknisen viestijän — kielimaisemaan ja kielikäsitteisiin sekä suomen kielen asemaan hänen monikulttuurisessa toiminta- ja viestintäympäristössään.

Kyseessä lienee ensimmäinen yksittäisen suomalaisen ammattiryhmän kieli-identiteettiä, kielitietoisuutta ja kielellisiä asenteita koskeva tutkimus. Koska perinteinen kielitieteen, käännöstieteen tai teknisen viestinnän tutkimus ei tarjoa toimivaa perustaa tutkimusongelmien pohdintaan, niitä lähestytään sosiolingvistiikan suunnasta. Teoreettinen viitekehys rakentuu lähinnä kontaktilingvistiikan, fennistiikan ja diskurssin tutkimuksen käsitteistön ja käsitysten ympärille.

Tutkimusaineisto koottiin tekemällä teknisen viestinnän kentässä toimiville henkilöille kysely, jonka tuloksia tutkijan omakohtaiset havainnot täydentävät. Informanttien vastaukset vahvistavat, että nuorta toimialaa ylivertaisesti hallitseva näppärä tekniikan lingua franca on tullut alalle jäädäkseen. Suomenkielinen tekninen viestintä näyttää jääneen ennako-oletuksen mukaisesti kiihtyvän kansainvälistymiskehityksen seurauksena selkeästi lapsipuolen asemaan: sen lisäksi, että dokumentointi tapahtuu useimmiten englanniksi, etenkin monikansallisissa yrityksissä lähes kaikki muukin viestintä hoidetaan englanniksi. Keskeisimpänä omakielisen erikoisalaviestinnän kehittämisen esteenä vastaajat pitivät vakiintuneen suomenkielisen terminologian puuttumista.

Vastaukset viestivät kohderyhmän valtaosin myönteisestä suhtautumisesta suomen kieleen. Jotkut vastaajat ymmärtävät, että äidinkielen säilymisen kannalta on tärkeä käyttää sitä mahdollisimman laaja-alaisesti, ammatillisessa kontekstissakin. Sen sijaan ICT-alan suuryrityksissä työkentelevien informanttien vastauksista heijastuu yritysjohton englantikeskeinen globalisaation diskurssi: suomi nähdään pikemminkin turhana kulueränä kuin voimavarana. Ohut kielitietoisuus ilmenee myös kommenttien intuitiivisuutena: äidinkieltä sanotaan tärkeäksi näkemystä perustelematta ja englantiin — tai sekakieliseen ammattislangiin *finnglishiin* — turvaututaan silloinkin, kun voitaisiin käyttää suomea. Vain sisäpiirille avautuvien anglismien käyttö on luonnollistunutta ja tietoista. Ainoastaan yksi asiaa laajasti myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta pohtinut informantti näyttää tiedostaneen äidinkielen keskeisen merkityksen ihmisen identiteetin ja koko kulttuurin kannalta. Kielen analysointiin koulutettujen teknisten viestijöiden kohdalla näkemysten ristiriitaisuutena ilmenevää tietoisuuden pinnallisuutta ja jäsentymättömyyttä voinee pitää yllättävänä.

Avainsanat: tekninen viestijä, kielitietoisuus, äidinkieli, anglohybridi, *finnglish*, globalisaation diskurssi

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimustavoitteet ja -hypoteesit.....	4
1.2	Teoreettinen viitekehys.....	6
1.3	Tutkimuksen rakenne.....	7
2	KIELTENVÄLINEN VAIKUTUS JA ENGLANNISTUMINEN	8
2.1	Kielten kontaktit ja niiden seuraukset.....	8
2.2	Nykysuomen englannistuminen.....	16
2.2.1	Englanti sivistyksen kielenä	18
2.2.2	Englannin vaikutus ammattikieliin.....	21
2.2.3	Englannin vaikutus yleiskieleen.....	22
2.3	Sekakieli <i>finenglish</i>	23
2.3.1	<i>Finenglish</i> siirtolaiskielenä.....	23
2.3.2	<i>Finenglish</i> nyky-Suomessa.....	24
3	TEKNISEN VIESTIJÄN KIELI-IDENTITEETTI JA -TIETOISUUS.....	26
3.1	Kieli osana identiteettiä	28
3.2	Kielellinen ja kulttuurinen tietoisuus	30
3.3	Kriittinen kieli- ja diskurssitietoisuus	35
4	TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	41
4.1	Lähestymistavan ja tutkimusmenetelmän valinta.....	41
4.2	Kyselyn toteutus.....	42
4.3	Kyselylomake.....	43
4.4	Kyselyaineiston analyysi.....	44
5	TUTKIMUSTULOKSET	45
5.1	Vastaajien profiili	45
5.1.1	Äidinkieli, ikä ja sukupuoli	45
5.1.2	Koulutus- ja uratausta.....	46
5.2	Viestijän työnantajaorganisaatio	49
5.2.1	Perustiedot työnantajaorganisaatiosta.....	49
5.2.2	Työnantajaorganisaation kielipolitiikka	51
5.3	Vastaajien omakohtainen suhde kieleen	56
5.4	Alan yleinen kehityssuunta teknisen viestijän silmin	62
6	PÄÄTELMÄT.....	76

NÄYTTEET	81
-----------------------	-----------

LÄHTEET	82
----------------------	-----------

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake

Liite 2: Kyselyn saatekirje

ENGLISH SUMMARY

TAULUKOT

Taulukko 1. Ikäjakauma	46
Taulukko 2. Koulutustausta	47
Taulukko 3. Uratausta	48
Taulukko 4. Työnantajaorganisaatio	50
Taulukko 5. Sisäinen koulutuskieli	52
Taulukko 6. Kohderyhmän edustamat diskurssilajit	59

1 Johdanto

Me tahdomme olla kaikkea, emme suomalaisia, tahdomme tietää kaiken, taitaa koko maailman kielet, mutta emme omaamme. Tahdomme tutkia maat ja taivaat ja kaikki näiden ihanuudet, mutta emme huomaa kukkaa, joka tuoksuen kohoaa jalkojemme juuressa. (A. I. Arwidsson 1822, Palmgrenin 1948/1976, 16, mukaan.)

Monien maiden kieliolot ovat maapalloistumisen, siirtolaisuuden ja poliittisten olojen vapautumisen myötä moninaistuneet, mutta myös monimutkaistuneet, mikä on korostanut kansainvälisen yleiskielen tarvetta entisestään: englannin kielen käyttäjien määrä on kasvanut 50 vuodessa räjähdysmäisesti yli miljardiin (Hiidenmaa 2003, 57; McArthur 2005, 58; 2006, 62; Pahta 2004a, 8; Rohde 1995; Varantola 2003; vrt. Crystal 1997, 4-5). Äidinkielenään heistä englantia puhuu kuitenkin vain noin 300–400 miljoonaa (Crystal 1997, 130; *Ethnologue* 2005¹; McArthur 2006, 62; Pahta 2004a, 9). Englannista näyttää tulleen koko maapallon yhteistä omaisuutta (Kankaanranta 2005, 20-21; McArthur 2005, 56-58), sillä ei-äidinkieliä englannin puhujia arvioidaan olevan jopa kolme kertaa niin paljon kuin syntyperäisiä (Crystal 1997, 130; Power, 2006; ks. myös Beneke 1991, 54; Llorca 2004, 314; Rohde 1995).

Alun perin poliittisten ja kaupallisten syiden pohjalta syntynyt englannin maailmankielellinen hegemonia on johtanut siihen, että lingua franca -ilmiö on siirtynyt mainonnan ja populaarikulttuurin lisäksi monien tieteenalojen, maailmantalouden, monikansallisten yritysten, Internetin ja kansainvälisten järjestöjen aktiiviseen kielenkäyttöön. Mutta onko englantia vain harmiton, neutraali lingua franca, jonka käyttöä perustellaan ymmärretyksi tulemisen tarpeella (Crystal 2000, 29; Piekkari, Vaara, Tienari & Säntti 2005, 333–334; ks. myös Kankaanranta 2005, 23; vrt. Hiidenmaa 1999b; 2003, 41, 102–104; Tienari & Vaara 2001, 250, 252, 254–255) tai tasavertaisuudella ei-englanninkielisten kesken (Piekkari ym. 2005, 334; ks. myös Kankaanranta 2005, 23) — vai johtaako kansainvälistyminen eliitin valta-asemia pönkittävään ”uuteen ylikansalliseen monokulttuuriin” (Oittinen & Väyrynen 2001; ks. myös Hiidenmaa 2003, 83; Leiwo 1999; Tienari & Vaara 2001, 252; vrt. House 2003, 559–560)? Tehdäänkö globalisoituvissa yrityksissä tietoisia vai luonnollistuneita viestintäratkaisuja (Tienari & Vaara 2001, 255)? Onko englannin hallitseva asema todellinen uhka kielelliselle ja kulttuuriselle monimuotoisuudelle, jopa pienten kielten säilymiselle ja demokratialle (EU:n kielellisen monimuotoisuuden periaate 2000/2004, ks. EU:n kieliportaali 2007; kielilaki 2004; Kotus 1998, 5, 8)?

¹ *The Ethnologue* on kielitieteilijöiden yleisesti luotettavimpana pitämä ihmiskieliä ja niiden ominaisuuksia kartoittava ja tilastoiva Internet-sivu. Yli 50 vuotta toiminut *Ethnologue* julkaisee painoksia viiden vuoden välein.

On arvioitu, että englannistumiskehityksen seurauksena noin puolet maapallon 6 000 puhutusta kielestä kuolee lähivuosisikymmeninä (Crystal 2000, 19; Unesco 2001); synkimpien ennusteiden mukaan kielistä tuhoutuu jopa 90 prosenttia (Krauß 1992, 5–7; Romaine Engelbergin 2005 mukaan; Skutnabb-Kangas 2000a, ix; 2000b; ks. myös Ethnologue 2005; SKY 2003; Lindstedt 2002, 464–465). Kielitieteilijät pitävät yleisesti kielten yhä kiihtyvää häviämismisvauhtia yhtenä nykyajan suurista ongelmista, ja maailman valtakieliä luonnon monimuotoisuutta uhkaaviin tappajakasveihin tai -soluihin vertaava Tove Skutnabb-Kangas (2000b) näkee kielellisen moninaisuuden jopa eliölajeja selvästi uhanalaisemmaksi (ks. myös Skutnabb-Kangas Moringin 2004 mukaan; vrt. Lindstedt 2002, 466); aktiivisimmaksi ”tappajakieleksi” hän (Moringin 2004 mukaan) nimeää ”uuden teknologian kielen”, englannin (ks. myös McArthur 2005, 57–60; Romaine Engelbergin 2005 mukaan; vrt. House 2003, 556, 560).

Miltähän oma kielimaisemamme² näyttää 500 vuoden — tai vaikkapa jo 50 vuoden — kuluttua? Vaikka suomen kielen olemassaolo ei useimpien mielestä varsinaisesti uhattuna olekaan (Hiidenmaa 2003, 26, 63–65; Kotus 2006; Latomaa & Nuolijärvi 2002, 186–187; Lindstedt 2002, 468; McArthur 2005, 59; Moore & Latomaa 2006; Nuolijärvi 2006; Skutnabb-Kangas 2000b; vrt. Hurttu 2001; Kuiri 2002, 16; Tommola 2002, 32–34, 39, 42), on huoli sen käyttöalan kapeenemisesta englannin paineen alla aiheellinen (Hiidenmaa 2003, 74; Kotus 2001, 8; Latomaa & Nuolijärvi 2002, 186; Nuolijärvi 2001a). Globalisaation ja teknologian kehityksen vaikutus ulottuu jo nyt voimakkaana lähes kaikille suomalaisenkin yhteiskunnan osa-alueille, joista uhatuimpina muun muassa Jouko Lindstedt (2002, 468) pitää korkeakoulujärjestelmää ja talouselämää (ks. myös Oittinen & Väyrynen 2001). Verkottuneessa toimintaympäristössä siitä on tullut yhteinen käyttökieli useimmissa monikansallisissa yrityksissä, eikä akateeminen maailmakaan ole säästynyt kehitykseltä. Englannista on tullut useilla aloilla jopa työllistymisen edellytys, mutta se näyttää levinneen myös moniin sellaisiin liikeyrityksiin, joiden toiminta ei sitä edellyttäisi (Pahta 2004b, 36–37). Monikulttuurinen yrityskonteksti — ja erityisesti tieto- ja viestintäteknologia-ala³ — on myös useimpien suomalaisten teknisten viestijöiden toimintaympäristöä, joka on tä-

² Kieleen liitetään monenlaisia metaforia. Kielen monitasoisuutta venäläinen neuropsykologi A. R. Lurija (1946, 61) selvittää **ikkunavertauksen** avulla (ks. osio 3.2). Itse pidän hyvin kuvaavana myös ilmaisua ”**kielimaisema**”, jolla tarkoitan kielellistä ympäristöä eli kieliyhteisön tai -yhteisöjen käyttämistä kielistä muodostuvaa ”näkyä” (vrt. äänimaisema). Se, miltä maisema näyttää eli millaista kieltä ihmiset eri tilanteissa käyttävät, riippuu ennen muuta kielenulkoisista tekijöistä, kuten globalisaatiosta, kansainvälisestä yhteistyöstä, elinkeinorakenteen ja työn luonteen sekä medioiden muuttumisesta, koulutuksesta, liike-elämän ja tiedeyhteisön toimintalinjoista ja -tavoista sekä kieliin liittyvistä arvostuksista ja asenteista (Hiidenmaa 2003, 34–40, 90, 293; Kotus 2001, 7–8).

³ Toimialasta käytetään suomen kielessäkin monenkirjavia käsitteitä: puhutaan esimerkiksi informaatio- ja kommunikaatioteknologia-alasta ja telekommunikaatio- ja informaatioteknologia-alasta. Yksiyymmärteisyyden vuoksi alaa kutsutaan tässä tutkimuksessa jatkossa tieto- ja viestintäteknologia-alaksi (*Information and Communications Technologies*, lyh. ICT) tai ICT-alaksi.

män tutkimuksen keskiössä.

Kiihtyvä kansainvälistyminen ei ole merkinnyt vain englannin puhujien määrän huomattavaa lisääntymistä, vaan myös eräänlaisten hybridien sekakielten syntymistä eri kieliyhteisöihin: englanninkielisten aineiden osuus niin saksan-, venäjän- kuin suomenkielisissäkin teksteissä on jo niin suuri, että voi syystä puhua erillisten kielivarieteettien synnystä. Jo vilkaisu suomalaiselle nettikeskustelupalstalle, mutta usein myös sanoma- tai aikakauslehteen — jopa ammattilehteen — riittää kieli-ilmiön tunnistamiseen. Kyseessä ei ole kuitenkaan vain suomalainen tai edes eurooppalainen ilmiö; esimerkiksi englantivaikutteista saksaa kutsutaan *Denglischiksi*, ranskan ja englannin sekakieli on nimeltään *franglais* ja englannistunutta japania kutsutaan *Japlishiksi* (Alapuro & Sajavaara 1984, 48–49; ks. myös Callahan 2005, 283, 290; *Concise Oxford Companion* 1998; Haussteiner 2002, 2; McArthur 2005, 57). Aineksia suomen ja englannin kielestä sisältävää sekakieltä tai hybridiä kutsutaan tässä tutkimuksessa *finglishiksi*.

Finglish-käsitteestä tuli tutkimukseni avainsana puolivahingossa: päätoimisesti tieto- ja viestintä-tekniologia-alan suuryrityksessä työskentelevä Teknisen viestinnän erikoistumisohjelman vierailijaluennointija käytti sanaa pyydellessään anteeksi kielenkäyttöään ”tää nyt on tätä *finglishiä*, sori vaan...”. Merkittävää nähdäkseni on, että suomen ja englannin aineksia sisältävään sekakieleen viitannut ICT-ammattilainen tiedosti itsekkin kielenkäyttönsä epäkorrektiuden.

Tällaiseen yhtä tyyppillistä teknisen viestinnän kohderyhmää edustavan nimimerkki ”ErrorRistin” (2005) kirjoitukseen törmäsin Peliplaneetta.net -verkkolehden⁴ keskustelupalstalla:

Näyte 1:

Muuten olen *talent buildiini* tyytyväinen, mutta mietityttää vähän *Improved Fireballin* ja *Pryroblastin* tarpeellisuus. *Fireballia* tulee käytettyä lähinnä *avaus spellinä* ja muuten sitten *Scorchia*, joten tuo *casting timen* lyheneminen ei paljoa auta. *Pryroblastissa* on taas niin iso *casting time*, että sitä ei oikein edes pysty käyttämään kuin *avaus spellinä* tai *Presence of Mindin* kanssa. Mites muilla *mageilla*, tuleeko käytettyä *Fireballia* tai *Pyroblastia*? (Kursivointi NP:n.)

Samaan tapaan englannin sanoja vilissyt suomalaisen yritysjohtajan seminaariesitelmä johtamisen kehittämisestä sai *Tekniikka & Talous* -lehden toimittajan Raija Hallikaisen (2002) purkamaan mieltään ammattikielisen viestinnän englannistumisesta; hän kutsuu ilmiötä saastumiseksi ja näkee kielen vaalimisen myös toimittajan tehtäväksi. Seuraavassa otteita esitelmästä (mt.):

⁴ Peliplaneetta.net on Suomen suosituimpia peliaiheisia verkkosivustoja, jolla käy kuukausittain noin 250 000 lukijaa ja jonka sisällöntuotantovastuu kuuluu vuoden 2005 alusta Alasin Media Oy:lle.

Näyte 2:

Applikaatio-osaaminen on yrityksen koor kompetenssi, ainakin meidän soljuuson bisneksessä. -- Kun on saanut jalan asiakkaan oven väliin, sitten tarvitaan söövis kompetenssia. -- Kompetens boord on oiva tapa ajaa sisään freimwörkkiä ja substanssia. Siellä on tapahtunut myös tiim bildingia. -- Kompetenssin kehittäminen on yksi haaste, mutta miten sen diffuusio tapahtuu organisaatiossa. Kompetenssi-integraatiossa on tavattomasti haasteita. Kun piti syventää applikaatio-osaamista, piti samalla kaventaa skouppia. Kun tuotteita on paljon, on mahdoton ymmärtää kaikkia applikaatioita, pitää splitata. (Kursivointi NP:n.)

Vaikka Hallikaisen esimerkkiotteet seminaariluennosta lienevätkin ääritapauksia, ne kuvaavat hyvin suomalaisessa liike-elämässä nykyisin vallitsevaa kehityssuuntaa. Alati uusiutuvaan tietotekniikkaan liittyvien vierassanojen käyttöä Hallikainen (mt.) pitää suomentamisongelmien vuoksi vielä jotenkin ymmärrettävänä; ”tavallisille liiketalouden käsitteille sen sijaan on olemassa käyttökelpoiset suomalaiset vastineet, jotka eivät ole ylivoimaisia oppia, insinöörille tai diplomi-insinöörillekään” (ks. myös 2.2.1). Yritysten kansainvälistyminen ei hänen mielestään oikeuta (suomen) kielen saastuttamista. Mutta onko perusteltua antaa erikoisasemaa tietotekniikallekaan? Ja mikä tärkeämpää: ymmärtävätkö sidosryhmät kuvatus kaltaista anglosuomea — viestintää, josta suomenkielisiä sanoja ei löydy nimeksikään — tai kontekstissa toimijat edes toisiaan?

Juuri huoli kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden köyhtymisestä on ollut keskeisenä pontimena tälle tutkimukselle. Tarkoituksenani on selvittää, kuinka englannistunut teknisen viestinnän kenttä Suomessa on ja millaisia syitä vallitsevan todellisuuden taustalta löytyy.

1.1 Tutkimustavoitteet ja -hypoteesit

Pohdin pro gradu -tutkielmassani sitä, miten maailmankieli englanti on vaikuttanut suomen kielen ja sen asemaan ammattikielisessä viestinnässä. Tutkimusongelmani olen rajannut koskemaan yhtä ammattiviestinnän osa-aluetta, eli toimialana nuorta teknistä viestintää, jota tarkastelen myös omakohtaisen kokemukseni eli koulutukseni⁵ ja alalla työskentelyni perusteella. Tutkin näin tiettyä ammattiryhmää, teknisiä viestijöitä, monikulttuurisessa toiminta- ja viestintäympäristössään, osana kansainvälistynyttä yrityskulttuuria sekä yritysten sisäistä ja ulkoista viestintää.

---

⁵ Olen nk. pitkän linjan kieliammattilainen: diplomikielenkääntäjäksi valmistuin 1982 ja maisterin tutkintoon johtavan Teknisen viestinnän erikoistumisohjelman suoritin Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitoksessa vv. 2004–2006.

Tutkimuksessani pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Millainen puheyhteisö suomalaiset tekniset viestijät ovat, eli
  - a. millainen heidän kielimaisemansa on, ja
  - b. miten he kielen ammattilaisina näkevät äidinkiелensä merkityksen?
2. Onko suomen kielellä sijansa teknisten viestijöiden työnantaja- ja asiakasorganisaatioiden kommunikaatiossa?

Todettakoon, että kun tutkimuksen kannalta tärkeässä roolissa ovat kielelliset ja kulttuuriset arvot ja asenteet, ei teknisten viestijöiden kielimaisemaa voi tarkastella irrallaan kohderyhmän ammatillisen kontekstin ulkopuolisesta ympäristöstä ja asenneilmastosta. Uskon, että tutkittaessa teknisten viestijöiden kielenkäyttöä ja omakohtaista suhdetta äidinkiелensä sekä työnantaja- ja asiakasyrityksissä vallitsevia asenteita ja suomen kielen asemaa alalla yleensäkin on otettava huomioon myös kohderyhmän muu sosiokulttuurinen konteksti osana viestijöiden kielimaisemaa. Siksi pidän perusteltuna tarjota pienimuotoisen läpileikkauksen suomalaisessa yhteiskunnassa yleisemminkin vallitsevista, kieliin liittyvistä arvostuksista ja asenteista.

Ensimmäinen lähtöoletukseni on, että suomenkielinen tekninen viestintä (dokumentaatio, terminologia, koulutus, tutkimus, kirjallisuus) on jäänyt yleisen englannistumisen seurauksena vahvasti lapsipuolen asemaan. Osin tämä johtuu varmaan suomalaisen teknisen viestinnän alan nuoresta iästä ja vakiintumattomuudesta, mutta vieläkin keskeisemmin kiihtyvän kansainvälistymiskehityksen hallintaan liittyvistä valinnoista: yhtäältä globalisoitumista tukevan yritysjohton tehokkuusajattelusta ja viestintäpolitiikasta, toisaalta taloudellisen kurimuksensa vuoksi elinkeinoelämästä yhä riippuvaisemmasta kansallisesta koulutus- ja tutkimuspolitiikasta.

Toisen hypoteesini mukaan englanti ja *finnish* hallitsevat alaa muun muassa siksi, ettei suomen kielen — äidinkiелен — merkitystä identiteetille ja kielen köyhtymisen riskejä tiedosteta riittävästi. Tämän vuoksi pyrin valottamaan suomen kielen asemaa ja *finnishin* kaltaisen sekakielen syntyymiseen johtaneita syitä laajemminkin. Oletukseni perustuu muun muassa Marjukka Lapalaisen pro gradu -työn tuloksiin, joita tarkastelen lähemmin luvuissa 3 ja 5.

Kolmas hypoteesini on, että englannin ylivalta ja *finnishin* runsas käyttö teknisten viestijöiden toimintaympäristössä johtuvat myös ammattikunnan omista asenteista ja valinnoista: siitä, et-

teivät tekniset viestijätkään arvosta äidinkieltään. Uskon *finglishin* saaneen heidän keskuudessaan jopa eräänlaisen sisäpiirikielen roolin.

Puheenvuoroni on suunnattu ennen muuta teknisen viestinnän ammattilaisille, tutkijoille, kouluttajille ja koulutussuunnittelijoille, mutta myös muille kieliammattilaisille ja kielen merkityksestä kiinnostuneille. Valitsemastani näkökulmasta teknisen viestinnän kenttää, teknisten viestijöiden — yleensäkin yksittäisen suomalaisen ammattiryhmän — kielitietoisuutta tai suomen kielen roolia kansainvälistyneessä yritysympäristössä ei ole tiettävästi ennen tutkittu. Aihe on tärkeä ennen kaikkea yhteiskunnallisen merkityksensä vuoksi.

1.2 Teoreettinen viitekehys

Tässä pro gradu -työssä liikutaan jo aiheensa puolesta sociolingvistiikan maastossa. Tutkimuksen tarkoituksena onkin yhtäältä selvittää syitä englannin hallitsevaan asemaan teknisen viestinnän kentässä ja toisaalta osallistua kielellisestä monimuotoisuudesta ja erityisesti kielitietoisuudesta — siis suhteesta ja suhtautumisesta kieleen — käytävään keskusteluun. Koska perinteinen käännöstieteen, kielitieteen tai teknisen viestinnän tutkimus ei näkemykseni mukaan tarjoa riittävän toimivaa perustaa tutkimuskysymysteni pohdintaan valitsemastani näkökulmasta, lähestyn niitä sociolingvistiikan suunnasta, kriittisen diskurssianalyysin silmin.

Sociolingvistiikka määritellään ”kielentutkimuksen alaksi, joka käsittelee kieltä sosiaalisessa ympäristössään ja tarkastelee sosiaalista todellisuutta lingvistisin keinoin”. Kieltä sosiaalisena ilmiönä kuvaavan sociolingvistiikan keskeisenä tehtävänä on kielen vaihtelun ja muuttumisen takana olevien syiden selvittäminen. (Nuolijärvi 2000a, 13–14.) Sociolingvistisen tutkimuksen kohteina ovat ennen muuta kielen käyttö ja käyttäjät, eivät kielisysteemi ja rakenne (Raumolin-Brunberg 2004, 24; Romaine 1993, 7).

Sociolingvistiikka on perinteisesti jaettu mikro- ja makrosociolingvistiikkaan. Käsillä oleva tutkimus painottuu makrotasolle, mikä tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa pohditaan muun muassa kielen käyttöä ja merkitystä yhteisön toiminnan kannalta: kielen vaihtoa, säilymistä ja kuolemaa, kieliasteita sekä eri kielimuotojen funktionaalisia tehtäviä kieliyhteisöissä (Nuolijärvi 2000a, 15). Sosiaalisen vaihtelun lisäksi tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä teemoja ovat sosiaaliset verkostot ja kielen rooli esimerkiksi ryhmäidentiteetin muotoutumisessa. Melko hajanaisen alan laajasta kysymyksenasettelusta ja tutkimuksesta tämä suomen ja englannin kielen kohtaamisen

problematiikkaa tarkasteleva työ hyödyntää lähinnä kontaktilingvistiikkaa ja diskurssintutkimusta, joista viimeksi mainitun rooli on ennen muuta näkökulmallinen.

Kontaktilingvistiikka, joka pyrkii selvittämään ja valottamaan ihmisten välisiä kielikontakteja eri näkökulmista, on poikkitieteellistä tutkimusta, koska kielikontaktit ja niiden seuraukset eivät ole ainoastaan kielellisiä, vaan myös esimerkiksi psykologisia, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia (Rossi 2003, 22; ks. myös Romaine 1993, 7–8). Sosiolingvistiisiin kysymyksenasetteluihin kontaktilingvistiikan yhdistää muun muassa siihen läheisesti liittyvä kaksikielisyystutkimus (Langnet 2007).

Syventääkseni ymmärrystäni tutkimastani kielellis-sosiaalisesta ilmiöstä ja kytkeäkseni lingvistisen pohdinnan selkeämmin yhteiskunnalliseen tarkasteluun sovellan työssäni diskurssianalyysiä, valikoiden ja aineistolähtöisesti (ks. osio 5.3).

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksessani on kuusi lukua, ja sen teorettinen osa koostuu luvuista 2 ja 3, joissa rakennan työlleni useiden teorioiden kautta monipuolista taustakehystä. Luvussa 2 pohdin, millaisia muutoksia kielten kohtaamisesta syntyy ja sitä, miten englantia on vaikuttanut nykysuomeen. Kolmannessa luvussa tarkastelen kieli-identiteettiä ja -tietoisuuteen liittyvää tutkimuskirjallisuutta, käsitteistöä ja käsityksiä sekä teknisiä viestijöitä ryhmänä ja puheyhteisönä.

Neljäs luku aloittaa tutkielmani empiirisen osuuden. Ensiksi pohdin, minkälainen aineisto tarvitaan vastaamaan tutkimuskysymyksiin, ja sen jälkeen sitä, minkälaisin keinoin tällainen aineisto voidaan hankkia. Perusteltuani tutkimusmenetelmäni valintaa kerron tutkimusaineistoni keräämisestä sekä tutkimukseni eettisistä lähtökohdista. Lopuksi kuvaan lyhyesti aineiston analysoinnissa noudattamiani periaatteita. Viidennessä luvussa esittelen analyysini tuloksia, joita peilaan hypoteeseihini ja aiempiin tutkimuksiin. Tutkielmani päätän lukuun 6, jossa teen yhteenvedon tutkimukseni tuloksista ja pohdin tulevan tutkimuksen haasteita.

2 Kieltenvälinen vaikutus ja englannistuminen

In 500 years' time, will it be the case that everyone will automatically be introduced to English as soon as they are born (or, by then, very likely, as soon as they are conceived?). If this is part of a rich multilingual experience for our future newborns, this can only be a good thing. If it is by then the only language left to be learned, it will have been the greatest intellectual disaster that the planet has ever known. (Crystal 1997, 139-140.)

Kielen tutkimus on kriittisen lingvistiikan, erityisesti tekstintutkimuksen ja diskurssianalyysin (Fairclough 1992, 1995; Pietikäinen 2001; Pälli 2003a) kaltaisten uusien tutkimusmenetelmien myötä olennaisesti muuttunut viime vuosikymmenien aikana. Kehitys on avannut uusia näkökulmia, ja kieltä on alettu tutkia yhä useammin osana kulttuuria ja ihmisten kanssakäymistä. Tiedetään, että kaikki kielet muuttuvat ajan myötä, mutta kaikki muutos ei ole välttämättä yhteisön kielen ja kulttuurin kannalta hyväksi. Erityisesti kielten muuttumista ovat saaneet aikaan kieltenväliset kontaktit.

2.1 Kielten kontaktit ja niiden seuraukset

Kielten tiedetään saaneen aina vaikutteita toisistaan, mutta viime vuosien kiivaan globaalien taloudellisen yhdentymisen myötä kielikontaktit ovat kasvaneet aivan ennennäkemättömiin mittoihin. Vaikka joka kolmas ihminen puhuu päivittäin vähintään kahta kieltä ja esimerkiksi lingua franca -englantia käytetään säännöllisesti enemmän kuin standardivarianttiaan, valtaosa kielen tutkimuksesta kohdistuu edelleen yksikielisiin puhujiin ja prestiisikieliin (Kalliokoski 2004; Mauranen 2002; ks. myös Romaine 1993, 7). Tilanne näyttää olevan kuitenkin vähitellen muuttumassa: kielen käytön ja kielellisen vuorovaikutuksen tutkimuksen vilkastuminen on merkinnyt muun muassa kaksikielisyyden nousemista kielikontaktin keskiöön ja kaksikielisyystutkimuksen huomattavaa lisääntymistä.

Kaksikielisyystutkimus tarkastelee koodien yhdistymistä (*language mixing, code-mixing*), kielten sulautumista (*fusion*), koodinvaihtoa (*code-switching*), toisen kielen dominanssia (*dominance*) ja lainaamista (*borrowing*) (Hassinen 2002, 45–46; ks. myös Hirvonen & Lauttamus 2000, 48–53; Lauttamus 1992, 4–6). Tutkimustulosten vertailu ei ole kuitenkaan ongelmattonta, sillä kielentutkijat suhtautuvat kaksikielisyys- ja määrittelevät kielten vaikutusta toisiinsa monenkirjavasti (Romaine 1993, 1–8, 206; ks. myös Hassinen 2002, 45). Tutkimuskentän laajuuden vuoksi kaksikielisyyttä käsitellään tässä työssä vain valikoivin osin.

Perinteisen historiallis-vertailevan kielentutkimuksen mukaan kielten kohtaamisista syntyy kieltenvälisiä substraatti-, adstraatti- ja superstraatti-vaikutuksia⁶ tai sitten kohtaamiset eivät vaikuta kieliin mitenkään (Laakso 2001; Riionheimo 1996; Rot 1991, 19–21; Thomason & Kaufman 1988/1991, 119). Sarah Thomason ja Terrence Kaufman (mts. 116–119) pitävät valtasuhteiden kolmijakoteoriaa kuitenkin puutteellisena, sillä tuloksia siihen perustuvasta, aiempia kielikontaktitilanteita koskevasta analyysistä ei voida yleistää.

Monimuotoisuutensa vuoksi kaksikielisyyttä on määritelty lukuisin eri tavoin: se voi vaihdella syntyperäisen tasolla molempia kieliä käyttävästä sellaiseen, joka käyttää ensikielensä lisäksi jollakin tasolla muitakin kieliä (ks. tarkemmin Hassinen 2002, 20–21). Sándor Rotin (1991, 16–18) mukaan kielikontakteiksi pitäisi luokitella kaikenlaiset sisäiset ja ulkoiset kielelliset suhteet toisen kielen opettelusta äidinkielistä vastaavaan kielitaitoon. Verkottuneessa virtuaalimaailmassamme, jossa yhteydenpito ei ole rajoittunut enää lähellä sijaitseviin yhteisöihin, kielikontaktin syntymiseen riittää taito ymmärtää toisen kieltä (mts. 61–62). Kielikontaktit voivat olla suoria tai epäsuoria. Esimerkiksi joukkoviestimien kautta tapahtuvassa epäsuorassa kielikontaktissa kielten vaikutus ulottuu vain joihinkin kielen järjestelmiin, kun taas kaksikielisten kommunikoidessa suorassa kielikontaktissa aktiivisesti keskenään vaikutukset tuntuvat kielen kaikilla tasoilla. (Filipovic 1986.)

Kielten kohtaamisesta voi olla monenlaisia kielensisäisistä, mutta myös esimerkiksi kielenulkoisista, sosiolingvivistisistä ja pragmaattisista seikoista johtuvia seurauksia (Laakso 2001). Kielikontaktit saattavat johtaa kielen vaihtamiseen (*language shift*), kielen säilyttämiseen (*language maintenance*), kokonaan uusien kielten tai kielimuotojen syntymiseen tai kielen kuolemaan (*language death*)⁷ (Kalliokoski 2004; Lindstedt 2002, 464–465; Piirainen-Marsh 2005; ks. myös Leppänen & Nikula, tulossa). Sirpa Leppäsen ja Tarja Nikulan (tulossa) sekä Christopher Rollasonin (2005, 55) mukaan englannin leviämisellä nimenomaan ei-englanninkielisten maiden eri konteksteissa saattaa olla kauaskantoisiakin seurauksia. Kehitys voi näet johtaa kielten käyttöalan kaventumiseen, kohtaavien kielten aseman heikkenemiseen, kielten sekoittumiseen ja lopulta jopa uusien sekakielten syntymiseen tai kielen vaihtoon, niinpä on tärkeä saada tarkkaa empiiristä tutkimustietoa esimerkiksi englannin ja suomen kohtaamistilanteista suomalaisen yhteis-

⁶ Tietyllä alueella poliittisesti tai kulttuurisesti hallitsevaan kieleen vaikuttavaa vähemmistökieltä kutsutaan **substraatiksi**, kun taas vähemmistökieleen vaikuttavaa hallitsevaa kieltä **superstraatiksi**. Statukseltaan tasa-arvoiset kielet ovat **adstraatteja**. (Rot 1991, 19–21; Thomason & Kaufman 1988/1991, 116–119.)

⁷ Skutnabb-Kankaan (2000, 365–374) mielestä 'kielenmurha' (*language murder*) tai 'kielellinen kansanmurha' (*linguistic genocide*) olisi 'kielikuolemaa' oikeampi termi, koska kuolema ei ole luonnollinen vaan poliittista ja taloudel-

kunnan mikro- ja makrotasoilla (Leppänen & Nikula, tulossa).

Keskeisenä seurauksena kielten kohtaamisesta on, että puhujat joko säilyttävät oman kielensä tai vaihtavat sen toiseen kieleen (Thomason & Kaufman 1988/1991, 108–109; ks. myös Laakso 2001; Lauttamus 1992, 3; Riionheimo 1996). Tutkimukseni kannalta ehkä kiinnostavimpana pidän kolmatta, neutraalia tyyppiä, jonka lisäämistä kaksijakoiseen malliin muun muassa Timo Lauttamus (1992, 5–6) esittää: kontaktitilannetta, jossa kielenkäyttäjät ovat optimaalisen kaksikielisiä⁸ eli kummallakaan kielellä ei ole hallitsevaa asemaa (ks. myös Hirvonen & Lauttamus 2000, 47–48; Kalliokoski 1999, 6; Riionheimo 1996). Kun englannin ja suomen välinen interferenssi on kohderyhmäni sujuvasti kaksikielisessä puheyhteisössä johtanut jonkinlaisen sekakielen tai jargonin syntyyn, olisiko perusteltua luonnehtia tämänhetkistä kontaktivaihetta, jossa normit ja identiteetit vasta hakevat muotoaan, *neutraaliksi*?

Kielensäilyttämistilanteessa puheyhteisö ylläpitää äidinkieltään sukupolvesta toiseen. Lainaava kieli ei ole vaarassa, sillä puhujien itsensä aikaansaamat, lähinnä sanastolliset tai rakenteelliset muutokset ovat pinnallisia eivätkä siten ulotu äidinkielen perusrakenteeseen tai useisiin kielen alajärjestelmiin. Tilanteissa, joissa geneettinen jatkuvuus häiriintyy, kieltenvälinen vuorovaikutus voi johtaa kielen vaihtoon — siihen, että kieliyhteisö tai sen osa luopuu äidinkielestään toisen kielen hyväksi. (Thomason & Kaufman 1988/1991, 37, 108–109; ks. myös Laakso 2001; Lauttamus 1992, 5–7.) Kielenvaihdon kynnyksellä olevista suomen kielen standardoimattomista varianteista mainittakoon amerikansuomi (ks. Hellstrom 1976; Hirvonen & Lauttamus 2000; Lauttamus 1992; Sahlman 1949), australiansuomi (ks. Kovács 2001; 2004; Lammervo 2005) ja meänkieli (ks. Arola 2004; 2006; Winsa 1993; 1998). Pahimmillaan kielen vaihto saattaa johtaa jopa kielen kuolemaan. Tärkeä on mielestäni ymmärtää, etteivät kielet kuole rappeutumalla pikku hiljaa elinkelvottomiksi, vaan käyttämättömyyttään eli käyttöalan kapenemisen vuoksi (ks. johdanto ja osio 2.2.2), ja että käyttömahdollisuudet puolestaan riippuvat poliittisista, taloudellisista ja sosiaalisista tekijöistä (Hiidenmaa 2003, 54, 59–60).

---

lista valtaa pitävien aiheuttama.

⁸ Poplackin (1980/2000, 254–255) mukaan ”**aidosti**” **kaksikielisinä** voidaan pitää henkilöitä, jotka ovat oppineet kaksi kieltä jo varhaislapsuudessaan tai nuoruudessaan. Samassa merkityksessä tutkimuskirjallisuudessa puhutaan yleisemmin **tasapainoisesta kaksikielisyydestä**, joka muun muassa Skutnabb-Kankaan, Crystalin, Nettlen ja Romanin mielestä auttaa takaamaan pienten kielten puhujille sekä oman kielen säilymisen että mahdollisuuden osallistua oman yhteiskuntansa asioiden hoitamiseen (Lindstedt 2002, 465).

Kielikontaktit voivat johtaa myös pidginien, kreolien⁹ tai aineksia molemmista kontaktikielistä sisältävien sekakielten syntymiseen (Laakso 2001; Thomason & Kaufman 1988/1991, 187–188, 196–199; ks. myös McArthur 2005, 57). Mielenkiintoisen yhtymäkohdan tutkimaani nuoreen ammattikuntaan tuo Johanna Laakson (2001) huomio siitä, että sekakielet syntyvät sosiolingvistisissä poikkeusoloissa, esimerkiksi jonkin ryhmän rakentaessa selkeästi omaa ”ristirotuista identiteettiään”.

Johdantoluvussa sivuttavia erilaisia englannin kanssa melko vapaasti sekoittuneita, sekavilta vaikuttavia kielimuotoja Tom McArthur (2005, 57; ks. myös *Concise Oxford Companion* 1998) kutsuu anglohybrideiksi (*anglo-hybrids*). Tällaisten taustaltaan erilaisten, ”samaa” kieltä eli jotakin englannin varieteettia puhuvien henkilöiden kohtaaminen verkostojen välityksellä on McArthurin (2005, 57) mukaan yhä tavallisempaa ja vaihteluun sopeutumisenkin uusmedioiden ansiosta helpompaa kuin aikaisemmin. Itse käyttäjät eivät pidä hybridimuodosteitaan mitenkään kaoottisina, vaan jonkinlaisina kulloiseenkin tilanteeseen sopivina viestinnällisinä resursseina tai pikaratkaisuin (mts.; ks. myös Gumperz 1982, 65; House 2003, 570, 574):

In addition to dialects, pidgins, and creoles, English in all its varieties has long been mixing with other languages, producing a range of, as it were, *Anglo-hybrids*. Such entities may seem chaotic to an outsider meeting them for the first time, but blends of this kind are inevitable in locales where two or more avowed languages are in wide daily contact. Such outcomes as *franglais* and *Spanglish* are not, however, chaotic to their users but are pragmatic blends in which the most immediately recalled and relevant material takes pride of place. Many social commentators deplore such hybridization, but deploring it has never put an end to it, any more than it has put an end to dialect.

Mutta onko englannin sekoittaminen suomen kieleen kohderyhmäni tapauksessa jo niinkin runsasta ja vakiintunutta, että voidaan puhua sekakielestä, vai onko teknisten viestijöiden käyttämässä kielimuodossa sittenkin kyse koodinvaihdosta tai vain lainaamisesta (ks. Laakso 2001)? Pohdin tätä lyhyesti seuraavassa, jotta saadaan konkreettinen käsitys tutkittavasta ilmiöstä.

Lainauksesta ja koodinvaihdosta on laajan tutkimuksen vuoksi olemassa lukuisia määritelmiä. Vuorovaikutustutkimuksen pioneerina tunnettu John Gumperz (1982, 66) pitää lainaamista yksittäisten sanojen ja idiomaattisten fraasien mukauttamisena matriisikielen rakenteeseen, kun taas Pekka Hirvonen ja Timo Lauttamus (2000, 48–49) määrittelevät lainaamisen prosessiksi, jossa

---

⁹ **Pidginillä** tarkoitetaan vähintään kahden luonnollisen kielen kontaktista syntynyttä, rakenteeltaan yksinkertaista apukieltä, jota kukaan ei käytä äidinkielenään (Laakso 2001; Merisalo 2006), kun taas äidinkielenä tai ensimmäisenä opittuna kielenä puhuttua toisen polven pidginiä, jota voidaan käyttää monissa tilanteissa, kutsutaan **kreoliksi** (Laakso 2001; Pasanen 2004, 39–40, 71).

lähtökielen sana tai fraasi (muotoineen ja merkityksineen) tai rakenteeseen liittyvä elementti integroidaan tai mukautetaan ainakin osittain tulokielen morfologiseen, syntaktiseen ja fonologiseen järjestelmään (ks. myös Lauttamus 1992, 8). Lindstedt (2003) tarjoaa suomen lainaamisesta ruotsiin seuraavan esimerkin:

Näyte 3:

Den hade en **sanoma** också. (*ruots.* ett budskap)

Sen sijaan kun kahta kieltä käytetään samassa puhunnoksessa vuorotellen, kyseessä on koodinvaihto (Lindstedt 2003; ks. myös Hirvonen & Lauttamus 2000, 48–49; Kovács 2004, 204–205). Yleisessä suomalaisessa asiasanastossa (YSA 2006) koodinvaihto määritellään ”kahden kielen tai niiden osarakenteiden vaihtoehtoiseksi, tietoiseksi käytöksi saman keskustelun aikana”; Gumperzin (1982, 66), Lauttamuksen (1992, 8) sekä Päivi Pahtan ja Arja Nurmen (2004, 127) mielestä tällainen kielellisen aineksen prosessointi voi olla myös tiedostamatonta (ks. myös Leopold 1949, 14, Hassisen 2002, 46 mukaan). Vaihto tapahtuu yleensä lause- tai lausekerajan kohdalla, ja kukin yksikielinen jakso noudattaa kyseisen kielen mukaista kielioppia (Lindstedt 2003; ks. myös Hirvonen & Lauttamus 2000, 48). Pahtan ja Nurmen (2004, 132) esimerkki on koodinvaihtoa suomen ja englannin kesken:

Näyte 4:

Abstrakteille ei vielä ole **fixattu deadlineä**.

Tunnetussa New Yorkin puertoricolaisyhteisön kielenkäyttöä koskevassa tutkimusartikkelissaan *Sometimes I'll start a sentence in Spanish Y TERMINO EN ESPAÑOL* Shana Poplack (1980/2000, 224) määrittelee koodinvaihdon näin: ”Code-switching is the alternation of two languages within a single discourse, sentence or constituent.” Tämän mukaan koodinvaihto voi siis olla lauseiden välistä, lauseen sisäistä tai lauseen ulkoista (mts. 253–255; ks. myös Hirvonen & Lauttamus 2000, 48; Kovács 2005). Fonologista sulautumista kelpaamattomana koodinvaihdon ja lainan erottelukriteerinä pitävien Poplackin, Wheelerin ja Westwoodin (1989, 142, 149–150) mielestä puhdasta koodinvaihtoa ovat vain tulokielen morfologiaan mukautumattomat ilmaukset, kun taas muoto-oppiin toisarvoisena erotteluperusteena suhtautuvat Helena Halmari (1997, 70, 179), Magdolna Kovács (2005) sekä Pahta ja Nurmi (2004, 133) pitävät ratkaisevana erottimena

nimenomaan ääntämystä¹⁰.

Koodinvaihto ei ole mikään hetkellinen ilmiö, päinvastoin: etnisen monimuotoisuuden kasvu eri puolilla maailmaa on merkinnyt myös koodinvaihdon yleistymistä (Gumperz 1982, 64–66). Koodinvaihtoa esiintyy useimmiten kaupunkilähiöissä asuvien, yhtenäisiin kielivähemmistöihin kuuluvien puhujien arkisessa, epävirallisessa kommunikoinnissa. Tällaisille puheyhteisöille on ominaista, että perhe- ja ystäväpiirissä puhutaan äidinkieltä, kun taas työssä ja kanssakäymisessä muihin ryhmiin kuuluvien kanssa käytetään enemmistökieltä; tällöin äidinkielellä on oman *me*-koodin merkitys, kun taas enemmistökieli edustaa vierasta *he*-koodia. Vaativilla työmarkkinoilla pärjätäkseen meänkielisten sekä australian- ja amerikkansuomalaisten kaltaisten vähemmistöryhmien koulutettujen jäsenten on hallittava enemmistökieli erinomaisesti, kun taas heidän sukulais-, ystävä- ja harrastuspiireissään vallitsevat toisenlaiset arvot ja viestintänormit (ks. myös 2.3.1). Ymmärrettävyys ja selkeys ovat koodinvaihdossa sivuseikkoja, ja Gumperz (1982, 1992, Kalliokosken 1995, 2 mukaan) mieltääkin sen ennen muuta kontekstualisoinnin keinoksi. Edellä kuvatuissa piirteissä sekä näiden puhujien elämään olennaisesti kuuluvissa suurissa, nopeissa muutoksissa ja perinteisten ryhmien välisen rajojen rikkoutumisessa näen merkittäviä yhtymäkohtia myös kohderyhmäni toimintakonteksteissa tapahtuneisiin murroksiin: globalisaation ja taloudellisen integraation mukanaan tuomiin elinkeinorakenteen ja yrityskentän mullistuksiin, vuorovaikutusta hallitsevien normien muuttumiseen, eräänlaisten hybridisten kertakäytökielten syntyyn sekä yhteiskunnan yhä lisääntyvään yleiseenkin pirstaleisuuteen (ks. Callahan 2005; Fairclough 1999, 76; Heinonen ym. 2003, 79; Hiidenmaa 2003, 28–29, 36, 49, 51–52; Kankaanranta 2005, 21, 102–109, 434; Leppänen & Nikula, tulossa; Pahta & Nurmi 2004, 128–129; ks. myös 2.3.1 ja luku 3). Erona puheyhteisöjen välillä on kuitenkin se, että teknisten viestijöiden äidinkielellä on Suomessa vielä enemmistökielen asema.

Irma Taavitsaisen ja Päivi Pahtan (2003, 5) mukaan koodinvaihtoa esiintyy Suomessa paitsi nuorisoon, myös eri alojen asiantuntijoiden keskuudessa; yleisesti tunnetuimpana koodinvaihtona he mainitsevat ”IT-jargonin”. Doris Kunzelmannin (2004b, 4–5) mielestä useimmat anglismit ovat lainoja, eivät koodinvaihtoa. Lindstedt (2003) pitää koodinvaihdon ja lainaamisen erottamista vaikeana, jos ero ei käy kieliopillisista seikoista ilmi (ks. myös Hirvonen & Lauttamus 2000, 48; Kalliokoski 1995, 4), ja osittaisten päällekkäisyyksien vuoksi monet tutkijat pitävätkin erottelua

---

¹⁰ Tämän erotteluperiaatteen mukaan täysin suomalaisittain äännetty (esim. *putsari* englannin sanasta *'butcher'*) on siis lainaa ja englantilaisittain äännetty koodinvaihtoa (Halmari 1997, 70, 179; Kovács 2005; vrt. Poplack 2000, 221–222).

keinotekoisena tai jopa epäolennaisena (Kalliokoski 1995, 4; Lappalainen 2005a). Esimerkiksi Laakso (2001) epäilee, onko rajanveto koodinvaihdon ja lainaamisen välillä tarpeen tai edes mahdollinen, kun puhutaan morfologisesti rikkaan suomen ja ”vain sanoja peräkkäin latovan” englannin interferenssistä. Yhdeksi ratkaisumalliksi rajanveto-ongelmaan amerikansuomalaisten koodinvaihto- ja lainaamiskäyttäytymistä tutkineet Hirvonen ja Lauttamus (2000, 47–49) tarjoavat kielellistä jatkumoa, jossa koodinvaihto ja lainaaminen nähdään prosessimaisen kehityksen kahtena ääripäänä ja yläkäsitteenä (ks. myös Lauttamus 1992, 4, 8–10).

Englannin kielestä lainattujen *finenglish*-sanojen erilaisesta, suomenkielisen ääntöasun mukaisesta kirjoitusasusta huolimatta näen Hallikaisen sekä Pahtan ja Nurmen esimerkeissä (ks. näytteet 1 ja 4) yhteneväisyyksiä teknisten viestijöiden keskuudessa — niin kahvipöytäkeskusteluissa kuin perehdytys- ja palaveritilanteissakin — kuulemani, mutta lähes päivittäin myös sähköpositiivisissä näkemäni kielimuodon kanssa. Seuraavassa muutama *Softaslangin pikakurssi* -sanastosta¹¹ poimimani ja tyyppillisenä pitämäni esimerkki kohderyhmäni *finenglish*-viestinnästä:

Näyte 5:

Mä olin viime viikon lomalla, voisitko *apdeitata* sen *riliisin* tilanteen?¹²

Näyte 6:

Ätätsi feilas joka kerta.¹³

Näyte 7:

Seuraava *mailstouni* on jo ens kuussa, kun tuote pitää *loontsata* ennen kesää.¹⁴

Näitä näytteitä voidaan tarkastella esimerkiksi Pirjo Hiidenmaan (2003) jaottelun kautta. Hiidenmaan mukaan englantia ja suomi limittyvät suomalaisen yhteiskunnan eri osa-alueilla monin eri tavoin. Suomalaisesta mainonnasta ovat tuttuja muun muassa englantia ja suomea luovasti yhdistelevät, mutta vain englanninkielentaitoisille suomalaisille avautuvat mainoslauseet, kuten

¹¹ Kyseessä on tietävästi harrastajavoimin koottu, julkaisematon sanasto, joka koostuu noin 100 tietueesta selityksineen, englannin- ja/tai suomenkielisine vastineineen sekä esimerkkilauseineen. Sanaston tarkempaa alkuperää tai tekijöitä en ole pystynyt selvittämään. Yhden oletuksen mukaan slangisanaston oli sähköpostitse lähettänyt joku viestijäkollega halutessaan piristää työoveriteaan. Näytteiden 5 – 7 selitykset on laadittu osin sanastosta saadun tiedon pohjalta.

¹² *Apdeitata* tarkoittaa päivittämistä (vrt. *update*) ja *riliisi* julkaistua matkapuhelimen ohjelmistokokonaisuutta tai versionumeroa (engl. *release*).

¹³ *Ätätsi* ("synonyymi" *ätätstentti*) merkitsee liitetiedostoa (engl. *attachment*) ja *feilata*-verbi 'epäonnistua'.

¹⁴ *Maiilstouni* (engl. *milestone*) tarkoittaa esim. projektin aikataulutavoitetta ja *loontsata*-verbi (engl. *launch*) 'julkistaa', 'lanseerata'.

”Meri Christmas” (ks. myös Pahta & Nurmi 2004, 130). Kehityksen sosiolingvistiikan kannalta kummallisena näkevä Hiidenmaa ihmettelee, ”mihin mainoksessa tarvitaan koodinvaihtoa, siirtymää kielestä toiseen”. (Hiidenmaa 2003, 90–96.) Suomen ja englannin rinnakkaisen käytön hän (mts. 92–96; ks. myös Laaksonen 2003, 19–20; vrt. Itkonen 2000, 41) jakaa kuuteen lajiin:

1. täysin englanninkielinen teksti, esimerkiksi mainos tai työpaikkailmoitus, irrallisena, itsenäisenä tekstinään
2. englanninkielinen iskulause (esim. *who cares?*) osana muuten suomenkielistä tekstiä
3. englanninkieliset tuotenimet tai tehtävänimikkeet muutoin suomenkielisessä tekstissä (esim. *Palvelukseen halutaan sales designer*)
4. sitaattilaina tekstissä osana suomenkielistä lauserakennetta (esim. *help desk -työpiste*)
5. vieras sana mukautettuna ääntöasun kaltaiseen kirjoitusasuun (esim. *brändi; softa*)
6. suomalainen vastine (esim. *sähköposti*).

Pintapuolisen tarkastelun perusteella teknisten viestijöiden kielen muoto näyttäisi kuuluvan kategoriaan 5 (*brändi, softa*; vrt. näytteet 5–7); esimerkiksi ohjelmaa tarkoittavan ’*software*’-sanan edelleenjohdos ’*softa*’ on teknisten viestijöiden keskuudessa vilkkaassa käytössä (”IT-jargon”, ks. Taavitsainen & Pahta 2003, 5). Asia ei liene kuitenkaan näin yksinkertainen. Hiidenmaan (2003, 95) mukaan sitaattilainojen (kategoria 4) kanssa käytetään yleensä selventävää loppuosaa (esim. *spin-off*-tuotteet), mutta asiantuntijoiden — myös teknisten viestijöiden — välisessä kommunikaatiossa niitä tapaa ilman jälkiosaakin (esim. *spinoffit*). Kategoriaan 4 kuuluviksi Hiidenmaa (mts.) lukee myös lausekkeen määritteinä sen sisällä olevat englanninkieliset tekstit (esim. ”ei se koulu ole mitään *very specialia*”), jollaisia kohtaa ajoittain niin Internetin keskustelupalstoilla kuin vaikkapa viestijöiden sähköpostiviesteissäkin. Kohderyhmäni kieli- ja muodon yksilöimistä vaikeuttaa osaltaan sekin, että viestijät käyttävät alan käsitteistä monenkirjavia rinnakkaisvariantteja, niinpä heidän sähköpostiviesteissään esiintyy viittauksia niin ”*single-sourcattuihin*” kuin ”*sinkkusorssattuihinkin*” (yksilähteistettyihin) kuviin tai ”*milestoneen*” ja ”*mailstouniin*”.

Ilman tarkempaa tutkimista *finglish*-esimerkkejä (näytteet 5–7) ei voi kuitenkaan lokeroida lainaamiseen tai koodinvaihtoon kuuluviksi. McArthuria (2005, 57) sekä Leppästä ja Nikulaa (tu-

lossa) soveltaen *finlishiin* voitaisiin ehkä suhtautua jonkinlaisena kertakäyttökielenä, tilanteen synnyttämänä ”verkkokielenä”¹⁵ viestintätarkaisuna tai kielten kohtaamisessa syntyvien monimutkaisten hybridisoitumisprosessien ilmentymänä eli yhtenä monista anglohybrideistä. Koska tutkielmani tarkoituksena on ennen muuta kielenkäytön taustalla olevien syiden ja asenteiden selvittäminen, ei kielimuodon lingvistinen luokittelu, *finlisiin* piirteiden laajempi tarkastelu rajata tämän tutkimustyön ulkopuolelle. Jatkotutkimuksen aiheena kielimuoto olisi kuitenkin ehdottoman kiinnostava.

Kun kyse on koko suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria leimaavasta ilmiöstä, ei tutkimuskysymysten keskiössä olevan nuoren ammattiryhmän identiteettiä voi mielestäni tarkastella irrallaan teknisten viestijöiden ammatillisen toimintaympäristön ulkopuolisesta sosiokulttuurisesta kontekstista. Nykysuomen ja englannin kohtaaminen tarjoaa runsaasti esimerkkejä siitä, miten suomi on kansainvälistymisen nimissä joutunut eri elämän aloilla mukautumaan kansallisessa kontekstissaankin. Niinpä tarkastelen seuraavaksi suomalaisen yhteiskunnan rakenteissa ja arkipäivän ympäristössä vallitsevia valta-asetelmia ja arvostuksia, joilla on mielestäni merkittävä vaikutus kansalaisten — teknisten viestijöidenkin — kieli-identiteettiin.

2.2 *Nykysuomen englannistuminen*

Englannin valta-asema nykymaailmassa on kiistaton. Se on monessa mielessä osa suomalaistakin arkipäivää, sillä lähes kaikki suomalaiset peruskoululaiset opiskelevat tätä maailmankieltä jossakin koulutuksensa vaiheessa ja lähes 90 prosenttia valitsee englannin ensimmäiseksi vieraaksi kielekseen (Hiidenmaa 2003, 90; Hiidenmaa Uotisen 2006a mukaan; Moore & Varantola 2005, 133; Taavitsainen & Pahta 2003, 6). Englanti on nykyään käytetyin kieli myös suomalaisessa tiedeyhteisössä, ja sähköisten viestimien yleistymisen myötä sen vaikutus suomen yleiskieleenkin on kasvanut yhä suuremmaksi. Kansainvälistyminen on merkinnyt myös monikansallisten yritysten sisäisen viestinnän englannistumista ja hybridisoitumista (Alatalo 2006, 15, 21, 32, 35; Kankaanranta 2005, 21, 102–109, 434; Latomaa & Nuolijärvi 2002, 186; Leppänen & Nikula, tulossa; Moore & Varantola 2005, 134).

Vieraiden kielten lainautumista suomeen on tutkittu 1880-luvulta lähtien (esim. Setälä 1913; Tunkelo 1907). Sortovuosisista vierassanatutkimus on erityisesti valtaisan englannistumiskehityk-

---

¹⁵ Crystal (2001, 17) käyttää sähköiseen verkkomaailmaan, perinteisen kirjakielen ja puhekielen rinnalle syntyneestä uudesta kielityypistä termiä ”**netspeak**” eli verkkokieli.

sen myötä saanut kuitenkin aivan uudenlaiset mittasuhteet (Sajavaara 1989, 70–73), ja erityisen kovaa polemiikkaa englannin valta-asema on synnyttänyt niin tutkijoiden kuin maallikoidenkin keskuudessa parinkymmenen viime vuoden ajan.

Edelläkävijänä nykysuomen englannistumistutkimuksessa voidaan perustellusti pitää Jyväskylän yliopistoa, jossa tehtiin professori Kari Sajavaaran johdolla laaja tutkimus anglismeista jo 1970-luvun lopussa. Projektiryhmän tavoitteena oli tutkia englannin ja angloamerikkalaisen kulttuurin vaikutusta suomen kieleen, ja tutkimusaineistona käytettiin televisio-ohjelmien tekstityksiä, sarjakuvia, ulkomaan uutismateriaalia, mainoksia, käyttöohjeita ja työpaikkailmoituksia sekä yritysten ja tuotteiden nimiä (Alapuro & Sajavaara 1984, 49–50). Tämän lisäksi testattiin nuorten kykyä ymmärtää ja tunnistaa anglismeja (mts.). (Ks. myös Laaksonen 2003, 19–21.)

Jo pilottihanke toi esiin, että anglismit jäävät ilmiöiden pinnallisuuden vuoksi usein lyhytikäisiksi ja että monien sanojen tarkoituksena on yksinkertaisesti mielikuvan luominen. Sajavaaran mukaan anglismien käyttö nuortenlehdissä ja työpaikkailmoituksissa on osoitus tietyn ryhmän — esimerkiksi mainosmiesten tai Finnairin lentoemäntien — samastumistarpeesta: ”Yhteistä on, että erityiskielen tarkoituksena on viestiä ryhmän jäsenten välillä ja tehdä kieli ulkopuolisille käsittämättömäksi. Ilmiötä on esiintynyt aina, esimerkiksi Hesän slangi.” Vierasperäisten sanojen kitkemistä tärkeämpänä kielellisen kasvatuksen kannalta Sajavaara pitää tilannekohtaisen kommunikaation ja kielityypin — erilaisten rekisterien ja tilanteen mukaisen kielenkäytön — hallitsemista sekä asennekasvatusta. (Alapuro & Sajavaara 1984, 50; ks. myös Lipponen 1998, 115; 2000, 18; Mantila 2002c; Paunonen 2002; Rollason 2005, 21, 55; osio 3.3.)

Vuonna 1979 tehtyä ensimmäistä anglismiprojektia on seurannut lukuisia vastaavanlaisia hankkeita. Tuoreimmista mainittakoon Jyväskylän ja Helsingin yliopistoissa meneillään oleva, Suomen Akatemian rahoittama sekä englannin käytön, tehtävien ja merkitysten muuttumista suomalaisen yhteiskunnan eri konteksteissa tarkasteleva *Englanti Suomessa* -tutkimusprojekti. Tämä englannin ja suomen kohtaamista monitieteisesti, diskurssinäkökulmasta tutkiva hanke on tuonut muun muassa esiin, että vaikka englanti on kuulunut suomalaisten arkeen jo vuosia, sen käyttöä kansainvälisenä, ainoana yhteisenä kommunikointikielenä tai suomalaisen yhteisön sisäisenä kielenä tai sen sekoittumista suomen kieleen on tutkittu yllättävän vähän. (Leppänen & Nikula, tulossa; Nikula & Leppänen 2005; Nikula, Leppänen & Pitkänen 2007; VARIENG 2006.)

Anglismeista on tehty Suomen yliopistoissa etenkin 1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla myös

lukuisia opinnäytetöitä. Voittopuolisesti pro gradu -työt ovat olleet sanastotutkimuksia, ja monet aiheista ovat olleet hyvin samankaltaisia kuin Jyväskylän pilottiprojektissa.

Yliopistotutkimuksen rinnalla englannin vaikutuksesta suomeen on käyty näihin päiviin asti vilkasta yleisönosastokeskustelua ja kirjoitettu pakinoita, eikä muun muassa Kielikello-, Virittäjä-, Kielikuvia-, Siulaset-, Polyteekkari- ja Virke-lehtien palstoilla jatkunut kirjoittelu näytä laantumisen merkkejä — päinvastoin.

Erityisen silmiinpistävää nykysuomen englannistuminen on ollut tieteen ja koulutuksen alalla. Se, miten englantia on talouselämäkeskeisen kansainvälistymisstrategian nimissä hyvää vauhtia valtaamassa Suomen kansalliskieliltä sivistyskielen aseman ja saamassa niistä näin yliotteen julkisessa toiminnassakin, ei voi mielestäni olla heijastumatta kaikkien kansalaisten — myös globalisointumiskehityksen keskiössä olevan kohderyhmäni — kielikäsitteisiin, arvoihin ja asenteisiin. Siksi pidän tutkimuskysymyksiäni kannalta tärkeänä pohtia seuraavassa kansainvälistymisvaatimusten vaikutuksia myös tieteen ja sivistyksen piirissä vallitseviin kielistrategioihin ja -käytäntöihin.

2.2.1 Englanti sivistyksen kielenä

Vuonna 2000 jopa 98 prosenttia Suomen peruskoululaisista opiskeli englantia, kun taas muualla Euroopassa sitä opiskeli 91 prosenttia oppivelvollisuusikäisistä (Latomaa & Nuolijärvi 2002, 158–159; ks. myös Tilastokeskus 2001, 45–6). Suomessa on tarjolla myös monenlaisia kielikylpyjä¹⁶ sekä englanninkielistä aineenopetusta (CLIL)¹⁷; englanninkielistä peruskouluopetustakin oli Taavitsaisen ja Pahtan (2003, 6) mukaan vuonna 2000 saatavilla 251 koulussa. Tällaisen perusopetuksessa käytettävään opetuskielen liittyvän, 1990-luvun alussa tapahtuneen liberalisoinnin väitetään olleen alkuna jopa vähittäiselle kielenvaihdolle; kuitenkin vuonna 2001 tehdyn Eurobarometritutkimuksen (INRA) mukaan jopa 90 prosenttia suomalaisista piti oman kielen suojelemista EU:n myötä tarpeellisena (Latomaa & Nuolijärvi 2002, 186). Kotimaisten kielten tutkimuskeskus eli Kotus (2001, 8) uskookin Euroopan unionin jäsenyyden selkeästi

¹⁶ Jos lasten äidinkieli on yhteiskunnalliselta statukseltaan vahva ja opettaja kaksikielinen, **kielikylpyopetus** (*immersion*) voi lisätä yksilön ilmaisuvaroja ja johtaa **täydenteiseen kaksikielisyyteen** (*additive bilingualism*), kun taas ”vääräoppinen” **kieliupotus** (*submersion, sink-or-swim model*) **vähenteiseen kaksikielisyyteen** (*subtractive bilingualism*) (Skutnabb-Kangas 2000a, 582, 614; ks. myös Lindstedt 2002, 467). Yksilötasolla etua työelämässä tuova kielikylpyopetus voi Latomaan ja Nuolijärven (2005, 186) mukaan johtaa myös kaksikielisen elitismien syntyyn.

¹⁷ Vieraskielisestä aineenopetuksesta käytetään nimitystä Sisällön ja kielen yhdistetty oppiminen, *Content and language integrated learning* (CLIL) (Marsh 2001).

vahvistaneen suomalaisten kielitietoisuutta ja halua kehittää kieltään (ks. myös 3.2).

Englanti hallitsee ylivoimaisesti myös tiede-elämää: kansainvälistä tunnettuutta voi suomalainen tutkija saada vain julkaisemalla tutkimuksensa — äidinkielen sijaan — englanniksi (Hiidenmaa Uotisen 2006a mukaan; Moore & Varantola 2005, 148; Setälä 2006; vrt. Kotus 1998, 7–8). Eikä korkeakouluneuvos Anita Lehikoisen (Lehto & Markkanen 2005) ”kotikansainvälistymiseksi” luonnehtima kehitys näytä laantumisen merkkejä, päinvastoin: vuonna 2005 jo lähes puolessa (37:ssä 75:stä) yliopistojen maisteriohjelmista¹⁸ tutkinnon voi suorittaa englannin kielellä — kauppatieteiden ja tekniikan aloilla osuus on vieläkin suurempi (mt.; ks. myös Hallikainen 2007). Åbo Akademiassa tehtiin vuonna 2006 jopa lähes 90 prosenttia väitöksistä englanniksi (Setälä 2006). Kansainvälistyminen on nostettu myös yhdeksi Teknillisen korkeakoulun toimintastrategian neljästä ydinteemasta vuosille 2007–2009. Siitä, mikä vaikutus tällä on äidinkielen asemaan TKK:ssa, ”yleiseen kehitystrendiin” ja ”kansainvälistymisen pakkoon” vetoava — ja mielestäni näin tyyppilliseen luonnollistumisen retoriikkaan turvautuva — TKK:n rehtori Matti Pursula (Uotisen 2006b mukaan) toteaa:

[TKK:n] hallituksessa ei nyt varmaan ihan selvästi ole kielipolitiikkaa päätetty, mutta se strategia tulee varmaan tämän kansainvälistymisen myötä. - - Paine siihen suuntaan tietysti on, että suomen kieli menettää asemiaan. - - Mutta kyllä yliopistolla aina on tietty velvoite ja tehtävä huolehtia kansallisesta kielestä ja siitä, että terminologia ja muu siirtyy. Mutta millä tavalla se tulevaisuudessa tehdään, niin sitä me voimme joutua miettimään.

Kansainvälistyminen nähdään siis kapeasti vain tarpeena joustaa englannin hyväksi. Hiidenmaa (2006, 11; Hiidenmaa Uotisen 2006a mukaan) katsoo ongelman kulminoituvan nimenomaan suunnitelmallisuuden ja toimintamallien puuttumiseen: ilman huolellisesti laadittuja kielistrategioita Suomessa ollaan ”täysin markkinoiden ohjattavissa”, niinpä varsinkin ulkomaalaisten opiskelijoiden houkuttelemiseksi englanninkielistä opetusta lisätään edelleen (ks. myös Varantola 2005, 3–4). Harri Mantilakin (2002a, 10) toteaa: ”Niin kauan kuin ihmisten kielitietoisuus on pelkän välinediskurssin varassa, ei voi odottaa perusteltuja kielipoliittisia ratkaisujakaan.” (Välinediskurssiin palaan tarkemmin osioissa 3.2 ja 5.3.) Aika ajoin esillä olevat vaatimukset englannin ottamisesta esimerkiksi koko tekniikan alan opetuskieleksi heijastavat Hiidenmaan (2003, 32) mielestä kielen näkemistä vain kokoelmana nimityksiä konkreettisille esineille (ks. myös Nuolijärvi 2006). Hän (Uotisen 2006a mukaan) pitää väheksyvää suhtautumista suomen kieleen kuitenkin hyvin lyhytnäköisenä. Ilman äidinkielen käsitejärjestelmää ihminen ei voi

¹⁸ Maisteriohjelmat mukaan lukien englanninkielisiä tutkintoja ja pienempiä opintokokonaisuuksia yliopistoissa ja

jäsentää maailmaa ja ajatella terävästi, niinpä korkeakouluopiskelijoidenkin — mielestäni myös teknistä viestintää opiskelevien — tulisi hallita hyvin äidinkieltä. Omakielisellä opetuksella voidaan taata parempi oppiminen ja se, että diplomi-insinöörikin kykenee kommunikoimaan oman alansa asioista ymmärrettävästi ja tehokkaasti myös suomeksi ja ilmaisemaan itseään ammattiasioissa muillakin kielillä (mt.; ks. myös Hallikainen 2002; 2007; Kotus 1998, 7–8; Uotinen 2006a). Jyrki Kalliokoski (Koskenroudan 2002 mukaan; ks. myös Hiidenmaa 2003, 32) kommentoi TKK:n kielikysymystä näin:

Jos metsäalan insinöörit todella työssään tarvitsevat lähinnä englantia, on ihan perusteltua tarjota englanninkielistä opetusta. Ongelmia voi tulla tosin ainakin silloin, kun aikanaan suomenkielisten alaisten kanssa pitäisi keskustella asioista ja insinöörillä on käsitteille päässään vain englanninkieliset nimilaput. Viestin välittyminen saattaa kärsiä. Sama pätee opettajiin: Pystyvätkö he esittämään asioita yhtä sofistikoituneesti englanniksi kuin suomeksi? Kuitenkin asioiden sisäistäminen ja niistä kommunikoiminen niin suullisesti kuin kirjallisestikin on kaikista luontevinta omalla äidinkielellä.

Kielikäytännöt suomalaisen tieteen kentässä ovat edelleen hyvin epäyhtenäisiä: siinä kun kiinteästi suomalaista yhteiskuntaa palveleva ja elitismistä välttämään pyrkivä oikeustiede pitää kiinni suomen kielen käytöstä, englannin asema esimerkiksi talous-, lääke- ja luonnontieteissä sekä tekniikassa on kiistaton (Huomo 2001; ks. myös ”lääkäri-latina”, 5.4). Myös kielikysymyksen ympärillä vellovan keskustelun painotukset ovat eri aikoina vaihdelleet ääripäästä toiseen — kyseenalaistamisesta itsestäänselvyytenä pitämiseen: vaikka 1800-luvun tiedeyhteisössä epäiltiin, voisiko suomen kaltainen rahvaan kieli sopia abstraktiin tieteelliseen ajatteluun, aktiivisin ponnistuksin tieteen kieleksi muokattu suomi lunasti paikkansa eurooppalaisten sivistyskielten rinnalla (Huomo 2001; ks. myös Hurttu 2001; Laitinen 2006, 568). Nykypäivän akateemisessa maailmassa englannin suosimisen perusteluksi suomen kustannuksella näyttävät kuitenkin riittävän ”käytännön syyt” (Huomo 2001):

Jos lukijoita halutaan Suomen rajojen ulkopuolelta, on äidinkielen väistyttävä englannin tieltä. Tuloksena on vieraalla kielellä kirjoittava tutkija, jonka huolena on kielen vaihtumisen vaikutus artikkelin asiasisältöön, tyylistä puhumattakaan.

Häkkisen (Huomon 2001 mukaan) mielestä tieteen kieli tulisi nähdä osana yleiskieltä samalla tavoin, kuin tiedekin on osa yhteiskuntaa. Äidinkielen käyttöalan kapenemiseen ja eriarvoistumiseen liittyviä riskejä esiintuovassa kielipoliittisessa ohjelmassa (Kotus, 1998, 7) peräänkuulutetaan kansainvälistyvien tieteenalojen vastuuta myös suomenkielisen tutkimuksen ja koulu-

tuksen tulevaisuudesta. Haluammeko siis antautua englannin ylivallan vietäviksi, ”yksikielisyyden ansaan” (Varantola 2004; 2005, 3–4; vrt. Hiltula 2006¹⁹; ks. myös Hiidenmaa Uotisen 2006a mukaan; Laitinen 2006, 571) vai huolehtia kielipoliittisen ohjelman periaatteiden mukaisesti siitä, ettei ”minkään alan omakielinen tutkimus ja koulutus näivety alkeiden tasolle” (Kotus 1998, 7–8; ks. myös Varantola 2005, 4)? Se, kuinka monipuolista suomen käyttö koulutuksessa ja tieteen kentässä — mutta nähdäkseni samalla koko yhteiskunnassakin — tulevaisuudessa on, riippuu Hiidenmaan (2003, 27, 54) mukaan ennen muuta koulutus- ja tiedepolitiikasta. Professori Auli Hakulinen (2007) hämmästelee, ettei edes Suomen akatemiolla ole kielipoliittista ohjelmaa ja että Helsingin yliopiston toimintaohjelmassakin tyydytään vain suomen kielen vaalimisen retoriikkaan (ks. myös Laitinen 2006, 571–572). Myönteisenä poikkeuksena kansainvälistymishuuman hallitsemasta linjasta Hakulinen (2007) näkee Jyväskylän yliopiston kielipoliittisen ohjelman (ks. myös Laitinen 2006, 572). Esimerkiksi Tampereen yliopiston rehtorin Krista Varantolan (2004) ajatus kielipoliittisesta ohjelmasta yhteisenä ohjenuorana — osana kaikkien yliopistojen toimintaa — ei ole kuitenkaan saavuttanut akateemisessa maailmassa ansaitsemaansa läpimurtoa. Kielellisen demokratian, mutta myös teknisen viestinnän kaltaisten uusien alojen omakielisen terminologian kehittymisen kannalta on joka tapauksessa ensiarvoisen tärkeää, että tieteen kenttä — kansainvälistymispyrkimyksistään huolimatta — täyttää sille jo yliopistolain mukaan kuuluvan sivistystehtävän (ks. Varantola 2005, 3).

Tieteen kentän lisäksi on muitakin julkisorganisaatioita, joiden tehtävänä on huolehtia oppi- ja ammattisanaston tilasta. Niiden haasteista tarkemmin seuraavassa.

2.2.2 Englannin vaikutus ammattikieliin

Ammattien eriytyminen ja eritoten mediajulkisuutta saavat tietotekniikan ja liike-elämän uudet ammatit ovat nekin synnyttäneet suomeen ja ruotsiin runsaasti uutta sanastoa ja ilmaisutapoja, joiden merkitys ei aina ole selvä kaikille kansalaisille. Tämä kaikki saattaa ajan kuluessa kasvattaa äidinkielen käyttöalaa. (Kotus 2001, 8.)

Sanastotyössä oli 1800-luvulla vallalla kaksi hyvin vastakkaista pyrkimystä. Yhtäältä tavoitteena oli eri tieteenalojen termistön kansainvälistäminen, jotta asiantuntijoiden välinen viestintä olisi ollut mahdollisimman tehokasta yli kielirajojenkin. Toisaalta haluttiin luoda omakielinen sanasto

---

¹⁹ Myös Tampereen yliopiston kansainvälistymisen strategiaa eli ulkomaisille opiskelijoille suunnatun suomen kielen opetuksen kehittämistä toisen yliopiston tavoitteiden ehdoilla on kritisoitu voimakkaasti muun muassa Aikalainen-lehden palstoilla (Hiltula 2006, 4; Latomaa 2006, 5).

myös erikoisaloille, minkä taustalla oli pyrkimys kansantajuuteen. (Sajavaara 1989, 72, 83–84; ks. myös Hiidenmaa 2003, 65–66.) Nykyisin kielenhuollon näkökulmasta pidetään tärkeänä, että termit — ovatpa ne sitten maailmansanoja (internationalismeja) tai omakielisiä sanoja — ovat yksiselitteisiä ja vastaavat kansainvälisten käsitteiden sisältöä (Sajavaara 2000, 87).

Kuten edellä mainitaan, kansainvälistymisen edetessä on tullut entistä tärkeämmäksi huolehtia tieteen oppi- ja ammattisanaston tilasta (Sajavaara 2000, 87). Suomessa normatiivinen kielenohjailu kuuluu tänä päivänä Kotimaisten kielten tutkimuskeskukselle, joka valvoo kirjoitetun yleiskielen lisäksi juuri erikoisalojen kielenkäyttöä (Kotus 1998, 6). Erityisen tärkeä rooli sanastotyössä on Sanastokeskus TSK:lla. Tämä asiantuntijaorganisaatio pyrkii myötävaikuttamaan siihen, ettei ammattikielisen terminologian rinnalle kehittyisi pienen ryhmän normien vastaisesti käyttämää tuttavallista ammattislangia: ”Toisin kuin yleiskielen sanat, ammattikielen erikoisilmaukset eli termit liittyvät tarkasti rajattuihin ja määriteltyihin käsitteisiin, joiden sisältöön tekstiyhteys ei vaikuta” (Sanastokeskus TSK 1989, 11–12; ks. myös Hiidenmaa 2003, 110–111). Ilmaistessaan huolensa siitä, että suomalaisten vieraiden kielten taito voi olla jopa esteenä erikoisalojen omakielisen sanaston kehittymiselle, Paula Sajavaara (2000, 87; ks. myös Tienari & Vaara 2001, 254; Määmielinen 1999, 3) osuu mielestäni naulan kantaan:

Jaksaako englanniksi kirjoittava ja luennoiva tutkija kehittää enää suomenkielistä termistöä? Pystyykö hän enää suomeksi kirjoittaessaan ja puhuessaan irtautumaan vieraasta lausemallista ja muotoilemaan lauserakenteensa suomalaisiksi vai tarjoaako hän ’englantia suomeksi’?

Saukkonen (2000, 27) ennustaa, että erikoisalojen ammattikieliset yhdentyvät ja että sekakieli korvaa monilla aloilla suomen. Ammattikieliseen viestintään liittyvät uhkat ja niistä syntyvät kielenohjailun haasteet koskevat luonnollisesti myös teknistä viestintää, ja yhtä lailla on syytä kantaa huolta siitä, löytyykö tämän erikoisalan omakielisen käsitteistön rakentamiseen ja termistön jatkuvaan kehittämiseen tekijöitä. Ja ennen kaikkea: pidetäänkö suomenkielistä terminologiaa riittävän tärkeänä? Näihin kysymyksiin paneudutaan lähemmin tutkielman analyysiosassa (ks. osio 5.4).

2.2.3 Englannin vaikutus yleiskieleen

Vaikka Kotus haluaa yhä pitää selkeydestä ja ymmärrettävyydestä kiinni, yleiskielen huollossa on pyritty pääsemään tiukkapipoisesta ohjailusta eroon (Nykänen 1997). Rajanveto kirjakielen normeja mukailevan puhutun kielimuodon, yleiskielen, ja erikoiskielen välillä on usein vaikeaa. Yleiskielen säilymistä selkeänä ja toimivana ei voida myöskään pitää selviönä, koska sitä uh-

kaavat yhtäältä sisäiset ja toisaalta ulkoiset vaikutteet, kuten virkakielen ja monien erikoisalojen kielenkäytön eriytyminen sekä englannin kielen vaikutus. (Kotus 1998, 6.) Kankeaa laki- ja virkakieltäkin vakavammaksi Jaakko Anhava (1998, 23) arvioi esikuvana pidettävän ”anglistisen bisnes-, tiede- ja eurokielen” vaikutuksen. Yksittäisiä anglismeja suuremmaksi uhkaksi hän näkee helposti leviävät ja suomen koko merkitysjärjestelmää murentavat tavallisten sanontojen ja lauseopillisten rakenteiden sanasanaiset käännökset, kuten esimerkiksi ”pitkässä juoksussa” (*‘in the long run’*) (mts. 20, 22; 2000, 27; 2004, 15–16; ks. myös Moore & Varantola 2005, 143; Sajavaara 2000, 99).

Huomionarvoista englannistumisen tarkastelussa on, että vain osa Suomessa kohdattavasta englannista on tuontitavaraa. Englantia vilisee mainonnassa, tuotenimissä, yritysten työpaikkailmoituksissa, titteleissä, kahviloiden ja ravintoloiden nimissä — mutta usein aivan suomalaisten omasta tahdosta. Kyseessä ei ole usein kuitenkaan puhdas englanti, vaan ”suomenenglanti, joka ei ole muualla käytössä, ehkä ei edes ymmärrettävissä” (Hiidenmaa 2003, 74–75, 92). (Ks. myös Moore & Latomaa 2006; Moore & Varantola 2005, 135–136.)

2.3 *Sekakieli finglis*

Maamme rajojen ulkopuolella, varsinkin Pohjois-Amerikan ja Australian maahanmuuttajayhteisöissä, syntyneistä suomen kielen varianteista on julkaistu monia tutkimuksia. Niissä tosin tarkastellaan hallitsevan kielen (amerikan- tai australianenglannin) vaikutusta vähemmistökielen (niin ikään *finglisiksi* tai *fingliskaksi* kutsuttuun australian- tai amerikasuomeen) englanninkielisissä maissa, kun taas tässä työssä tutkitaan seurauksia lingua franca -englannin ja Suomen kansalliskielen, suomen, kohtaamisesta suomalaisen teknisen viestinnän kentässä.

2.3.1 *Finglish* siirtolaiskielenä

Tiettävästi ensimmäisenä *finglis*-käsitteen otti tieteellisessä merkityksessä käyttöön 1920-luvun lopulla michiganilaisessa Suomi Collegessa vaikuttanut professori Martti Nisonen²⁰. Hän puhui *finglisistä* kuvatessaan Yhdysvalloista löytämänsä eriskummallista kielimuotoa: sekakieltä, jossa englannin kielen sanoja oli kotoutettu suomen kielen syntaksiin ja morfologiaan. Nisosen mukaan ilmiö oli havaittavissa missä tahansa englanninkielisessä maassa, johon oli muuttanut runsaasti ihmisiä Suomesta. (Tuominen 1997; ks. myös Randell 2004, 2, 15–17.)

²⁰ Professori Nisonen oli havainnut Yhdysvalloissa käytettävän suomen kielen eroavan niin oleellisesti isosuomalais-

Siirtolaisyhteisöissä sata vuotta sitten oli hallitsevassa asemassa tulokkaiden lähtömaan kieli; osasta maahanmuuttajia tuli ajan myötä enemmän tai vähemmän kaksikielisiä, osa ei oppinut englantia, mikä vaikeutti luonnollisesti heidän integroitumistaan uuteen kotimaahansa. Erikoiseksi *finlishin* tekee se, etteivät suomen- tai englanninkieliset pysty sitä ymmärtämään ja että sitä käytetään yleensä vain yhteisön sisällä (puheyhteisön yhteinen kielivarieteetti); vuorovaikutuksessa amerikkalaisten tai suomalaisten kanssa puhe pyritään tietoisesti vaihtamaan englantiin tai suomeen (yhteiset käyttönormit). Esimerkkeinä *finlish*-sanoista mainittakoon ais-kriimi (*ice-cream*), äpyli (*apple*), autvitti (*outfit*) ja soopa (*soap*). *Finlish*-kielisessä kehotuksessa työntää lastenrattaat keittiöstä makuuhuoneeseen ei näy enää yhtään suomen sanaa: ”Pussaa se peipiboki kitsistä petirumaan!” (*Push the baby buggy from the kitchen to the bedroom!*) (Tuominen 1997; ks. myös Randell 2004, 3.)

Jenni Tuomisen (mt.) runsaasti referoidussa analyysissä on mielestäni kuitenkin kaksi yhteen sopimatonta väittämää: vaikka englantia tai suomea puhuvien yksikielisten on Tuomisenkin mukaan mahdotonta ymmärtää *finlishiä* (ks. myös Randell 2004, 4), hän toteaa toisessa kohdassa, että suomalaissyntyiset maahanmuuttajat käyttivät *finlishiä* kommunikoidessaan englantia puhuvan valtaväestön kanssa. Oman käsitykseni mukaan edellinen sulkee pois jälkimmäisen: amerikansuomalaisten keskuudessa käytettiin eri kieliä eri tarkoituksiin (tilanteinen vaihtelu, diglossia²¹), kotona ja muissa epävirallisissa tilanteissa pikku hiljaa *finlishiksi* muuttuvaa suomea sekä työssä ja muissa virallisissa tilanteissa prestiisikieltä, englantia. (Ks. myös 2.1.)

2.3.2 *Finlish* nyky-Suomessa

Vaikka *finlish* tutkimassani merkityksessä tarkoittaa niin ikään sekakieli-ilmiötä, Nisosen määrittämällä siirtolaiskielellä ja nykyajan *finlishillä* ei juuri ole yhteisiä taustanimittäjiä. Siinä missä lähinnä suuri syntyvyys ja taloudellinen ahdinko olivat saaneet arviolta 380 000 suomalaista etenkin vuosina 1850–1914 lähtemään paremman elämän toivossa Pohjois-Amerikkaan (Karvonen 2001; Sahlman 1949, 14, 24) ja kielitaidottomuus oli johtanut sekakielen syntyyn suomalais-siirtolaisten keskuudessa, samannimisen nykyajan ilmiön taustalla ei ole sosiaalista pakkoa. Syyinä ei ole myöskään sivistyksen puute — päinvastoin.

---

ten puhumasta suomesta, että alkoi kutsua sitä *finlishiksi* (H.L. Mencken 1936, 676, Sahlmanin 1949, 15 mukaan).

²¹ Käsitykseni mukaan lähinnä ensimmäisen polven amerikansuomalaisten keskuudessa vallitsi *diglossia*, yhteisöllinen kaksikielisyys (diglossia/kaksikielisyys, ks. Fishman 1980 Merisalonen 2006 mukaan; Skutnabb-Kangas 2000, 72).

Määrittelen tämän tutkimuksen tarkoituksiin nykypäivän *finenglishin* näin: se on 2000-luvun Suomessa puhuttua ja kirjoitettua, runsaasti englannin kielen aineksia sisältävää suomea, josta ilmiön laajuudesta johtuen on hyvää vauhtia kehittymässä oma varieteettinsä. Tyypillisimpiä *finenglishin* käyttäjiä ovat arviolta 15–35-vuotiaat suomalaiset nörttipojista ICT-uraa luoviin tai tietokoneita harrastaviin nuoriin aikuisiin, joista se sähköisten medioiden yleistymisen myötä on leviämässä nopeasti muihinkin väestöryhmiin.

3 Teknisen viestijän kieli-identiteetti ja -tietoisuus

Ihminen voi oppia hyvinkin muita kieliä ja elää niissä syvästi ja monipuolisesti, mutta usein vieraan kielen asema on vuorovaikutuksessa välineellisempi kuin oman. Pahimmassa tapauksessa tämä väline, hyödyllinen osa puhujan repertuaaria, voi nousta kieliyhteisössä asemaan, joka näkyy sekä yhteisön että yksilön kielivarantoa. Silloin kun käyttökieli englanti alkaa kieliyhteisön päätöksellä ottaa niitä asemia, joita äidinkiellillä on ollut, silloin on syytä tarkastella asiaa uudesta näkökulmasta. (Nuolijärvi 2001a.)

Tekninen viestintä on varsin uusi erikoisala Suomessa. Vaikka teknisestä dokumentoinnista oli Yhdysvalloissa syntynyt oma alansa sotateollisuuden tarpeisiin jo II maailmansodan aikana (O'Hara, Jr. 2001), suomalaisessa teollisuudessa ja liike-elämässä tekninen viestintä alkoi saada jalansijaa vasta korkean teknologian kehittymisen myötä 1980- ja 1990-luvuilla (Suojanen 2000, 1–2). Suomessa teknisen viestinnän ammattilaiset työskentelevät monenlaisissa yrityksissä ja julkisorganisaatioissa, mutta jonkin verran myös itsenäisinä ammatinharjoittajina. Kaikkiaan ammatissa arvioidaan Suomessa toimivan noin 2 000 henkilöä (Iho Pesosen 2006, 18–19 mukaan). Ylivoimaisesti suurimpana työllistäjänä on alusta saakka ollut tieto- ja viestintäteknologia-ala, välillisesti tai välittömästi. Suomessa teknisten viestijöiden tehtäväksi on muodostunut laitteiden ja ohjelmistojen tekninen dokumentointi kieli- ja kulttuuritaustaltaan erilaisille käyttäjäryhmille — yleensä englanniksi. (Suojanen 2000, 1, 9, 23–25, 102, 131.)

Vaikka etenkin rekrytoivissa amerikkalaisyrityksissä ihanteellisena taustana tekniselle viestijälle pidetään vahvaa tekniikan tuntemusta ja äidinkielistä englantia, Suomessa tekniseen dokumentointityöhön palkataan useimmiten yliopistossa kieli- tai käännöstiedettä opiskelleita humanisteja. Toisin kuin edelläkävijämaassa Yhdysvalloissa, jossa tekniset viestijät kirjoittavat yleensä äidinkielellään, Suomessa ja muuallakin Euroopassa dokumentointikielenä on useimmiten ensimmäinen vieras kieli²² — molemmissa tapauksissa kuitenkin englanti. (Suojanen 2000, 24; ks. myös Koivisto Gorschelnikin 2007, 6 mukaan.) Suomessa ala on hyvin naisvaltainen, kun taas Yhdysvalloissa tekniset kirjoittajat ovat useimmiten teknisen taustan omaavia miehiä (mts.). Vaikka tutkimuksia ei-äidinkielisten dokumentoinnista englanniksi löytyy maailmalta jonkin verran (Suojanen 2000, 25), suomalaisessa yrityskontekstissa tätä ei ole paljoakaan tutkittu. Suomalaisia teknisiä viestijöitä on laajasti profiloitu toistaiseksi vain yhdessä akateemisessa tut-

²² Ei-äidinkielisten englannin yleismaailmallinen status näyttää olevan yhä yleisemmin muuttumassa englannista vieraana kielenä (*'English as a Foreign Language', EFL*) englanniksi ensimmäisenä vieraana kielenä (*'English as a Second Language', L2*) (Pahta 2004a, 8; Taavitsainen & Pahta 2003, 4).

kimuksessa, Tytti Suojasen lisensiaatintyössä (2000)²³. Arvokasta tietoa esimerkiksi teknisten viestijöiden koulutus- ja urataustasta on saatu lisäksi Suomen tekniset dokumentoijat ry:n²⁴ vuodesta 2001 teettämistä palkkakyselyistä. Kansainvälistä yritysviestintää Suomessa koskevista harvalukuisista tutkimuksista mainittakoon Pirjo Alatalon (2006), Anne Kankaanrannan (2005) ja Leena Louhiala-Salmisen (1999) väitöstutkimukset; näiden monikansallisten yritysten sisäistä sähköpostiviestintää koskevien tapaustutkimusten tulokset vahvistavat käsitystä siitä, että englanniksi kommunikoidaan useimmiten ei-äidinkielisten kesken.

Tätä taustaa vasten ja ymmärtääkseni paremmin monikulttuurisessa, kansainvälisessä toimintaympäristössä työskentelevän teknisen viestijän suhdetta kieleen ja kielen merkitystä nuoren ammattiryhmän identiteetille tarkastelen seuraavissa osioissa kielelliseen identiteettiin sekä kielen ideologisuuteen liittyviä käsitteitä ja käsityksiä. Aihe on hyvin ajankohtainen, sillä myös Suomessa on käyty viime aikoina vilkasta keskustelua kieli- ja kulttuuritietoisuuden merkityksestä niin äidinkielen kuin vieraan kielenkin oppimisessa ja ylläpitämisessä. Myös tematiikkaan liittyvä tutkimus on Suomessa vilkastunut. Esimerkiksi Oulun yliopiston suomen kielen jaoksen *Tietoisuus, identiteetti ja suomalainen kielipolitiikka* -hankkeessa tutkitaan Harri Mantilan johdolla kielipoliittisten ratkaisujen sekä ihmisten kielitietoisuuden ja identiteetin välistä suhdetta; kohde-ryhmäksi on valittu henkilöitä, jotka ovat joutuneet Suomessa aina asuneita yksikielisiä enemmän pohtimaan äidinkielen merkitystä identiteetilleen (Mantila 2002a, 5; 2002b). Hankkeen tuloksiin kuuluu Marjukka Lappalaisen pro gradu -työ (2002), jossa tarkastellaan Yhdysvalloissa asuneiden suomalaisten lapsiperheiden suhdetta äidinkieleensä ja suomalaisuuteen.

Muista tutkimuskysymysteni kannalta kiinnostavista tutkimuksista mainittakoon Sari Pietikäisen (2000a; 2000b; 2001) identiteettitutkimukset diskurssin tutkimuksen näkökulmasta sekä Sanna Iskaniuksen nuorten venäjänkielisten maahanmuuttajien kielellistä ja kansallista identiteettiä sosiokulttuurisesta näkökulmasta käsittelevä tuore väitöstutkimus (2006). Kielen asemaa, kielitietoisuutta, kieliasteita ja kielellistä identifioitumista koskevia tutkimuksia on tehty myös muista vähemmistökielistä, kuten suomenruotsista²⁵, meänkielestä²⁶ sekä amerikan- ja austra-

²³ Tämän lisäksi Jenni-Maria Korhonen on tutkinut viestijöiden ammatillista identiteettiä ja ammatin yhteiskunnallista asemaa 2007 valmistuneessa pro gradu -työssään.

²⁴ Suomen tekniset dokumentoijat ry (*lyh.* STD) on teknisen dokumentoinnin ja viestinnän alalla Suomessa toimivien aatteellis-ammattillinen yhdistys, jossa on noin 300 jäsentä. Keskeisiä etujärjestöjä ovat akavalaiset Specia (Asiantuntijat ja ylemmät toimihenkilöt ry) ja KAJ (Kääntäjien ammattijärjestö ry), joiden jäsenistöön nimekkeen perusteella kuuluu noin 325 teknistä viestijää. (Iho Pesosen 2006, 18-19 mukaan.)

²⁵ Vaikka ruotsia äidinkielenään puhuu vain 5,5 % suomalaisista (Tilastokeskus 2005/2006), siitä ei voi virallisen asemansa vuoksi puhua varsinaisesti vähemmistökielenä. Uusi, vuoden 2004 kielilaki määrittelee ruotsin kansalliskieleksi suomen rinnalla (ks. Mantila 2006, 39).

liansuomesta.

Kielelliset uhkat ovat todellisia kaikkialla, myös Suomen rajojen sisäpuolella. Vaikka ruotsinkielisen vähemmistön asema maassamme onkin maailman parhaita (Lindstedt 2002, 467–468), muun muassa kielipoliittinen ohjelma (Kotus 1998, 6) viestii, että ilman selkeitä, aidosti kaksikielisyttä tukevia asennemuutoksia ja kielellisen tietoisuuden lisäämistä kodeissa ja kouluissa maan toista virallista kieltä (suomen)ruotsiakin uhkaa kuihtuminen (ks. myös Latomaa & Nuolijärvi 2002, 105; Reuter 1996, 558–560; Rontu 2004, 224). Anhavan (1998, 22) mukaan englannista on tullut muun muassa viiheessä, tieteessä, tekniikassa ja talouselämässä suomen kielen vaihtoehtonormi samaan tapaan kuin suomesta suomenruotsille — vaikkei suomi vähemmistökieli englanninkielisessä maassa olekaan. Pyritäänkö siis kansalaisia hallitsemaan vieraalla kielellä eli uhkaako ”tappajakieli” tukahduttaa Kotuksen (2006) ”eläväksi ja joustavaksi kansalliskieleksi” luonnehtiman suomen, vai onko englannin rooli vain viestinnällinen, kuten Juliane House (Ahvenaisen 2006 mukaan) esittää?

3.1 *Kieli osana identiteettiä*

Vaikka identiteetikysymykset ovatkin olleet viime vuosina usein esillä, kielitieteellinen identiteetitutkimus Suomessa on kuitenkin vielä suhteellisen nuorta. Monitieteellisenä käsitteenä identiteettiä on vaikea määritellä yksiselitteisesti; Pietikäisen (2001) mukaan ongelmana on identiteetitutkimuksen laajuus sekä monenkirjavien määritelmien osittainen päällekkäisyys ja ristiriitaisuus. Alun perin identiteetti liitettiin psykologiaan, lähinnä minuuden ja persoonallisuuden problematiikkaan, ja myöhemmin käsitettä alettiin käyttää myös muiden tieteenalojen tutkimuksessa yhteisöllisen samankaltaisuuden, yhteenkuuluvuuden ja jatkuvuuden merkityksessä (Iskanius 2006, 39). Identiteetti-käsitteen avulla voidaan kuvata ”yksilöiden, ryhmien, jopa instituutioiden ja valtioiden toimintaa ja logiikkaa” (Pietikäinen 2001), ja identiteetti voidaan nähdä toisaalta yhdistävänä voimana (kollektiivinen identiteetti), toisaalta ”meidät” ”muista” tai ”heistä” erottavana tekijänä (Iskanius 2006, 39; Pietikäinen 2001; ks. myös 2.1). Kontekstista riippuen ihminen voi tuntea kuuluvansa samanaikaisesti useaan ryhmään, eli identiteetit saattavat muodostua esimerkiksi ammatin, uskonnon, kielen tai sukupuolen perusteella, ja identifioitumista voi tapahtua sekä yhteisön tasolla että yksilötasolla (Iskanius 2001; ks. myös Lappalainen 2001, 93),

---

²⁶ Kielitieteellisen kriteerin mukaan *meänkieli* on suomen kielen variantti, murre, jota voidaan poliittisen kriteerin mukaan pitää omiana kielenään. Ruotsissa se on saanut virallisen vähemmistökielen aseman. (YSA; Kielikello 3/2000.)

usein tiedostamattomasti, osana jatkuvaa muutosprosessia (Hall 1999, 39). Kun esimerkiksi identiteettikriisistä puhuttiin aikaisemmin yleensä murrosikäisten nuorten yhteydessä, nykyään identiteettikysymykset osataan jo yhdistää ihmisen koko elämänkaareen ja kaikkiin yhteiskunnan tasoihin (mts. 21, 24, 27; Iskanius 2001; 2006, 39, 64). Kärjistetysti voitaneenkin sanoa, että identiteetistä on tullut kaikkia ja koko maailmaa, mennyttä, nykyhetkeä ja tulevaa koskeva — yhdistävä tai erottava — asia.

Aivan viime vuosina identiteettiä on lähestytty yhä useammin myös kielen näkökulmasta ja on alettu puhua kielellisestä identiteetistä²⁷. Kieli-identiteettiä sosiokulttuurisesta näkökulmasta tarkasteleva Iskanius (2006, 43) määrittelee sen yhteenkuuluvuudeksi tietyn kielen (tai kielten) puhujiin ja kieleen (tai kieliin) liitetyiksi arvo- ja tunnemerkityöksiksi. Kieli-identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa yhteisön kanssa, mutta yksilön omien valintojen pohjalta: kielellisistä tavoitteista, käyttäytymisestä, kieliminästä ja uskomuksista (mts. 17).

Venäläisen kielifilosofin Mihail Bahtinin (1984 ym.) dialogista lähestymistapaa soveltavan Hannele Dufvan (2001) mukaan kielen, kulttuurin ja identiteetin suhdetta tarkasteltaessa on tärkeä ymmärtää, että kieli on paljon muutakin kuin sanat ja kielioppisäännöt. Se on ennen muuta merkityksiä tuottava ja kannatteleva käsitejärjestelmä, joka auttaa ihmistä muun muassa luovaan ajatteluun ja toimintaan, analyttisyyteen, ymmärtämään luonnon ilmiöitä ja siirtämään kulttuuriperintöä seuraaville sukupolville (Dufva 2001; Hall 1999, 40–41; Iskanius 2006, 63–64.). Dialogisena, vuorovaikutuksellisena ilmiönä kieltä ei voi tarkastella ilman sosiaalista ja kulttuurista kontekstia (Dufva 1997; Heikkinen 1999, 257; Iskanius 2001; 2006, 17; Luukka 2001, 7). Tärkeä on ymmärtää myös kielellisen identiteetin moniäänisyys: kieli muodostuu puheyhteisön erilaisista puhetavoista, diskursseista (Dufva 1997; Iskanius 2006, 64). Ajattelun ja jatkuvan oppimisen kautta kehittymistä tukeva kieli (Alanen & Dufva 2001, 25) on elimellinen osa ihmisen rakentamaa ja ihmisiä yhdistävää tapojen ja tottumusten verkostoa, kulttuuria, ja ”suomen kieli liittyy lukemattomin sitein suomalaiseen kulttuuriin” (Dufva 2001). Myös Mantila (2000) korostaa kielen roolia kulttuuri-identiteetin muotoutumisessa: ”Suomen kieli on suomalaisen identiteetin ydin — se on oma maailmanselityksensä, jossa jokainen sana, fraasi tai kielikuva kertoo jotain kansakunnan vaiheista.” (Ks. myös Kotus 1998, 4-5; Nuolijärvi 2001a; 2006.)

---

²⁷ Suomenkielisenä rinnakkaismuotona puhutaan kieli-identiteetistä, ja vastaavat englanninkieliset rinnakkaismuodot ovat *linguistic identity* ja *language identity*. Käsitteillä ei ole tutkimukseni kannalta eroa, ja käytän niitä synonyymisesti.

Jokaisella on identiteetti, mutta millainen on teknisen viestijän minäkuva ja mikä on kielen rooli hänen identifioitumisensa kannalta? Mikä vaikutus englannin hallitsemalla toimintaympäristöllä on viestijän identiteetille? Onko teknisen viestijän identiteetti suomen- vai englanninkielinen tai kaksikielinen — vai jopa moniääninen? Tekeekö viestijä työssään tietoisia vai tiedostamattomia kielellisiä valintoja, ja onko siten esimerkiksi hänen englannin ja *finlshin* käyttönsä tietoista? Entä ovatko viestijän asenteet, kielelliset valinnat, tavat toimia ja tarkastella todellisuutta — ehkä jopa alistaa muita — luonnollistuneet? Ja mitä tietoisuudella kielestä tai kielen tiedostamisella itse asiassa tarkoitetaan? Ennen teknisen viestijän kieliminän lähempää tarkastelua on paikallaan esitellä tietoisuuteen sekä kielen ideologisuuteen liittyvää kielikäsitteistöä ja -käsitteitä tarkemmin.

3.2 Kielellinen ja kulttuurinen tietoisuus

Tietoisuutta pidetään yhtenä tieteiden suurimmista mysteereistä. Yksimielisyyteen tutkijat ovat päässeet vain siitä, että kyseessä on aivojen ominaisuus. (Mutanen 2007a, 39.) Kielen roolia tietoisuuden laajenemisen kannalta olennaisena pitävän tietoisuusfilosofi Daniel Dennettin (1999) mukaan pelon kaltaiset ärsykkeet saavat ihmisen alkeellisen hermojärjestelmän hälytystilaan, jossa hän herkistyy kaikin aistein havainnoimaan ympäristöään ja näkemään, mikä on henkiin jäämisen kannalta tarpeen (ks. myös Damasio 2000). (Dennett 1999 ja Damasio 2000, Mutanen 2007b, 42 mukaan.) Tällaisena tietoisuuden herättävänä ärsykkeenä voi mielestäni pitää myös osiossa 2.2.1 esiin tulevaa suomalaisten huolta äidinkielen ja oman kulttuurin säilymisestä Suomen EU:hun liittymisen kaltaisessa suuressa muutostilanteessa.

Yhdysvalloissa ja Kanadassa 1970-luvulla kehittyneiden kielellisen tietoisuuden oppien katsotaan perustuvan venäläisen neuropsykologian perustajan Aleksandr Lurijan²⁸ ajatteluun (Jämsä 2000, 272); laajempaan tietoisuuteen kielitietoisuus-termin (*awareness of language*)²⁹ toi tietävästi kuitenkin M. A. K. Halliday 1971 (Dufva 1997). Kielen monitasoisuutta ikkuna-metaforan avulla havainnollistava Lurija vertaa merkityksen ilmaisemiseen tarvittavia äänneitä, päätteitä, sanoja ja lauseita ikkunalasiin ja kieltä ikkunaksi maailmaan: jos ihminen katsoo ikkunalasia

²⁸ Lurijan omana oppi-isänä pidetään venäläistä kehityspsykologian uranuurtajaa ja kulttuurihistoriallisen teorian perustajaa Lev S. Vygotskia (1978; 1934/1982), ja kielifilosofisia vaikutteita hän lienee saanut sveitsiläiseltä Ferdinand de Saussurelta (Jämsä 2000, 271-274). Kielen rooli kulttuurin ja ajattelun välittäjänä yhdistää Vygotskin myös Bahtiniin (Alanen & Dufva 2001, 26-27).

²⁹ Suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa käsitteitä 'tietoisuus kielestä', 'kielellinen tietoisuus' ja 'kielitietoisuus' käytetään rinnakkain. Myös englannin kielessä on olemassa useita rinnakkaismuotoja (*awareness of language*, *linguistic awareness* ja *language awareness*). Käsitteillä ei ole tutkimukseni kannalta eroa, joten käytän niitä synonyymisesti.

(kielen merkkejä ja muotoa), hän näkee vain lasin, kun taas ikkunasta ulos katsova ihminen näkee lasin sijaan maiseman (merkityksen ja sisällön). Ikkunasta ulos katsominen on siis puhumista, kirjoittamista, kuuntelemista tai lukemista, ja avainasemaan silloin nousevat merkitykset. Kun lapsi ”herää” ymmärtämään kielen monitasoisuuden, hänestä tulee kielellisesti tietoinen. (Lurija 1946, 61, Jämsän 2000, 271–272 mukaan.) Tämän ns. ikkunalasiteorian (*window glass theory*) Lurija kehitti tutkiessaan lapsen ensimmäistä kielellistä kehitysvaihetta, mutta ikkunavertaus pätee myös aikuisen ja hänen kielensä suhteeseen: yhtä lailla aikuisen on mahdotonta hahmottaa samanaikaisesti sekä ikkunalasi että sen läpi näkyvä maailma (Jämsä 2000, 271–272).

Pekka Pälli (2001, 3) jakaa tietoisuuden mikro- ja makrotasoon: mikrotason tietoisuus tarkoittaa muun muassa merkitysten tuottamista erilaisia viestinnällisiä päämääriä varten, kun taas makrotasolla globalisaation kaltaisiin merkittäviin poliittisiin ja taloudellisiin kysymyksiin kytkeytyvä kielitietoisuus merkitsee tietoisuutta kielen asemasta. Nämä tasot yhdistävää tietoisuutta kielestä on esimerkiksi kielenkäytön välineiden ja instituutioiden luomien ehtojen huomioon ottaminen (mts.). Bahtinilaisen kielikäsitteen mukaan niin äidinkieli kuin vieras kielikin on valtaisa joukko erilaisia kielimuotoja (puhetta, kirjoitusta, murteita, standardikieltä, erilaisten ryhmien omia kielimuotoja ym.), ja kielen monimuotoisuudesta johtuen myös kielellisellä tietoisuudella on laaja merkitys: se voi olla rakennetietoisuutta, pragmaattista tietoisuutta sekä viestintä-, kulttuuri- ja oppimistietoisuutta (Dufva 1997).

Viljo Kohonen (2000) näkee kielitietoisuuden kielellisen kyvyn (*language competence*) nostamisena tietoisesta havainnoimisesta ja käsittelyn tasolle. Prosessissa, jossa kieltä koskevaa ”hiljaista tietoa” aletaan tietoisesti tarkkailla ja pohtia, on tärkeä ymmärtää kielellisen kyvyn merkitys niin ajattelun, toiminnan ja oppimisen kuin vuorovaikutuksenkin kannalta. Juuri kielen ilmiöiden ja kielenkäytön tarkkailuun motivoivalla kielitietoisuudella, oman kielen ja kulttuurin arvostamisella sekä avoimella, positiivisella suhtautumisella myös muihin kieliin ja kulttuureihin on olennainen rooli itseymmärryksen, oman identifioitumisen ja arvomaailman kehittymisessä. (Kohonen 2000, 19; ks. myös Mantila 2006, 40–41, Mäkinen 2001, 12, 15–17.)

Suomalaiset kielentutkijat, kuten Pirjo Hiidenmaa (2003), Harri Mantila (2002a; 2002b; 2006), Pirkko Nuolijärvi (2001b) ja Paula Sajavaara (2000), sijoittavat kielitietoisuuden keskiöön äidinkielen. Heidän mielestään on olennaisen tärkeä tiedostaa, mikä merkitys äidinkielellä on identiteetin kannalta. Uudessa yhteiskunnallisessa, poliittisessa ja kulttuurisessa tilanteessa äidinkielen rooli korostuu Mantilan (2002a, 4; 2006, 39–41) mukaan entisestään: täytyy ymmärtää äidinkie-

len ja sen häiriöttömän kehittymisen merkitys toisaalta yksilön kasvuille, toisaalta kansakunnan kulttuurin säilymiselle ja kehittymiselle. Sajavaara (2000, 100) puolestaan toteaa:

Äidinkielellä yhteisön kollektiivisena muistina on valtakielten paineessa erikoisasema ja arvo kielten joukossa. Siksi oman kielen arvostamista voi pitää sivistyneessä yhteiskunnassa kielikasvatuksen keskeisenä päämääränä.

Suomen kieli mielletään usein kuitenkin menneisyyden diskursseihin: 1800-luvun kansalliseen heräämiseen, isänmaallisuuteen ja erilaisiin stereotypioihin suomalaisuudesta. Hyvin yleisesti myös ajatellaan suomen kielen elinvoimaisuuden säilyttämiseksi riittävän, että sitä vaalitaan josakin tutkijankammiossa (ks. myös 5.3). Mantilan (2006, 41) mukaan suomen kielen tulevaisuus riippuu nimenomaan siitä, kuinka laajasti sitä eri yhteyksissä käytetään (ks. myös Hiidenmaa 2003, 298–299; Kuiri 2002, 16–18). On tiedostettava, ettei äidinkielen paikka ole lasivitriinissä (Alapuro & Sajavaara 1984, 50; Mantila 1999, 6–7; Nuolijärvi Leppäsen 2006 mukaan; Sajavaara 2000, 90, 100), päinvastoin: parhaiten äidinkieli säilyttää elinvoimansa ja joustavuutensa, jos sitä kansainvälisyysshuumasta huolimatta arvostetaan ja käytetään monipuolisesti yhteiskunnan eri alueilla ja jos siitä käydään jatkuvaa keskustelua (Hiidenmaa 2003, 297–299; Kotus 1998, 5–9; Mantila 2006, 41; Nuolijärvi 2006; Sajavaara 2000, 100–101).

Vaikka suomen kielen asemaa onkin pyritty vahvistamaan esimerkiksi lainsäädännön (uusi kieli-laki 2004) ja monipuolisen kielenhuollon avulla, vieläkin merkittävämpinä kielen tulevaisuuden kannalta Mantila (2006, 40–41) pitää yksityisten kansalaisten käytännön arjessa tekemiä, perhe- ja työyhteisöä koskevia kielipoliittisia valintoja sekä niihin liittyen kielten erilaisten tehtävien tiedostamista. Vastuu siitä, että ”alojen terminologia ja tavat puhua asioista ovat olemassa myös suomeksi”, kuuluu kaikille suomen kieltä julkisesti käyttäville koulutetuille suomalaisille (mts.; ks. myös 2.2.1 ja 2.2.2). Mantila (2006, 40–41) toteaa:

Arjen kielipoliittisten valintojen ympärillä käytävässä keskustelussa on käytetty usein aika tunnevaltaisia argumentteja ilman, että äidinkielen, kansalliskielen ja lingua francan työnjakoa olisi kovinkaan syvästi pohdittu. Kysymys saattaa olla yksinkertaisesti siitä, että kansalaisten kielitietoisuus on melko ohutta. Kieltä tai kieliä ei ole totuttu ajattelemaan muuna kuin tiedonsiirron välineenä. Kysymys äidinkielestä osana yksilön kasvua ja persoonallisuutta ja kansalliskielestä osana suomalaista identiteettiä ei tässä puheessa ole useinkaan läsnä. -- Valistunut, kielestään tietoinen ja ympäristössään olevien kielten työnjaon tiedostava suomalainen päättää omalla kielipoliittisella käytöksellään suomen kielen tulevaisuuden. Kaikki on kiinni siitä, mitä kieltä hän lapsilleen puhuu, millaiseen kouluun hänet lähettää ja miten hän itse työssään ottaa huomioon eri kieliin liittyvät seikat. Omalla kielenkäytöllään hän myös vaikuttaa siihen, millainen yleiskieli meillä tulevaisuudessa on.

Myös koulutusviranomaiset peräänkuuluttavat asennemuutoksia ja erityisesti avainhenkilöiden vastuuta äidinkielestään. Opetusneuvos Kirsti Mäkisen (2001) mielestä suomen kielen asemaa heikentää niin Suomen asioista Euroopan unionissa englanniksi esitelmöivä virkamies, kansainvälisistä asioista vailla kielinäkökulmaa raportoiva toimittaja kuin työkomennuksen ulkomaille saanut ekspatriaattikin, joka sijoittaa lapsensa mieluummin englanninkieliseen³⁰ kuin tarjolla olevaan suomenkieliseen opetukseen ja puhuu heille itsekin englantia (ks. myös Lappalainen 2002, 39–41, 44, 67–68, 76–77). Keskeistä niin Mäkisen kuin hänen siteeraamansa EU-toimittaja Sipilänkin (2000) mielestä on ymmärtää, että vieraan kielen suosiminen virallisen aseman Euroopassakin saaneen äidinkielen kustannuksella, jopa vähättelevä suhtautuminen suomen kieltä kohtaan, viestii koko kansakunnan huonosta itsetunnosta ja on omiaan syömään suomalaisten arvovaltaa kansainvälisillä areenoilla. (Mäkinen 2001, 12, 15–17; ks. myös Kohonen 2000, 19.) Rohkeutta oman kielen puhumiseen perää myös käänntieteen lehtori Dieter Schmitz (2006) ja ihmettelee, miksi esimerkiksi laajentumiskomissaari Rehn tulkkien ympäröimänä Brysselissäkin käyttää niin harvoin suomea (ks. myös Latomaa 2006, 5). Siinä, missä EU-virkamiehemme näyttävät nämä unionin peruspilarit unohtaneen ja Housekin (2003, 561–562) pitää humanin monikielisyysihanteen toteutumista EU:ssa pelkkänä kuplana, saksalaislehtorin kysymyksen taustalla on vilpittön usko EU-äidinkieliperiaatteen oikeutukseen osana monikulttuurisuutta ja -kielisyyttä (ks. myös Hiidenmaa 2003, 60).

Yhdysvalloissa joitakin vuosia asuneiden suomalaisperheiden vanhempien ideologisia arvoja ja kielikäsitteitä työn, lasten ja perheen sekä oman persoonallisuuden näkökulmasta tutkinut Lappalainen (2002) löytää haastatteluaineistostaan viisi erilaista kielellistä identifioitumista koskevaa diskurssia (mts. 32–33, 47; vrt. Mantila 2002a, 5–7). Lappalaisen jakoa seuraaviin diskursseihin sovellan myös oman kohderyhmäni kielikäsitteiden analysointiin (ks. 5.3):

1. Konkreettinen diskurssi

- kieleen suhtaudutaan kuin mihin tahansa esineeseen ja suomi nähdään jopa esteeksi eteenpäin elämässä pääsemiselle

2. Välinediskurssi

- kieli nähdään vain kommunikaation mahdollistajana

---

³⁰ Skutnabb-Kangas (2000a, xxxiii; 2000b) kutsuu äidinkielen kustannuksella tapahtuvaa kielenoppimista subtraktiiviseksi (*subtractive dominant language learning*).

3. Intuitiodiskurssi

- diskurssia edustaville henkilöille on tyypillistä vaistonvaraisuus ja luonnollistuminen: suomen kieltä pidetään tärkeänä ja vaalimisen arvoisena, mutta sen merkitystä ei pyritä selittämään tarkemmin

4. Taitodiskurssi

- kielitaito nähdään hyödyllisenä osaamisena, jonka ylläpitämisen ymmärretään vaativan kuitenkin ponnistuksia
- suomen kielen arvo piilee sen erikoisuudessa

5. Identiteetidiskurssi

- ymmärretään kielen keskeinen merkitys ajattelun ja oman persoonallisuuden kehittymisen kannalta
- nähdään kielellisen ja kansallisen identiteetin riippuvuus toisistaan.

Lappalaisen (mts. 67–69, 73, 79) tutkimuksesta käy muun muassa ilmi, etteivät hänen informantinsa juurikaan tiedosta äidinkielen merkitystä oman identiteettinsä ja kehityksensä kannalta, mikä näkyy esimerkiksi konkreettisen diskurssin ja välinediskurssin korostumisena työkontekstissa (ks. myös Mantila 2002a, 10; 2006, 40–41; ks. myös 5.3). Kielitietoisuuden ohuus voi ainakin osittain johtua äidinkielen kautta omaksuttavan, riittävän hienojakoisen käsitejärjestelmän puuttumisesta: kuten myös sivulla 29 todetaan, ihminen tarvitsee maailman jäsentämiseen, analyttiseen ajatteluun ja yhteisön kulttuuriin sosiaalistumiseen käsitteiden syvällistä ymmärrystä. Syynä saattaa olla myös äidinkielen itseisarvo: toisin kuin huolta omakielisestä kulttuurista suuren yhteiskunnallisen muutoksen (esimerkiksi Suomen EU:hun liittymisen) vuoksi tuntevat henkilöt tai pysyvästi vieraskielisessä ympäristössä elävät, etniseen vähemmistöön kuuluvat ihmiset, jotka äidinkielen piiristä ja jokapäiväisestä käytöstä pois siirryttyään ymmärtävät sen tärkeyden kielellisen identiteettinsä kannalta, muutaman vuoden ulkomailla asuneet Lappalaisen informantit eivät koe äidinkiелensä asemaa uhatuksi.

Mielestäni kansainvälisessä toimintaympäristössä työskentelevää kohderyhmääni voi hyvin verrata lyhyellä ulkomaankomennuksella oleviin maanmiehiinsä: työkontekstinsa ulkopuolella tekniset viestijät voivat New Yorkin puertoricolaisten lailla edelleen kommunikoida ja pitää yllä sosiaalista verkostoaan äidinkielellään. Huomionarvoista teknisten viestijöiden kohdalla on kuitenkin yhtäältä se, että ammattikunnan nuoren iän vuoksi heidän sosiaalinen ja ammatillinen identiteettinsä hakee vielä muotoaan, ja toisaalta se, että kielikoulutuksen saaneina heidän pitäisi voida olettaa olevan Dufvan (1997) ja Kohosen (2000) tarkoittamassa merkityksessä monipuoli-

sesti kielellisesti tietoisia ja suhtautuvan positiivisesti niin omaan kuin vieraisiinkin kieliin ja kulttuureihin. Mutta onko näin? Identiteettiin ja tietoisuuteen liittyvää tutkimuskirjallisuutta sekä Lappalaisen tutkimustuloksia peilaan omaan kyselyaineistooni tutkielmani empiirisessä osiossa.

Jo demokratiankin kannalta tärkeänä osana monipuolisesti tietoisien viestintäammattilaisen — myös kielitietoisien teknisen viestijän — kielellistä kompetenssia on ymmärtää kielen merkitys myös vallankäytön ja vaikuttamisen välineenä eri viestintäkonteksteissa (ks. Kohonen 2000, 19–20; Sajavaara 2000, 102). Niinpä seuraavaksi pohditaan kielen diskursiivisuutta ja ideologisuutta: sitä, miten sosiaalisia suhteita hallitaan ja laillistetaan neutraaleilta vaikuttavien käytäntöjen, itsestänselvyyksien, avulla, sekä ihmisen tietoisuudesta nousevaa kriittisyyttä ja vastuuta omasta toiminnastaan.

3.3 Kriittinen kieli- ja diskurssitietoisuus

Tekstien yhteiskunnallisia vaikutuksia kriittisestä näkökulmasta lähestyviä kielitieteilijöitä kiinnostavat ensisijaisesti tekstipiirteiden merkitykset ja ideologiset voimat (Luukka 2001, 5–6). Monitieteisimmillään kyse on kriittisestä diskurssitutkimuksesta, jossa huomion keskipisteessä on sisältö, itse tutkittava ilmiö, eivät teoriat ja metodit (Heikkinen 1999, 30). Tarkastellessaan tekstejä osana yhteisöjen toimintaa ja kielen käyttäjien, yhteisöjen ja tulkitsijoiden välistä vuoropuhelua diskurssianalyysiä tekevät tekstintutkijat pyrkivät tuomaan esiin kielen käytön ideologisenä ja vallan välineenä, parantamaan maailmaakin. Tulkinnat teksteille — diskursseille — Norman Fairclough ja muut diskurssianalytikot löytävät kriittisen diskurssianalyysin avulla valta- ja ideologiateorioista. (Luukka 2001, 5–6, 9.) Suomessa tämänkaltaisen tutkimus on kuitenkin vasta alullaan; harvalukuisista kriittistä diskurssianalyysiä suomen kielellä tehneistä tutkijoista mainittakoon tässäkin työssä referoitavat Pietikäinen (2000a; 2000b) ja Pälli (2003a).

Kontekstuaalisesta näkökulmasta katsottuna keskeisenä tekstintutkimuksessa pidetään havaintoa siitä, että ihmisen kielenkäyttö vaihtelee yhteisön, tilanteen ja päämäärien mukaan (Luukka 2001, 7). Diskurssin analyysissä tutkitaan diskurssien (kielen eli merkitysjärjestelmien) aktualisoitumista, muuttumista ja muokkautumista sosiaalisten tilanteiden mukaan: diskurssi siis toisaalta heijastaa sosiaalista maailmaa, toisaalta rakentaa ja uudistaa ympäröivää todellisuutta (Fairclough 1992, 64; 2006; ks. myös Pälli 2003a, 58). Laajasti valtaa diskurssissa tutkineen Fairclough'n (1989) mukaan yhteiskuntaa repivät sen kaikilla tasoilla keskenään kilpailevat intressit ja epäoikeudenmukaisesta vallanjaosta syntynyt jakautuneisuus. Merkitysten tuottamista

ohjaavien ideologioiden — eli aktuaalistuneiden kielellisten valintojen (ks. Heikkinen 1999, 90) — avulla voidaan laillistaa olemassa olevia sosiaalisia suhteita ja valtaan liittyvää eriarvoisuutta käyttäytymällä yksinkertaisesti totuttuun tapaan eli tuottamalla itsestään selviä, neutraalilta vaikuttavia ilmauksia, joita ei ymmärretä tai haluta kyseenalaistaa. Tällaiseen sosiaalisten käytäntöjen luonnollistumiseen vaikuttaa yhteisön vallitseva ideologia, jonka tavoitteena on epätasaroisten valtasuhteiden ylläpitäminen. Fairclough näkee diskurssintutkimuksen keskeiseksi tehtäväksi lisätä tietoisuutta kielellisten valintojen ja niiden takana olevien ideologioiden välisistä kytköksistä — siitä, kuka tekstissä oikeastaan ”puhuu” eli kenen etua valinta ajaa. (Fairclough 1989, 2, 10, 33–34, 43, 84–85; 1992, 12, 104; ks. myös Heikkinen 1999, 89–93.)

Fairclough’n (1999) mielestä kansalaiset on herätettävä näkemään ”joustavuuden diskurssin” (*discourse of flexibility*) avulla tapahtuva piilovaikuttaminen. Tällaista mukautumista ilmenee hänen mukaansa yleisesti suurtuotannosta pääoman joustavaan keskittämiseen ohjastetun talousjärjestelmän kaikilla tasoilla: niin nopeasti vaihdettavina valmistusprosesseina, osa- ja määräaikaisina työsuhteina, työntekijöiden perusteellisena uudelleenkoulutuksena kuin pääomankier-tonakin. Työntekijät pyritään vakuuttamaan ”joustavuuden” välttämättömyydestä taloudelle ja saamaan suhtautumaan ymmärtävästi esimerkiksi työpaikkojen häviämiseen ja työehtojen huononemiseen. Fairclough näkee joustavuuden diskurssin keskeisenä osana muuttuvaa talousdiskurssia ja joustavaa, uusliberalisminkin pönkittämää pääoman kasvua, jossa niin taloudellisilla kuin yhteiskunnallisillakin voimilla on kytköksiään. (Fairclough 1999, 71–72.)

Globalisaation, taloudellisen integraation ja pääomakeskittämisen myötä tämänkaltainen manipulointi on kiistatta lisääntynyt: yrityskaupat, tuotannon siirtäminen halpatyömaihin ja palvelujen ulkoistaminen ovat alalla kuin alalla — jopa julkisella sektorilla — suomalaistenkin arkipäivää, ja leikkaustoimia perustellaan milloin ”yhteiseksi hyväksi koituvalla” toiminnan tervehdyttämällä, milloin synergiaeduilla (ks. myös 5.2.2). Alihankinta, pätkätyöt ja töiden projektiluonteisuus — muun muassa nämä joustot hallitsevat parhaillaan tieto- ja osaamispääomaan perustuvaksi tietotaloudeksi³¹ prosessoitavaa teknisten viestijöidenkin toimintakontekstia. Vaikka kuvattun kaltaista manipulointia ja kytköksiä on yleensä vaikea osoittaa, toivon diskurssilajijakoon perustuvan analyysini tuovan lisävaloa myös tämäntyyppisen taloudellisen vallankäytön mahdollisiin ilmentymiin tutkimassani kontekstissa (ks. 5.3; ks. myös Ilmonen 2006).

---

³¹ Tietotaloudella tarkoitetaan tietoteknisen vallankumouksen pohjalle kehittyneitä taloutta, jossa tieto- ja osaamispääoma ovat nousseet keskeisiksi taloudellisen kasvun moottoreiksi (Heinonen, Hietanen, Kiiskilä & Koskinen 2003, 79).

Niin ikään kielen olennaisena toiminnan ja vallanjaon välineenä tietoyhteiskunnassa näkevä Hiidenmaa (2003) pitää erittäin tärkeänä, että kielen arviointikriteereistä käydään aktiivista keskustelua ja että kieltä tarkkaillaan. Hän korostaa tiedon ja tietoisuuden eroja: tietoa tarvitaan esimerkiksi kielen rakenteesta ja historiasta, kun taas tietoisuus merkitsee ymmärrystä kielenkäyttöä ohjaavista tekijöistä ja omasta kielikäytystä. Tietoisuus on ennen muuta ”vastuullisen ihmisen ymmärrystä omasta toiminnastaan”. (Hiidenmaa 2003, 52, 297.) Korkeasti koulutettuina viestintäammattilaisina myös informanttieni tulisi tiedostaa vastuunsa kielellisistä valinnoistaan ja toiminnastaan sekä hallita esimerkiksi erilaisten rekisterien asettamat vaatimukset kielenkäytölleen (tilannekohtainen kommunikaatio, ks. Alapuro & Sajavaara 1984, 50; ks. myös 2.2, 3.3, 5.4). Mielestäni erityisesti tällaisen globalisaation kaltaisen suuren yhteiskunnallisen murroksen aikana nuori, identiteettiään hakeva ammattikunta olisi herätettävä kielitietoisuuteen — tai oikeammin Fairclough’n (1999, 71–72) peräänkuuluttamaan kriittiseen diskurssitietoisuuteen (*critical awareness of discourse*): kyseenalaistamaan manipuloivat ja luonnollistavat kielen ilmentymät, mutta myös ymmärtämään, mikä vaikutus luonnollistumisen sumentamalla kielikäytöksillä ja -asenteilla on kielellisen demokratian sekä kielen säilymisen ja kehittymisen kannalta (ks. myös 2.2.1, 5.3, 5.4).

Valtasuhteisiin liittyviä ideologioita merkittävämpi tutkimusongelmieni kannalta on ideologia maailmankatsomuksellisenä, arvolähtöisenä mekanismina — se, miten tämä uskomus- ja ajatusjärjestelmä vaikuttaa ajatteluamme, kielenkäyttöömme ja toimintaamme (ks. esim. Heikkinen 1999, 261–263).

Valtaa voidaan käyttää myös sulkemalla muut ulkopuolelle — anglismien avulla. Anglismien funktioita nuortenlehdissä tutkineen Kunzelmannin (2004a, 2004b) mukaan ryhmä voi erottua muista käyttämällä tiettyä omaa kielimuotoaan, jota vain ryhmän jäsenet ymmärtävät ja käyttävät aktiivisesti. ”Nuorten kielen tarkoitus on yleensä muista erottuminen, toisten sulkeminen ulkopuolelle sekä yhteishengen luominen ja vahvistaminen”, hän arvioi. Oman kielimuodon käyttämisen tavoitteena saattaa siis olla jopa ulkopuolisten diskriminoiminen. Hyväksi erottelukeinoksi ovat osoittautuneet omaperäiset slangisanat, joilla tavoitellaan myös elävyyttä, nuorekkuutta ja trendikkyyttä; Hiidenmaan (2003, 28–29) mielestä myös muodikkeudet heijastelevat puhujayhteisön valintoja, jopa sosiaalistumista. (Kunzelmann 2004a, 43–46, 48–49, 60–65; 2004b, 4–6; ks. myös Fairclough 2004, 9–10; Laaksonen 2003, 20; Lappalainen 2001, 91–92; Pälli 37, 41.) Kuten osiosta 2.2 käy ilmi, myös erilaisissa ammattiryhmissä on ollut pitkään havaittavissa vastaavanlaista *me-* ja *he-*koodin käyttöä: kielen avulla identiteetti kiinnitetään työhön ja kuulumi-

nen ryhmään osoitetaan rajaamalla jotkut ulkopuolelle. Kollektiivinen identiteetti rakentuu ryhmän sisäisen, ”hiljaiseen tietoon” perustuvan kielimuodon varaan, ja kielestä poikkeaminen tulkitaan asiantuntemuksen puutteeksi (Kunzelmann 2004a, 43–44, 46, 48; 2004b, 6; Piekkari ym. 2005, 334–335; ks. myös Alatalo 2006, 59–60; Gumperz 1982, 65–66; Kankaanranta 2005, 434).

Anglismeihin turvaudutaan usein myös siksi, ettei uuden tuotteen tai ilmiön kohdalla sopivaa vastinetta löydy heti — niitä siis käytetään täyttämään sanastollisia aukkoja (ks. myös 5.4). Englanninkielinen ilmaus vakiintuu yleensä niin nopeasti, ettei myöhemmin kehitettäviä omakielisiä vastineita välttämättä enää edes ymmärretä; anglismien käytön luonnollistumista on edesauttanut myös kielitaidon yleinen parantuminen. (Kunzelmann 2004a, 34, 66.) Olen Kunzelmannin (mts. 67) kanssa samaa mieltä siitä, ettei anglismien käyttö rajoitu vain nuorisokulttuuriin: myös aikuiset käyttävät lainailmauksia erityisesti tietotekniikasta, politiikasta ja taloudesta viestissään. Rollasonin (2005, 21, 55) mielestä anglismien käyttö pitäisi rajata kuitenkin vain englanninkielisiin maihin ja tiettyihin diskurssitilanteisiin sekä sellaisiin teknisiin termeihin, joilla ei ole ytimekästä vastinetta; Mantilan (2002c) mukaan kannan ottaminen erilaisten varieteettien soveltavuuteen eri tilanteissa kuuluu suomalaisenkin kielenhuollon uusiin haasteisiin.

Vaarana slangin käytössä Kunzelmann (2004b, 6) näkee sen, että kohderyhmän lukijakin ”jää ulkopuoliseksi, esimerkiksi lukiessaan lehteä ensimmäistä kertaa”. Sitä, miten trendikkyyttä tavoittelevan nuortenlehden oudot anglismit saattavat saada uuden lukijan tuntemaan itsensä ulkopuoliseksi, voi mielestäni soveltaa hyvin myös teknisen viestinnän tulokkaaseen. Vaikka olin itse saanut ensi kosketuksen *finlishiin* jo alan koulutusohjelmassa opiskellessani — kouluttajinamme toimineiden dokumentoinnin ammattilaisten puheeseen (ja luentokalvoihinkin) näet pujahti toisinaan *beislainin*, *failin*, *programmin*, *daunloudaamisen* ja *buuttaamisen* tapaisia sanahirviöitä — minun oli vaikea käsittää, miksi kaltaiseni ensimmäiseen kirjoittajantehtäväänsä paneutuvan henkilön³² perehdyttäjäksi oli valittu yrityksen *finlishiä* suosiva pääkäyttäjä³³ tai miksi tämä yksilöohjausta työkalujen ominaisuuksista antaessaan ei käyttänyt sekakielen sijaan suomea tai englantia. Ainakin omalla kohdallani *finlisch* hankaloitti olennaisesti niin uuteen, vaativaan käyttöympäristöön paneutumista, monimutkaisten kokonaisuuksien hahmot-

³² En ollut mikään untuvikko aloittaessani teknisen viestijän ”uraani”: nk. perinteisen kääntäjänkoulutuksen ja viiden kielen taidon lisäksi minulla oli takana teknisen viestinnän opintoja sekä vuosien kokemus ja vahva osaaminen muun muassa eri toimialojen — myös kv. yritysten — vientikaupasta ja projektitehtävistä.

³³ Pääkäyttäjällä (*key user*) on oletusarvoisesti rajattomat oikeudet ohjelmiston kaikkiin toimiin.

tamista kuin teknisten asioiden omaksumistakin. Siksi peräänkuulutan Vesa Heikkisen (2006) tavoin kunkin henkilökohtaista vastuuta kielenkäytöstään ja tietoisuutta omien kielellisten valintojen merkityksestä: vain näin voidaan välttää erikoiskielisten tekstien päätyminen alaa tuntemattomien käsiin.

Mielestäni myös meneillään olevassa uudessa, kansainvälistymisen murroksessa elävät ja ammatillisesti globalisoituneen, monikansallisen yrityskehityksen ytimessä toimivat tekniset viestijät muodostavat tällaisen omaa mikrokieltään tai sosiaalista murrettaan³⁴ käyttävän, tiiviin yhteisönsä. Vaikka verkostoituminen on aina ruokkinut mikrokielten syntymistä, tekniset viestijät tarjoavat kiintoisan tutkimuskohteen paitsi uudeltaisesta sosiaalistumisesta, myös kielellisestä sopeutumisesta — jopa Fairclough'n (1999, 71–72) kuvaamasta tarpeettomasta joustamisesta. Teknisten viestijöiden ammattislangi *finenglish* on mielestäni esimerkki hektisen aikamme ja pirstaleisen maailmamme synnyttämästä kielimuodosta — siitä, miten ympäristön hybridisyys on vaikuttanut identiteettiään hakevan nuoren ammattikunnan kieleen ja ajatteluun. Tarkastelemalla tämän sosiaalisen verkoston jäsenten kielellistä vuorovaikutusta ja näkemyksiä kielen roolista haluan selvittää, löytyykö näyttöä myös teknisten viestijöiden käyttämän *finenglishin* sisäpiirisyydestä (ks. myös 5.4).

Kieli ja valta kytkeytyvät toisiinsa myös organisaation arjessa. Kohderyhmäni kaltaisista eri kansallisuuksia edustavista ja eri kieliä puhuvista ihmisistä saattaa yritysfuusioiden ja -ostojen³⁵ kautta tulla työtovereita kirjaimellisesti yhdessä yössä (Kankaanranta 2005, 20–21; ks. myös Alatalo 2006, 35–36). Kuten johdannossa todetaan, toimintakieleksi monikansallisissa yrityksissä valitaan tietoisesti yhä useammin ”neutraali” englanti. Janne Tienarin ja Eero Vaaran (2001, 252) mukaan kielikysymys nähdään fuusioitumistilanteissa liian helposti vain yhtenä monista ratkaisua vaativista käytännön asioista: kieltä pidetään tällöin pelkkänä vuorovaikutusta helpottavana tai haittaavana tiedonvälitys- ja viestintävälineenä. Englanti on maailmankielenä usein oletusarvoinen valinta yrityskieleksi, tai englantiin päädytään kompromissiratkaisuna, kun uskotaan sen edustavan ei-englanninkieliselle henkilöstölle neutraaliutta (Piekkari ym. 2005, 333–334). Kyvystä käyttää kieltä on tullut vallan väline ja kielestä organisaation arkea vahvasti ohjaava tekijä. Kun vieraalla kielellä selvittää edes välttävästi, seurauksena voi olla

³⁴ Tällaisista sosiaalisista murteista, sosiolekteista (ks. Pedaterm 2001), tavallisimpia ovat nuorisoslangit, mutta myös ammattislangit eli jargonit ovat yhä yleisempiä.

³⁵ Kansainväliset yritysostot yleistyivät Suomessa varsinaisesti 1990-luvun jälkipuoliskolla. Kehitys on ollut kuitenkin hyvin nopeaa: vain yksi neljästätoista vuonna 2002 pörssinoteeratusta, Suomessa toimivasta teknologioteollisuusyrityksestä käytti virallisena yrityskielenään englannin sijaan suomea (Kankaanranta 2005, 20–21; vrt. Piekkari

kuitenkin omakielisen ammattitermistön kuihtuminen (tästä lähemmin osiossa 5.4). Yhteisiin päämääriin ja jaettuun tietämykseen liittyvien tavoitteiden ja toimintaperiaatteiden nimissä ”arjen monivivahteisuus ja moniäänisyys tukahdutetaan suuren tarinan [*kapitalismin*] tieltä”. (Tienari & Vaara 2001, 250–255.) Monikielisessä ja -kulttuurisessa ammatillisessa kontekstissa toimiville teknisille viestijöille kielen vahva nivoutuminen ammatilliseen pätevyyteen voi tarjota arvokkaat vallan avaimet (ks. 5.3).

Yhteiskunnan yleisen demokratisoitumisen³⁶ ja sähköisen viestinnän läpimurron myötä kielenkäyttö yrityskontekstissa — siis myös teknisten viestijöiden ammatillisessa toimintaympäristössä — on muuttunut ytimekkäämmäksi, mutta myös epämuodollisemmaksi, niinpä kirjoitettu ja puhuttu kieli muistuttavat yhä enemmän toisiaan; Fairclough (1997, 18-20) kutsuu slangisanojen käyttämistä ja puhekielenomaisuutta ”tieteen ja tekniikan julkisen kielen jutustelunomaistamiseksi”. Erityisen hyvin trendi on nähtävissä sähköpostiviestinnässä. (Alatalo 2006, 14–15; Kankaanranta 2005, 20–21, 102, 434; Leppänen & Nikula 2006; Louhiala-Salminen 1995, 102–103; Rice 1997, 17–19.) Nopea- ja helppokäyttöisenä viestimenä sähköposti on rohkaissut erityylisten sanojen ja fraasien mielivaltaiseenkin yhdistelyyn; Rodney Rice (mts. 19) kuvaa kehitystä näin: ”-- one finds an inconsistent array of word choices that signal everything from detachment to intimacy, formality to informality.”

Identifioituminen moniin eri verkostoihin ja ryhmiin (ks. osio 3.1) on johtanut kielen käyttöön useassa eri rekisterissä; valitettavasti tästä on syntynyt kuitenkin myös rekisterien hallintaan liittyviä ongelmia (tilannekohtainen kommunikaatio, ks. tarkemmin 5.4). Hiidenmaan (2003, 39–40) näkemys kaksi- tai monikieliseen puheyhteisöön kuuluvan henkilön repertuaarin moninaisuudesta sopii mielestäni erinomaisesti myös teknisen viestijän kielimaisemaan:

Työssään hän [*ihminen*] saattaa käyttää englantia ja ammattislangia rinnakkain, kirjallisissa teksteissä ehkä hallinnon suunnittelukieltä. Vapaa-aikana kieli saa piirteitä erityisharrastuksesta ja tuttujen kanssa seurustelusta, kaunokirjallisuuden lukemisesta jne.

2004; ks. myös Björkman, Tienari & Vaara 2003, Kankaanranta 2006, 216, mukaan).

³⁶ Vaikka yleinen yhteiskunnallinen demokratisoituminen onkin parantanut monessa suhteessa tasa-arvoa kansalaisten kesken, yhteiskunnallinen kehitys maailmassa tai edes Suomessa ei ole ollut pelkästään myönteistä. Monella tasolla tapahtuneesta demokratisoitumiskehityksestä huolimatta yhteiskunnassa on syntynyt samanaikaisesti — myös kielestä johtuvaa — huomattavaa eriarvoistumista, syrjäytymistäkin.

4 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Luvun 4 aloitan kertomalla harkitsemistani tutkimusmenetelmävaihtoehtoista ja niiden joukosta valitsemistani metodeista. Sen jälkeen selostan, miten olen tutkimusaineistoni kerännyt ja sitä analysoinut.

4.1 Lähestymistavan ja tutkimusmenetelmän valinta

Lähestymistavan ja tutkimusmenetelmän valinta riippuu siitä, millaista tietoa tutkimusongelmiin vastaamiseksi tarvitaan. Pro gradu -työni tavoitteena ei ole ollut numeerisen datan kerääminen, vaan syvälle menevän tiedon ymmärtäminen, niinpä tässä tutkimuksessa pyritään kuvaamaan, analysoimaan ja ymmärtämään erilaisia käsityksiä vallitsevasta todellisuudesta, mutta myös selvittämään siihen liittyviä keskeisiä syy-yhteyksiä.

Kvantitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on ennustettavuus ja yleistettävyyys, kun taas kvalitatiivinen aineisto pyrkii kuvaamaan ilmiötä moniulotteisesti sekä painottamaan kontekstuaalisuutta ja tutkijan ymmärrystä ilmiöstä (Glesne 1999, 41; ks. myös Hirsjärvi & Hurme 2000, 22). Laadullisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii toimijoiden näkökulman kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen (mts.); todellisuus nähdään subjektiivisena, toisin sanoen niin kuin tutkittavat sen kokevat (Creswell 1994, 145, 152). Edellä kuvatuista lähtökohdista laadullinen lähestymistapa tuntui sopivimmalta vaihtoehdolta tähän tutkimukseen.

Tyypillisimmät laadullisen tutkimuksen menetelmät ovat kysely ja haastattelu. Valitsin tutkimusmetodikseni kyselyn, joka on käyttökelpoinen ja taloudellinen tapa tehdä tutkimusta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 184.) Kysely kohtelee informantteja tasapuolisesti, sillä kaikille kyselytutkimukseen osallistuville esitetään täsmälleen samat kysymykset (Hirsjärvi ym. 2004, 182; Jyrinki 1977, 25). Kyselyaineiston käsittely on myös nopeampaa kuin haastatteluaineiston käsittely tallentamisineen. Kyselyn luotettavuutta haastatteluun verrattuna lisää myös se, että kyselytutkimukseen osallistuva informantti saa halutessaan pohtia ja tarkistaa vastauksiaan rauhassa (Jyrinki 1977, 25).

Mutta kyselyllä on puutteensakin: kyselyaineistoa voidaan pitää pinnallisena, eikä vastausten perusteella voida aina olla varmoja, kuinka vakavasti vastaajat ovat tutkimukseen suhtautuneet tai ovatko he ymmärtäneet kysymykset oikein. Lisäksi kysymysten määrä on rajallinen, eikä li-

säkysymyksiä voida esittää, ellei vastauksia ole annettu nimillä. (Hirsjärvi ym. 2004, 184; Jyränki 1977, 25.)

Laajempia näkökulmia ongelmiin ja parempaa luotettavuutta tutkimukseen saadaan Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 189) mukaan laajentamalla menetelmien käyttöä. Koska tutkimusprosessin aikana alkoi näyttää, että teknisten viestijöiden kielitietoisuudessa esiintyy suuriakin eroja, ja tavoitteenani oli tuoda esiin erilaisia näkökulmia teknisen viestinnän englannistumiseen, päätin tarkastella keräämääni kyselyaineistoa lisämenetelmin. Tällöin vaihtoehtoja oli kaksi: haastattelu ja havainnointi. Vaakakuppi kallistui viimeksi mainittuun ennen muuta haastattelumenetelmän työläyden vuoksi. Tässä tutkielmassa tutkimuskysymyksiä lähestytään siis kyselyn lisäksi etnografisesta näkökulmasta eli teknisenä kirjoittajana toimivan tutkijan omien havainnointien pohjalta.

4.2 Kyselyn toteutus

Kyselylomakkeen avulla voidaan kerätä tietoa muun muassa käyttäytymisestä, toiminnasta, arvoista, asenteista ja mielipiteistä (Hirsjärvi ym. 2004, 186).

Olin tehnyt kyselyn keväällä 2005 *Onko finnish tullut jäädäkseen? Pohdintaa suomen kielen asemasta ammattiviestinnän kentässä* -nimistä proseminaaritutkielmaani varten. Vaikka olinkin tietoinen seminaarityönä laatimani kyselylomakkeen puutteista, halusin käyttää myös pro gradu -tutkielmassani kyselystä saamaani arvokasta, kiinnostavaa tutkimusaineistoa, josta suuri osa oli jäänyt seminaarityön suppeuden vuoksi hyödyntämättä.

Informantteina oli tutkimustehtävän vuoksi luonteva käyttää teknisen viestinnän kentässä tai sen liitännäisaloilla toimivia henkilöitä. Rekrytointi suunnattiin siis tähän kohderyhmään, josta valittiin harkinnanvaraisesti (*purposeful selection of informants*, ks. esim. Creswell 1994, 148), tutkijan sosiaalista verkkoa hyväksi käyttäen kaksitoista ammattilaista. Kyselylomake saatteineen (liitteet 1 ja 2) lähetettiin kohderyhmälle sähköpostitse maaliskuussa 2005, ja kymmenen vastasi kyselyyn.

Tutkijalla on eettisiä velvoitteita niin tutkimusyhteisöön, ammattialaansa ja yhteiskuntaa kuin tutkimukseen osallistuviakin kohtaan. Tutkimus tähtää luotettaviin tuloksiin, ja laadullisen tutkimuksen tulee perustua tiedonantajan vapaaehtoisuuteen ja henkilöllisyyden suojaamiseen sekä luottamuksellisuuteen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 20; Uusitalo 1995, 30-31.) Hakiessani vastaajia

kyselyyni olen vakuuttanut informanttiehdokkaille noudattavani tutkimuksessani näitä periaatteita (saatekirje, ks. liite 2) ja pitänyt ne aktiivisesti mielessäni työni jokaisessa vaiheessa. Henkilöllisyyden suojaaminen on ollut erityisen tärkeää tutkimusjoukon pienuuden (n=10) vuoksi. Anonymiteetin säilyttäminen on koskenut myös informanttien työnantajaorganisaatioita. Vaikka analyysin tekeminen onkin edellyttänyt joidenkin informanttejani koskevien taustatietojen ottamista esiin, olen tietoisesti välttänyt paljastavia, tunnistamista helpottavia yksityiskohtia tiedonantajien toiminnasta tai elämästä.

4.3 Kyselylomake

Kyselyä varten laadin 26 laajahkoa kysymystä, minkä lisäksi kyselyyn vastaajat voivat halutesaan kommentoida kyselyä kohdassa 27 (liite 1). Puolistrukturoidussa kyselylomakkeessani esitin niin avoimia kuin suljettujakin kysymyksiä. Avoimien kysymysten tarkoituksena oli välttää ohjaamasta vastauksia ja rajaamasta vastausvaihtoehtoja, toisin sanoen antaa näin tilaa spontaaneille vastauksille. Pidin ratkaisua parhaana keinona saada syvällistä, yksityiskohtaista tietoa tarkastelun alla olevasta vallitsevasta todellisuudesta. Jo vastausten laajuudesta voin päätellä, että tutkimusjoukkoni oli suhtautunut kyselyyni myönteisesti ja pohtinut kysymyksiä yleensä huolellisesti. Myös korkea vastausprosentti (83 %) sekä vastaajilta saamani positiivinen palaute (tarkemmin osiossa 5.4) vahvistivat käsitystä siitä, että informantit pitivät tutkimukseen osallistumisista tärkeänä.

Koska kysymykset oli laadittu suppeahkoa seminaarityötä varten, kyselylomakkeen rakenteessa oli ainakin näin jälkikäteen arvioiden puutteita: kysymyksiä ei ollut akateemisen kirjoittamisen vaatimusten mukaisesti ryhmitelty eli kyselyä jaettu loogisesti osioihin, vaan kysymykset olivat (aikataulusyistä) syntyneet impulsiivisuuden ja spontaaniuden pohjalta; paikoin ne ovat lähes mielivaltaisessa järjestyksessä. Useissa kohdissa viimeistelelemättömyys näkyy myös lukuisina jatkokysymyksinä, mikä ei näytä niinkään haitanneen kyselyyn vastanneita, vaan pikemminkin hankaloittaneen tutkijan tehtävää. Toisaalta se, ettei vastaajia ollut kysymyksen 15 kohdalla pyydetty perustelemaan äidinkielen merkitystä koskevia kannanottojaan, vaikeutti johtopäätösten tekemistä.

Kysymyksenasetteluani vaivaa paikoin myös johdattelevuus, mikä on ollut täysin tahatonta, mutta tähän kirjoituslajiin sopimatonta. Joidenkin kysymysten (20, 21, 23 ja 27) kohdalla 1–2 informanttia toi esiin epätietoisuutensa siitä, mitä kysymyksillä tarkoitettiin (”en ymmärrä kysymys-

tä” tms.). Mainittuja puutteita ja ongelmia käsittelen tarkemmin luvussa 5 vastauksia läpi käydessäni sekä päätelmissäni.

Kyselyssäni käsittelen seuraavia teemoja:

1. Teknisten viestijöiden profiili eli informanttien keskeiset taustatiedot (kysymykset 1 – 4)
2. Viestijän työnantajaorganisaatio ja sen kielipolitiikka (kysymykset 5 – 14)
3. Teknisen viestijän omakohtainen suhde kieleen (kysymys 15)
4. Alan yleinen kehitys teknisen viestijän silmin
  - a. suomen kielen asema teknisessä viestinnässä (kysymykset 16 – 26)
  - b. alan kielisidonnaisuus (muut kielet kuin englanti) (kysymys 27).

4.4 Kyselyaineiston analyysi

Mahdollisten virheiden (esimerkiksi vastausten sekaantumisen) eliminoimiseksi informanttien sähköpostitse lähettämät kyselyvastaukset koodattiin ennen analyysiin ryhtymistä V-kirjaimella ja vastaajiin viittaavilla numeroilla 1–10, toisin sanoen V1–V10. Analyysin, esimerkiksi vastausten vertailun, helpottamiseksi sähköpostitse saadut, kooditetut vastaukset siirrettiin sellaisenaan Word-tilukoon.

Saamiani vastauksia olen peilannut luvuissa 2 ja 3 käsittelemääni tutkimuskirjallisuuteen, Suomen tekniset dokumentoijat ry:n jäsentutkimuksiin sekä omiin kokemuksiini ja näkemyksiini. Kuten johdannossa mainitaan, olen syventääkseni ymmärrystäni teknisten viestijöiden kielitietoisuudesta ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä analysoinut heidän omakohtaista suhdetta kieleen koskevia vastauksiaan (kysymys 15) myös kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta, osiossa 3.2 esiteltävää Lappalaisen (2002) diskurssijakoa apuna käyttäen. Todettakoon, että koska kriitikot pitävät laadullisin lähestymistavoin aikaansaatuja luokituksia tutkijasta riippuvina (Koskinen 2005, 10), tällaisen informanttien kannanottojen perusteella tehdyn jaottelun tuloksiin tulee subjektiivisuutensa vuoksi suhtautua varoen (ks. myös 5.3).

5 Tutkimustulokset

Tässä luvussa käyn läpi kyselyni tuloksia osiossa 4.3 esiteltävien teemojen mukaan.

5.1 Vastaajien profiili

Tutkittaessa suomenkieliseen yhteisöön kuuluvien kielenkäyttöä keskeisinä taustamuuttujina on viime vuosina käytetty alueellista taustaa, sukupuolta, ikää, koulutusta ja ammattia, joihin taker- tumista tai joiden suoraviivaista käsittelyä Nuolijärvi (2000, 28) kehottaa kuitenkin välttämään. Koska oma tutkimukseni kohdentuu suoraan tiettyyn ammattiryhmään ja sen kielenkäyttöön (ks. Pälli 2003, 15), informanttien asuinpaikalla ei ole tarkasteluni kannalta merkitystä eikä alueelli- nen tausta siis kuulu käyttämiini variaabeleihin.

Merkittävää tutkimuksen kannalta on, että tarkastelun kohteeksi on löytynyt ”aito, olemassa ole- va ryhmä”, jolla on riittävästi yhteisiä taustamuuttujia (Lappalainen 2001, 93). Onnistuneeksi valinnaksi tutkimuskohteen tekee myös nuoren ammattikunnan pienuus, sillä muun muassa nuo- risokieltä laajasti tutkinut Hanna Lappalainen (mts.) pitää pienten ryhmien kielestä tehtyjä ana- lyysejä massatutkimuksia hedelmällisempinä.

Tässä osiossa tarkastelen kyselytutkimukseen osallistuneiden vastauksia äidinkieltä, sukupuolta, ikää, koulutusta ja työhistoriaa koskeviin kysymyksiin. Tällaisten perustaustatekijöiden on määrä auttaa kartoittamaan niin kielen suhdetta teknisten viestijöiden sosiaaliseen identiteettiin kuin heidän kielellisiä asenteitaan ja toimintaympäristöäänkin.

Esitellessäni tämän tutkimuksen kyselyyn osallistuneiden taustatietoja vertailen tuloksiani muun muassa Suojasen lisensiaatintutkimukseen (2000). Koska Suojasen tutkimus on tehty jo seitse- män vuotta sitten ja nuori ala elää jatkuvan muutoksen tilassa, hänen tutkimuksensa ja tämän kyselyn vertailuanalyysiin on syytä suhtautua kuitenkin varoen. Vertailuaineistona käytän myös Suomen tekniset dokumentoijat ry:n palkkatutkimuksia vuosilta 2001 – 2006.

5.1.1 Äidinkieli, ikä ja sukupuoli

Kysymyksillä 1 – 3 selvittelin kyselyyni vastanneiden yleisiä taustatietoja eli kansallisuutta, äi- dinkieltä, ikää ja sukupuolta.

Kaikki kyselyyni osallistuneet informantit ovat Suomen kansalaisia, joiden äidinkieli on suomi. Kuten taulukosta 1 käy ilmi, vastaajat olivat kyselyhetkellä 27–45-vuotiaita: neljä heistä oli alle ja kuusi yli 30-vuotiaita.

Taulukko 1. Ikäjakauma (kysymys 2)

Ikä	
20 - 29	4
30 - 39	4
40 - 49	2
Yhteensä	10

Vaikka tämän kyselyn tavoitteena ei määrällinen vertailu olekaan, on mielenkiintoista havaita ikäjakaumassa yhteneväisyyksiä Suojasen tutkimustulosten kanssa (2000, 97–98). Suojasen kyselyyn (mts.) osallistuneista henkilöistä peräti 56 prosenttia oli 30–39-vuotiaita.

Kyselyyni vastasi seitsemän naista ja kolme miestä. Informanttieni sukupuolijakauma vastaa suurin piirtein alalla vuodesta 2001 vallinnutta tilannetta (STD:n palkkatutkimukset 2001 – 2006) — poikkeusta ei tee edes vuosi 2005, jolloin STD:n palkkakyselyyn vastanneiden määrä oli kasvanut edellisvuodesta yli 25 prosenttia eli 239:ään: kolme neljästä teknisestä dokumentoijasta oli naisia. Myös Suojasen (2000, 97–98) tutkimus viittaa alan selkeään naisvaltaisuuteen: naisten osuus kyselyn vastaajista oli 77 prosenttia (ks. myös s. 26).

5.1.2 Koulutus- ja uratausta

Kysymyksellä 4 halusin saada tietoa informanttien koulutuksesta ja työhistoriasta, sillä oppineisuudella ja asemalla on tärkeä roolinsa kieli-identiteetin ja -tietoisuuden rakentajina (ks. Hiidenmaa 2003, 115–117, 225–226, 291–292, 296–297):

4. Millainen koulutus- ja uratausta sinulla on? Millainen on nykyinen toimenkuvasi?

Tutkimusjoukkoon kuuluvista yhdeksän on saanut humanistista, kieli- tai käännöstieteen koulutusta. Suojasen (2000, 100–101) tutkimuksessa humanistinen koulutustausta oli 86 prosentilla informanteista, kun taas STD:n palkkakyselyyn 2003 vastanneista kieli- ja käännöstieteilijöiden osuus

oli 76 prosenttia. Kahdeksan tämän tutkimuksen informanteista on opiskellut pääaineenaan englantia ja yksi venäjää. Joukon ainoan insinöörin ensimmäinen vieras kieli on niin ikään englanti:

Taulukko 2. Koulutustausta (kysymys 4)

Koulutus	
Humanistisen alan ylempi korkeakoulututkinto	2
Humanistisen alan alempi korkeakoulututkinto	1
Pro gradu -tutkielmaa tai sellaisen hyväksymistä vaille FM	4
Opistoinsinööri + opettajan tutkinto + yliopisto-opintoja	1
Datanomi + fil. yo ³⁷	1
Käännöstieteen opiskelija ³⁸	1

Kuten taulukosta 2 käy ilmi, informanteillani on hyvin kirjava koulutustausta (ks. myös Suojanen 2000, 24–25). Korkeakoulututkinto on vain kolmella ja opistotutkinto kahdella vastaajalla. Yliopistossa opiskelleista informanteistani neljältä puuttui kyselyhetkellä vain pro gradu -tutkielma (sama ilmiö tulee esiin myös Suojasen tutkimuksessa, 2000, 101)³⁹; kaksi heistä onkin sittemmin valmistunut maisteriksi. STD:n palkkatutkimusten valossa yleinen valmistumistrendi on ollut kuitenkin laskujohteinen: kun vielä 2001 kyselyyn vastanneista 70 prosentilla oli ylempi korkeakoulututkinto, määrä oli kaksi vuotta myöhemmin pudonnut 58 prosenttiin. Tämä vastaa myös omaa käsitystäni alan kehityksestä: opinnot jäävät edelleen useissa tapauksissa kesken, kun alan töitä tarjotaan jo ennen valmistumista. Osin tilanne selittynee työvoimapulalla, osin sillä, ettei loppututkinto ole ollut monenkaan alan yrityksen rekrytoinnissa avainasemassa. Yli 40 prosenttia STD:n palkkatutkimukseen 2003 osallistuneista oli valmistunut 2000-luvulla⁴⁰. Tämä kuvaa hyvin teknisen viestinnän ja alan koulutuksen nuorta ikää (ks. myös Suojanen 2000, 122, 133–134), jolla on mielestäni suora vaikutus teknisten viestijöiden kielitietoisuuteen ja kielellisiin asenteisiin. Nuorella alalla toimintatavat eivät ole näet vielä vakiintuneet eivätkä näkemykset urautuneet.

³⁷ Vastaja on suorittanut 120 ov käännöstieteen opintoja; lisäksi hänellä on pitkä työkokemus alalta.

³⁸ Vastajalla oli myös 7 vuoden ohjelmointikokemus, ja hän aikoi hakea Teknisen viestinnän maisteriohjelman.

³⁹ Opintonsa keskeyttäneiden keski-ikä on tässä tutkimuksessa 30,6 vuotta.

⁴⁰ STD:n palkkakyselyn 2005 mukaan teknisen viestijän keskimääräinen valmistumisvuosi oli 1997. Omien kokemusteni perusteella arvelen tällaisten trendimuutosten johtuvan muun muassa siitä, että monet kieli-instituuteista valmistuneiden diplomikielenkääntäjien kaltaiset, ”vanhan polven” kääntämisen ammattilaiset ovat päätyneet teknisen dokumentoinnin tehtäviin sen jälkeen, kun varsinaiset käännöstyöt ovat yksityissektorin ensimmäisen ulkoistamisaalton seurauksena vähentyneet, mikä on painanut myös kyselyyn osallistuneiden valmistumisvuotta alemmaksi.

Vain kolme tämän kyselyn informanttia on saanut teknisen viestinnän koulutusta, mikä vastanee suunnilleen alan kokonaistilannettakin. STD:n palkkatutkimuksiin 2002 ja 2003 vastanneista 31 prosenttia oli opiskellut teknistä viestintää, kun vielä 2001 osuus oli ollut 24 prosenttia; tuoreempaa tutkimustietoa asiasta ei ole. Oman käsitykseni mukaan useimmilta viestijöiltä puuttuu kuitenkin edelleen alan koulutus. Koulutustilanne selittyy suurelta osin sillä, että yliopistotasosta teknisen viestinnän peruskoulutusta on ollut tarjolla (Vaasan ja Tampereen yliopistoissa) vasta 1990-luvun jälkipuoliskolta lähtien (Suojanen 2000, 4).

Kuten taulukosta 3 käy ilmi, informanttini ovat toimineet hyvin monenlaisissa tehtävissä:

Taulukko 3. Uratausta (kysymys 4)

Ammatti tai työtehtävä	
Dokumentoinnin johto- ja kehitystehtävät	3
Dokumentointisuunnittelija, dokumentoinnin ja/tai käytettävyyden asiantuntija, ohjelmistosuunnittelija	5
Freelance-kääntäjä	2
Kouluttaja työnantajayrityksessä	5
Käännöskoordinaattori	1
Ohjelmistotuotannon tehtävät	1
Päätoiminen opettaja julkissektorilla	2
Sivutoimiset koulutustehtävät julkissektorilla	6
Tekninen kirjoittaja tai toimittaja	5
Viennin operatiiviset tehtävät	2
Yrittäjä dokumentointialalla	1

Tällainen työhistorian ja tehtävänimikkeiden kirjavuus on kokemukseni mukaan alalle hyvin tunnusomaista, eikä niiden vakiintumattomuus ole vain suomen kielen tai Suomen ongelma: myös alaan liittyvien englanninkielisten käsitteiden käyttö on maailmalla hyvin kirjavaa (ks. myös Suojanen 2000, 13, 26, 45, 49-50, 88, 98-100). Nimikkeiden heterogeenisyys heijastaa Suojasen (mts. 98, 133) mielestä yhtäältä yrityskulttuurien erilaisuutta, toisaalta teknisten viestijöiden työtehtävien moninaisuutta; itse arvioin tämän johtuvan ennen muuta ICT-alaa leimavasta jatkuvasta muutoksesta.

Lähes kaikilla kyselyni informanteilla on myös kouluttajakokemusta; jotkut heistä ovat kouluttaneet sekä työnantajayrityksissään että julkisella sektorilla (useimmat teknisen viestinnän erikoistumis- tai täydennyskoulutusohjelmissa). Koulutuskysymystä tarkastelen lähemmin osiossa 5.2.2.

Vertailu Suojasen lisensiaatintyöhön ja STD:n palkkakyselyihin vahvistaa, että kohderyhmäni tarjoaa paitsi mielenkiintoisen, myös verrattain edustavan otoksen teknisen viestinnän parissa ja sen liitännäisaloilla työskentelevien sukupuoli- ja ikärakenteesta, koulutuksesta ja urasta. Vastaa- jien sukupuoli- ja ikärakenne sekä tehtävien kirjo vastaavat pääpiirteissään nuoren alan yleistä monimuotoista kehitystä, ja vastaajilta löytyy kokemusta niin dokumentointityöstä kuin johto- ja kehitystehtävistäkin.

5.2 Viestijän työnantajaorganisaatio

Ymmärtääkseni teknisen viestijän ammatillista kontekstia ja kielten roolia teknisten viestijöiden toimintaympäristössä paremmin tarvitsin tietoja vastaajien työnantajaorganisaatioista.

5.2.1 Perustiedot työnantajaorganisaatiosta

Kysymyksen 5 tarkoituksena oli kartoittaa, millaisissa organisaatioissa tai yrityksissä informantit kyselyntekohetkellä työskentelivät tai olivat aiemmin työskennelleet:

5. Millaisissa yritys- ja/tai organisaatioympäristöissä olet työskennellyt ja työskentelet tällä hetkellä? (Pk-/suuryritys; lv, henkilöstömäärä, ulkomaalaisomistus- ja kansainvälistymisaste yms.)

Taulukkoon 4 on kerätty perustiedot vastaajien kyselyhetkisistä työnantajaorganisaatioista. Yhtä lukuun ottamatta kaikki informantit työskentelivät yksityissektorilla:

Taulukko 4. Työnantajaorganisaatio (kysymys 5)

Kyselyhetkinen työnantajaorganisaatio					
Työnantaja		Omistus pohja		Tuotteet	
Suuryritys	4	Suomal.	5	Tieto- ja viestintäteknologiatuotteet	5
Pk-yritys	4	Ei-suomal.	5	Dokumentointipalvelut	2
Oma yritys	1			Muun teknologiateollisuuden ⁴¹ tuotteet	1
Julkisyhteisö	1			Koulutus- tai konsulttipalvelut	2

Kyselyni tuo esiin, että jopa puolet vastaajien työnantajista on muita kuin suomalaisia yrityksiä tai organisaatioita. Kuten luvussa 3 todetaan, tieto- ja viestintäteknologiayritykset hallitsevat Suomessa alaa suvereenisti, jos asiaa tarkastellaan loppukäyttäjien näkökulmasta eli otetaan huomioon sekä välittömät että välilliset dokumentaationtuottajat (ks. myös Suojanen 2000, 23). Toimijoiden, teknisten viestijöiden, kannalta työmarkkinat ovat kuitenkin olennaisesti muuttuneet: kun 68 kaikkiaan 104:stä Suojasen kyselyyn vastanneesta teknisestä viestijästä vielä 1990-luvun lopussa työskenteli Nokian palveluksessa ja loputkin osana perinteistä tuotekehitysorganisaatiota (mts. 104), merkittäväksi työnantajaryhmäksi alalla ovat laajan ulkoistamisalla⁴² myötä sittemmin nousseet tekniseen viestintään erikoistuneet palveluyritykset (ks. myös Suojanen 2004; 2006). Tutkimukseeni osallistuneista informanteista tällaisissa alihankintayrityksissä työskenteli kyselyhetkellä vain kaksi, mikä ei kuitenkaan anna oikeaa kuvaa nykytilanteesta: STD:n palkkakyselyn 2006 mukaan palveluyritysten palkkalistoilla työskentelee tällä hetkellä peräti yli puolet viestijöistä.

⁴¹ Teknologiateollisuuteen luetaan kuuluviksi elektroniikka- ja sähköteollisuus, metallituote- ja koneteollisuus sekä metallien jalostus (Teknologiateollisuus 2003). Jäsenten joukossa on kuitenkin myös tieto- ja viestintäteknologia-yrityksiä.

⁴² Voidakseen keskittyä ydinosaamisensa kehittämiseen — mutta epäilemättä myös maksimoidakseen voittonsa — etenkin ICT-ala on suurelta osin ulkoistanut dokumentointinsa. Näin se on voinut tasoittaa kausivaihteluitaan, kun taas palveluyritykset ovat alihankkijoina joutuneet kantamaan suuriakin riskejä.

5.2.2 Työnantajaorganisaation kielipolitiikka

Kysymyksillä 6 – 11 selvittelin kielten roolia työnantajaorganisaatioissa:

6. Mikä on työnantajayrityksesi työkieli?
7. Millä kielellä sisäänajokoulutuksesi tehtiin?
8. Millä kielellä yrityksen sisäisiä koulutuksia järjestetään? Jos englanniksi, onko tämä tuottanut missään vaiheessa ongelmia? Jos ei sinulle, onko ehkä muilla esiintynyt ymmärtämisvaikeuksia tms.?
9. Kuvaa yrityksesi toimintoja kielenkäytön kannalta. Ts. tapahtuuko kaikki sisäinen toiminta englanniksi: palaverit, kommunikointi eri medioin (sähköpostitse ym.) jne. Vaihteleeko käytäntö osastoittain?
10. Aiheuttaako englannin tai muun vieraan kielen käyttö yrityskielenä koskaan ongelmia ja jos aiheuttaa, niin millaisia?
11. Onko työnantajaorganisaatiossasi myös äidinkielistä materiaalia saatavissa?

Viiden vastaajan työnantajaorganisaatioissa työkielenä käytetään suomea, viiden englantia. Koska monikansalliset ICT-alan yritykset kuitenkin hallitsevat alaa selvästi, uskon, että todellinen suhde on yleensä alalla englannin hyväksi huomattavasti suurempi.

Perehdytyksensä useimmat (8 vastaajaa) olivat saaneet suomen kielellä, yksi (V6) englannin ja suomen kielellä, kun taas julkissektorilla työskentelevä informantti oli jäänyt kokonaan vaille ”sisäänajokoulutusta”. Suomen kielen suuri osuus perehdytyskielenä ei oman arvioni mukaan vastaa kuitenkaan alalla nykyään vallitsevaa tilannetta. Käsitykseni perustan paitsi kokemuksiini omalta vuonna 1982 alkaneelta, valtaosin viennin operatiivisia tehtäviä käsittäneeltä työuraltani, myös muutamiin kyselyvastauksiin sekä vastaajien ikään (ks. 5.1.1). Huomionarvoisena pidän muun muassa sitä, että kaikki suuryrityksessä työskentelevät informantit ovat saaneet perehdytyskoulutuksensa suomeksi; yksi heistä mainitsee perehdytyksensä sijoittuvan vuoteen 1995. Useita kyselyyni osallistuneita voi siis nähdäkseni pitää pitkän linjan kieliammatillisina, joiden aloittaessa uraansa Englanti ei ollut vielä vakiintunut viralliseksi yrityskieleksi. (Ks. myös 3.3.)

Kuten taulukosta 5 käy ilmi, sisäisen koulutuksen kieli vaihtelee työnantajaorganisaatiosta toiseen suuresti:

Taulukko 5. Sisäinen koulutuskieli (kysymys 8)

Sisäinen koulutuskieli	
Tavallisesti englanti	4
Suomi	2
Suomi ja <i>finlisch</i>	1
Suomi ja joskus englanti	1
Englanti ja paikalliskieli	1
Ei sisäistä koulutusta (yrittäjä)	1

Kyselyvastauksista selvisi, että monikansallisissa yrityksissä koulutetaan tavallisesti englanniksi ja suomea käytetään vain, jos kouluttaja ja kaikki koulutettavat ovat suomenkielisiä. Koulutusaineistot laaditaan kansainvälisissä organisaatioissa useimmiten englanniksi. Muissa työnantajaorganisaatioissa koulutuskielenä käytetään suomea (V1, V9), suomea ja *finlisch*ä (V5) tai suomea ja joskus englantia (V4); yrittäjäinformantti ei ollut saanut sisäistä koulutusta lainkaan. Englannin käyttöä koulutuskielenä ei pidetä ongelmana; sen sijaan ymmärtämistä vaikeuttaa toisinaan esimerkiksi koulutuksen vaikea, tekninen sisältö tai ammattislangi. Erityisen kiinnostavana pidän mainintaa *finlisch*istä koulutuskielenä, sillä, kuten osiosta 3.3 käy ilmi, minulla on myös oma-kohtaista kokemusta suomienglanniksi pidetystä koulutuksesta ja siitä, miten merkittävästi ammattislangi voi hidastaa uusien, vaikeiden asioiden oppimista.

Monikansallisissa yrityksissä muu suullinen ja kirjallinen sisäinen viestintä (kokoukset, sähköposti, Intranet) hoidetaan pääosin englanniksi (3 vastaajaa) tai englanniksi ja suomeksi (2 vastaajaa). Yksi suuryrityksessä työskentelevä informantti kertoo, että tärkeimmistä asioista voidaan viestiä sekä suomeksi että englanniksi, koska tuotantotehtävissä työskenteleviltä ei edellytetä englannin kielen taitoa (vrt. Pahta 2004b, 36–37). Sähköpostitse viestitään useimmiten englanniksi, jolloin viestin voi tarvittaessa lähettää eteenpäin myös ei-suomenkielisille vastaanottajille. (Ks. myös Alatalo 2006, 15, 35.) Muissa työnantajaorganisaatioissa sisäisenä sähköposti- ja kokouskielenä käytetään suomea ja joskus englantia.

Työnantajaorganisaatioissa on yhtä palveluyritystä lukuun ottamatta saatavilla tietoa ainakin palkkaus-, työterveys- ja työsuhteasioista suomen kielellä. Sen sijaan varsinaiseen työhön liitty-

vä kirjallisuus on enimmäkseen englanninkielistä.

Englannin käyttö toimintakielenä synnyttää vastaajien mukaan ”toisinaan” ymmärtämisvaikeuksia, mutta ei yleensä estä asioiden hoitumista. Ongelmien vähäisyyttä perustellaan muun muassa sillä, että useimmilla kansainvälisten yritysten henkilöstöön kuuluvilla on hyvä englannin kielen taito; monet ovat opiskelleet pääaineenaankin englantia. Ymmärrysvaikeuksia syntyy erityisesti yrityksissä toimivien heikosti englantia osaavien (esimerkiksi kiinalaisten) kanssa kommunikoidessa tai yrityksen muissa maissa sijaitsevien yksiköiden kanssa viestittäessä (tällöin kyse on enemmänkin kulttuurierojen aiheuttamista väärinkäsityksistä). Monikansallisessa toimintaympäristössä, jossa työskentelee ihmisiä kymmeniltä eri kielialueilta, vaikeuksia syntyy etenkin silloin, kun englanti ei ole kenenkään pääkieli. Yksi informantti pitääkin väärinkäsitysten riskiä monikulttuurisessa ja -kielisessä kanssakäymisessä suurempana kuin äidinkielisessä viestinnässä; hänen mukaansa ajoittaiset ristiriidat ja epäselvyydet hankaloittavat työtä olennaisesti. (Ks. myös Alatalo 2006, 17, 35–36.)

Niin ikään yrityksen tai organisaation kielipolitiikkaan liittyvillä kysymyksillä 12 – 14 kartoitettiin informanttien kokemuksia kouluttamisesta ja kielen roolista koulutuksessa. Kysymys 12 koski kielen roolia opetuksessa ja ymmärtämisen kannalta:

12. Jos olet toiminut itse kouluttajana työnantajaorganisaatiossasi tai sen ulkopuolella, mitä olet opettanut? Oletko opettanut suomen, englannin vai ehkä jollakin muulla kielellä? Onko opettaminen vieraalla kielellä aiheuttanut koskaan ymmärrysvaikeuksia?

Yhdeksällä kymmenestä vastaajasta on kouluttajakokemusta. Useimmat heistä ovat opettaneet työnantajaorganisaatioissaan ja yliopiston järjestämällä teknisen viestinnän kursseilla tai erilaisissa seminaareissa asiakasdokumentointiin liittyviä asioita (mm. lokalisointia, käytönaikaista ohjeistusta ja projektinhallintaa). Insinöörivastaaja on opettanut ammattioppilaitoksissa kieliä ja teknisiä aineita. Viisi on kouluttanut sekä suomeksi että englanniksi, neljä vain suomeksi. Vieraalla kielellä opettamista ei pidetä hankalana eikä englannin käyttö opetuskielenä ole yleensä synnyttänyt ymmärtämisvaikeuksia; ajoittaiset ongelmat aiheutuvat pikemminkin aihepiiristä tai opetuksen teknisestä sisällöstä. Seuraavassa muutama poiminta vastauksista:

Esimerkki 1:

- a. Olen opettanut asiakasdokumentointiin liittyviä asioita sekä projektinhallintaa sekä talon sisällä että ulkopuolella sekä suomeksi että englanniksi. Kohdeyleisö on ollut sellaista, että englannin kieli ei ole tuottanut yleensä ongelmia. Joskus kun osallistuja on ollut muualta kuin Suomesta, mutta ei kuitenkaan englanninkielisestä maasta, on lieviä ymmärtämisvaikeuksia ollut puolin ja toisin. (V3)
- b. Olen kouluttanut Help-asioita sekä englanniksi että suomeksi. En muista kohdanneeni erityisiä kieleen liittyviä ymmärrysvaikeuksia, muuten kyllä aihepiiri saattaa oudoksuttaa. (V10)

Kysymysten 13 ja 14 tarkoituksena oli saada tietoa koulutustilaisuuksiin valmistautumisesta, käytetyistä lähdeaineistoista ja valmisteluun mahdollisesti liittyneistä vaikeuksista:

13. Jos olet opettanut suomen kielellä, onko opetusaineiston laatiminen suomen kielellä ollut helppoa vai vaikeaa? Millaisia vaikeuksia olet mahdollisesti kohdannut? Onko esimerkiksi sanasto ollut ongelma?
14. Millaisia lähteitä varsinaisessa leipätyössäsi ja mahdollisessa opetustyössäsi olet käyttänyt? (Kieli; Internet/sanakirjat/muut lähteet)

Valmistautuessaan pitämään koulutustilaisuutta suomeksi informanttini käyttävät useimmiten englanninkielistä tausta-aineistoa, koska suomenkielistä lähdekirjallisuutta tai ammattilehtiä ei — ensimmäisen lähtöoletukseni mukaisesti — ole juurikaan saatavilla. Tietolähteinä koulutusmateriaaleja valmistellessaan, mutta myös varsinaisessa dokumentointityössään vastaajat kertovat käyttävänsä Internetiä (lähinnä asia- ja keskustelusivustoja), sähköisiä ja painettuja sanakirjoja sekä tietokirjallisuutta, rinnakkaistekstejä (raportteja, selvityksiä, konferenssijulkaisuja, oppaita, erikoislehtiä, manuaaleja), Intranetiä ja muuta talon sisäistä materiaalia sekä omia ja ulkopuolisia asiantuntijoita.

Suojasen (2000) kyselytutkimukseen osallistuneet viestijät mainitsevat käyttämistään monentyyppisistä tutkimustietolähteistä suosituimpina työtoverit sekä Internetin. Jotkut viestijät kaipaavat tutkimustietoa nimenomaan suomalaisesta toimintaympäristöstä: teknisestä viestinnästä Suomessa, sen kehityksestä, toimijoista, työkaluista ja menetelmistä. (Mts. 107–113, 131.) Kysymykseen ”Mitä toivot teknisen viestinnän yliopistotutkimukselta ja -koulutukselta Suomessa?” yhden Suojasen informantin vastaus on paljon puhuva (mts. 131):

Suomenkielisen teknisen viestinnän määrittelyä ja tutkimusta; tätä tietoa olisin tarvinnut tutkielmaa tehdessä. *Kaikki tekninen viestintä ei tapahdu Suomessa englanniksi!* (Kursivointi NP:n.)

Keskeisenä ongelmana koulutukseen valmistautumisen kannalta kaikki kouluttajainformantit pitävät vakiintuneen suomenkielisen sanaston puuttumista alalta (terminologiaan liittyvää prob-

lematiikkaa käsitellään tarkemmin osiossa 5.4); myös tämä tieto tukee ensimmäistä oletustani.

Tässä otteita vastauksista:

Esimerkki 2:

- a. Suomenkielisen aineiston laatiminen on ollut helppoa (ja hauskaakin, koska päivittäinen työkieli on englanti). IT-alaan tai esim. ohjelmistoihin liittyvässä koulutuksessa on ongelmana suomenkielisen terminologian puute joillakin alueilla, tai suomenkielinen termi saattaa olla olemassa, mutta ei yleisesti tunnettu tai vakiintunut. Jos koulutan suomeksi, pyrin yleensä tuomaan esiin myös suomenkielisen termin, tarvittaessa mainitsen englanninkielisen suluissa. (V8)
- b. Opetusaineiston laatiminen on ollut sikäli helppoa, että ohjelmistomme ovat suomenkielisiä, eikä loppukäyttäjille suunnatussa materiaalissa ole ollut syytä käyttää tietotekniikka-alan sanastoa, jonka suomentamisessa useimmat ongelmat varmasti tulevat. Sen sijaan esimerkiksi tavallista Windows-sanastoa on joskus vaikea muistaa spontaanisti asiakaskoulutustilaisuuksissa. En ole esimerkiksi itse juuri käyttänyt suomenkielisiä Microsoftin tuotteita, joten on vaikea muistaa vaikkapa valikoiden nimiä (*Edit, View, Insert, Format* jne.) suomeksi, jolloin asiakkaalle voi tulla sellainen kuva että kouluttaja yrittää tarkoituksellisesti puhua "ATK-slangia", vaikka näin ei ole tarkoitus. (V5)
- c. Termiongelma on suomeksi kouluttaessani isoin kieleen liittyvä asia. Suomeksi ei välttämättä ole vastaavia termejä tai suomenkieliset termit tuntuvat huonoilta. Toisaalta on aina mukavaa puhua omaa rakasta äidinkieltä. (V10)

Vastaajat V7 ja V3 kertovat kirjallisen aineiston olevan myös suomen kielellä pidettävässä koulutuksessa ”usein englanniksi”, mitä V3 perustelee synergiaeduilla: ei tarvitse ylläpitää kahta eri aineistoa (ks. myös 3.3). Kuten osiossa 3.3 todetaan, edes auttavasti vieraalla kielellä — tässä tapauksessa englanninkielisillä materiaaleilla — pärjättäessä ei Tienarin ja Vaaran (2001, 254) mukaan synny paineita kehittää omakielistä käsitteistöäkään (ks. myös Sajavaara 2000, 87). Silmä, että luentoaineistot tehdään vain englanniksi, on mielestäni kuitenkin suora vaikutus muun muassa siihen, ettei suomenkielinen terminologia pääse kehittymään. Merkittävänä yrityksenä jarruttaa tämänkaltaista suuntausta pidän V8:n ja V6:n oivallusta käyttää kouluttaessaan englannin- ja suomenkielisiä termejä rinnakkain.

Vaikka informanttieni työnantajaorganisaatioiden kirjo ja kielipolitiikka alalla vallitsevaa todellisuutta pääpiirteissään vastaavatkin, monikansallisten yritysten ja erityisesti palveluyritysten osuus työnantajista on todellisuudessa huomattavasti suurempi kuin tästä kyselystä käy ilmi. Tätä osin tutkimukseni otosta ei voi pitää edustavana (vrt. 5.1.2).

5.3 Vastaajien omakohtainen suhde kieleen

Tässä osiossa käsittelen sitä, miten tekniset viestijät itse suhtautuvat kieleen ja erityisesti äidinkieleensä.

Törmättyäni tämän tästä eri aloilla ja tiedotusvälineissä englannin kielen yliarvostukseen pidin tärkeänä selvittää, millainen merkitys äidinkielellä on teknisille viestijöille. Kysymystä 15 pidänkin tutkimuskysymysteni kannalta keskeisenä:

15. Miten itse suhtaudut suomen kieleen ja sen merkitykseen?

Parhaiten informanttien kielitietoisuuden aste tulee mielestäni esiin, kun tarkastellaan vastauksia kokonaisuudessaan, niinpä ne esitellään tässä sellaisinaan:

Esimerkki 3:

- a. Vakavasti ja sitä vaalien. (V1)
- b. On tärkeää, että teknisistä asioista voidaan puhua ja kirjoittaa myös suomeksi ja että termeillä on myös suomenkieliset vastineet, jottei puhuttaisi ja kirjoitettaisi englanti-suomea. (V2)
- c. Onhan sillä iso merkitys, mutta kansainvälisessä yhtiössä täytyy olla yksi virallinen kieli. Suomea on hyvä käyttää tarpeen mukaan eikä ainakaan pakottaa pitämään palavereja englanniksi, jos kaikki läsnäolijat osaavat suomea. (V3)
- d. Tärkeä, sanomalehdissä kauheita virheitä. (V4)
- e. Minulla on läheinen ja lämmin suhde äidinkieleeni, pidän suomen kielen hyvää hallintaa erittäin tärkeänä. Mielestäni suomen kielen asemaa on tietoisesti pyrittävä vahvistamaan kaikilla elämänalueilla ja aloilla, enkä tervehti ilolla sellaista tulevaisuudennäkymää, jossa suomi olisi rahvaan kieli ja esimerkiksi tiedettä tehtäisiin englanniksi. Toisaalta viime aikoina olen ollut aistivinani hienoista arvostuksen nousua suomen kielen asemassa Suomessa. (V5)
- f. Suomen kieli on minulle tärkeä ja yritän käyttää sitä myös työssäni aina kun se on mahdollista. (V6)
- g. Suomen kieli on tärkeä, ja nykyiset kehityssuunnat huolestuttavat. Täydellistä suomea tulee kuitenkin käytettyä harvoin, koska yrityksessä suomen kielen käyttö on jargonia tai *finlshia*. (V7)
- h. Hyvin vakavasti. Suomen kieli on pieni, ja sitä on vaalittava. Lisäksi se on äidinkieleni. (V8)
- i. En pidä *finlshista* kovinkaan paljoa, joten yritän löytää suomenkieliset vastineet sanoille. (V9)
- j. Arvostan pohjoista, harvinaista, ilmaisuvoimaista kieltämme suuresti. (V10)

Vastaukset viestivät informanttien valtaosin myönteisestä, jopa tunnepitoisesta suhtautumisesta äidinkieleensä. Jotkut heistä ovat pohtineet asiaa myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta, esimerkiksi kielellisen demokratian kannalta. Muutamista vastauksista välittyi myös huoli suomen kielen asemasta ja tulevaisuudesta. Niin Mantila (1999, 6) kuin Hiidenmaakin (2003, 23) varoittaa kuitenkin suhtautumasta kieleen liian arvoväritteisesti. Hiidenmaa (mts.) toteaa: ”Kielestä

keskusteleminen on usein puhetta uhkakuvista: oppilaat eivät opi, vieraat kielet tulevat ja tuhoavat suomen, uudet mediat yksipuolistavat kieltä ja pilaavat kirjakielen.” Kuten osiossa 3.2 todetaan, tutkijoiden mielestä kieli syntyy ja säilyttää elinvoimaisuutensa parhaiten vilkkaassa vuorovaikutuksessa. Kun kieltä aletaan pitää arvokkaana suojelukohteena, se on entistä alttiimpi jäämään angloamerikkalaisuuden ja globalisaation jalkoihin, niinpä lingvistit puhuisivatkin vaalimisen ja suojelemisen — näitä sanoja käyttävät useat tämänkin kyselyn vastaajat — sijaan yksinkertaisesti suomen kielen tai äidinkielen käytöstä.

Seuraavaksi sovellan kokeilunomaisesti sivuilla 33–34 esiteltävää Lappalaisen (2002) diskurssilajijakoa saamiini, lähinnä kysymystä 15 koskeviin vastauksiin ja tutkin, löytyykö informanttien suhtautumisessa suomen kieleen yhtäläisyyksiä Lappalaisen kielenoppaiden kielikäsitteiden kanssa. Toisin kuin Lappalainen, joka analysoi kohderyhmänsä identifioitumista äidinkielen etupäässä leksiko-semanttisin keinoin eli tutkimalla haastateltavien puheessa esiintyvien sanojen merkityksiä — siis kielivalintoja — itse kartoitan informanttien kieleen liittyviä arvostuksia ja asenteita kyselyvastausten sisältöä tulkitsemalla: tulosten monipuolisella pohdinnalla ja laaja-alaisella analyysillä. Tutkimustulosten luotettavuuden arviointia silmällä pitäen on kuitenkin syytä korostaa, että kun opinnäytetyöni kaltaisessa laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkittavien näkökulman kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen — jolloin sitä joudutaan pakosta myös tulkitsemaan — todellisuus nähdään subjektiivisena (ks. myös 4.1 ja 4.4).

Vaikka kohderyhmäni perusteleekin useissa vastauksissaan suhdettaan suomen kieleen, on mahdollista, että erillisen, selkeän perustelupyynnön pois jättäminen kysymyksen 15 yhteydestä on syynä siihen, että joidenkin informanttien kielitietoisuuden arviointi heidän pelkistettyjen vastustensa pohjalta eli ilman vastaajien argumentointia ei ehkä tee heille täyttä oikeutta. Toisaalta monet informantit — vastatessaan täsmälleen samanmuotoiseen kysymykseen kuin muutkin kyselyyn osallistuvat (kyselyn tasapuolisuus, ks. 4.1) — taustoittavat näkemyksiään esimerkiksi omakohtaisilla havainnoilla kielestä, mikä mielestäni osoittaa, ettei kysymyksenasetteluni ole vastaajia kuitenkaan rajoittanut. Sitä paitsi aineiston luokittelu (informanttien kannanottojen jako eri diskurssihin) perustuu luontaisesti vertailuun, eikä vastaajien kannanottoja vertailtaessa voi välttyä vaikutelmalta, että vastausten laajuus tai asian pohdintaa osoittava sisältö korreloivat myös informanttien kielikäsitteiden syvyyden kanssa.

Suomen kielen asemaa lähinnä yleiskielen näkökulmasta tarkastelevan V4:n kommentissa yhdistyy nähdäkseni kaksi diskurssia: suomen kieli mainitaan tärkeäksi asiaa sen kummemmin kui-

tenkaan perustelematta (*intuitiodiskurssi*), ja huonot tekstit häiritsevät lehtien lukemista (*konkreettinen diskurssi*). Vieläkin selkeämmin V4:n sijoittamista viimeksi mainittuun diskurssilajiin tukee kuitenkin hänen osiossa 5.4 esille tuleva kannanottonsa: suomen kieleen ei kannata ”globalisaation aikakaudella” panostaa.

V3:n vastauksesta heijastuu selkeästi hänen pitkäaikaisen työnantajayrityksensä englantikeskeinen kielipolitiikka, joka mielestäni kuuluu osiossa 3.3 esiin tulevaan, niin alalla toimivien kuin koko yhteiskunnankin joustavuutta peräänkuuluttavaan globalisaation diskurssiin. Myönnytyksestä ”suomea on hyvä käyttää tarpeen mukaan” huolimatta näen V3:n kannanotossa vahvaa ideologisuutta. ”Onhan sillä iso merkitys, mutta...”, kuulostaa pelkältä kliseeltä, niinpä katsoisin V3:n kommentin kuuluvan Lappalaisen diskurssityypeistä parhaiten *konkreettiseen diskurssiin*: globaalistuneessa, englannin hallitsemassa ICT-yritysympäristössä hän näkee suomen pikemminkin rasitteena kuin voimavarana. V3:n samansuuntainen suhtautuminen äidinkieleen tulee hyvin esiin myös esimerkissä 4 (ks. s. 63). Löydös tukee johdannossa esittämäni arviota siitä, että suomenkielisen teknisen viestinnän kehittymistä jarruttaa ICT-alan yritysjohdon tehokkuusajatteluun perustuva, alalla toimivien viestijöidenkin asenteita muokannut viestintäpolitiikka.

Vastaaja V7 kertoo pitävänsä suomen kieltä tärkeänä ja olevansa huolissaan sen tulevaisuudesta, mutta myöntää usein itsekkin turvautuvansa yrityksessä yleisesti käytettävään ammattislangiin tai *finnglishiin*. Kommentillaan V7 kirjoittautuu mielestäni lähinnä *intuitiodiskurssiin*, mutta hänen lausumissaan on tunnistettavissa myös *välinediskurssin* piirteitä: miksi puhua tekniikan alalla kunnan suomea, kun toimintakielenä hallitsee *finnglish*?

Vaikka V2:n, V6:n ja V9:n kommentteissa ei kielen merkityksestä identiteetin rakentajana tai kulttuuriin sosiaalistajana suoraan puhutakaan, he tuovat esiin yhden suomen kielen säilymisen kannalta keskeisen asian, jota käsitellään muun muassa osiossa 3.2: sen, miten tärkeä on käyttää äidinkieltä mahdollisimman laaja-alaisesti, siis ammatillisessa kontekstissakin. Sijoittaisin V2:n ja V6:n lähinnä *taitodiskurssiin* ja V9:n *intuitiodiskurssiin* kuuluviksi.

Kommenttiensa lyhyydestä ja perustelujensa vähäisyydestä huolimatta (kuten sivulla 57 todetaan, perustelujen puuttuminen tai pintapuolisuus saattaa tosin johtua myös kyselykontekstista eli kysymysten vaillinaisuudesta) V1 sekä erityisesti V8 ja V10 viestivät arvostusta äidinkieltään kohtaan ja huolta sen tulevaisuudesta. Tuonnempana tarkemmin käsiteltävän kyselyni ammattikontekstisuuden lisäksi uskon syvällisyyden puutteen johtuvan osiossa 3.2 mainittavasta äidin-

kielen itseisarvosta: siitä, että vastaajat ehkä pitävät äidinkielen merkitystä niin itsestään selvänä asiana, ettei sitä tarvitse kummemmin perustella. V10:n ja V8:n muiden vastausten perusteella katson heidän kuitenkin sisäistäneen äidinkielen merkityksen identiteettinsä kannalta ja edustavan siten *identiteettidiskurssia*; sen sijaan V1 kirjoittautuu mielestäni *intuitiodiskurssiin*.

Ainoana selkeästi ja johdonmukaisesti kaikissa vastauksissaan *identiteettidiskurssiin* kirjoittautuvan V5:n näkökulma on vahvasti yhteiskunnallinen: hänen mielestään suomen kielen asemaa kaikilla aloilla, muun muassa tieteen kielenä, pitäisi tukea ponnekkaasti, jotta eriarvoistuminen yhteiskunnassa ei kasvaisi (ks. myös s. 1, 2, 20–21). Kuten osioista 2.2.1 ja 3.2 käy ilmi, tutkijatkin ovat hyvin yksimielisiä siitä, että kieli elää vain vuorovaikutuksesta, mutta myös siitä, että englantia hallitsee suvereenisti suomalaistakin tiedemaailmaa.

Taulukkoon 6 on koottu kohderyhmän edustamat eri diskurssilajit:

Taulukko 6. Kohderyhmän edustamat diskurssilajit

Diskurssilaji	Informantti	Tyypillisiä piirteitä
Konkreettinen diskurssi	V3, V4	Suomen kieli koetaan taakaksi, jopa esteeksi työelämässä ja globalisoituvassa maailmassa.
Välinediskurssi	V7	"Kieli kuin kieli...". Kieli nähdään ennen muuta viestintävälineenä.
Intuitiodiskurssi	V4, V7, V1, V9	Puhutaan intuitiivisesti kielen merkityksestä asiaa tarkemmin erittelemättä tai perustelematta.
Taitodiskurssi	V2, V6	Suomi nähdään hyödyllisenä erityistaitona, jonka ylläpitäminen vaatii ponnistuksia.
Identiteettidiskurssi	V5, V10, V8	Syvin kielitietoisuus: kieli nähdään ajattelun ja koko ihmisyyden perustana sekä osana ihmisen identiteettiä. Ymmärretään äidinkielen ja lingua francan erilaiset tehtävät ja se, että vastuu äidinkielestä kuuluu jokaiselle.

Pienuudestaan huolimatta hyvin monenkirjavasti suomen kieleen suhtautuvassa kohderyhmässäni näyttävät olevan edustettuina kaikki Lappalaisen määrittelemät diskurssilajit. Rajat ovat kui-

tenkin häilyviä, ja joidenkin informanttien lausumissa on merkkejä useista diskursseista. Suomeen turhana kulueränä globaalistuneen ICT-alan liiketoiminnassa suhtautuvan V3:n kommentit edustavat konkreettisen diskurssin arkkityyppiä, mutta yritysjohdon ääni kuuluu paikoin muidenkin monikansallisissa yhtiöissä toimivien vastaajien kannanotoissa. Diskurssilajia hallitsevan tehokkuusnäkökulman vuoksi sitä voisi mielestäni kutsua Fairclough'ta soveltaen myös *globalisaation* tai *joustavuuden diskurssiksi* (ks. osio 3.3). Yleisin laji on intuitiodiskurssi: siihen kirjoitetaan neljä informanttia, jotka sanovat pitävänsä suomen kieltä tärkeänä asiaa sen kummemmin erittelemättä ja joista V7:ssä on piirteitä myös *välinediskurssista* ja V4:ssä *konkreettisesta diskurssista*. V2 ja V6 tiedostavat myös omakielisen erikoisalaviestinnän kehittymisen kannalta keskeisen asian: että jokainen voi vaikuttaa kielen säilymiseen käyttämällä sitä aktiivisesti eri yhteyksissä — työkontekstissakin; kannanotoillaan he sijoittuvat *taitudiskurssiin*. Vaikka luki-sinkin myös suomen ilmaisuvoimaiseksi äidinkieleksi mieltävät V10:n ja V8:n kuuluviksi *identiteettidiskurssiin*, vain yksi vastaaja (V5) näyttää tiedostavan äidinkielen perimmäisen merkityksen: sen arvon oman persoonallisuuden, identiteetin ja sosiaalistumisen kannalta (ks. 3.1 ja 3.2).

Kokeiluni esiin tuoma ristiriitaisuus ei ole mitenkään tavatonta kielikäsitteistä puhuttaessa. Muun muassa Lappalaisen (2002) haastatteluaineistosta käy ilmi, etteivät edes suhdettaan omaan kieleensä ja vieraisiin kieliin pohtimaan joutuneet ihmiset kykene kovin loogisesti erittelemään kantojaan ja että saman henkilön kommenteissa voivat limittyä useantyyppiset diskurssit jopa yhden haastattelun aikana (mts. 69–72, 79; Mantila 2002a, 7; ks. myös Arola 2005, 117–118). Juuri tällaista haastateltavien kielitietoisuudessa ilmenevää jäsentymättömyyttä pidänkin yhtenä Lappalaisen tutkimuksen kiinnostavimmista havainnoista, sillä samankaltaista epäjohdonmukaisuutta havaitsen omienkin informanttien lausunnoissa. Mantilan (2002a, 7) mielestä varsin syvällinenkään äidinkielen merkityksen pohtiminen ja tiedostaminen eivät yksin riitä rakentamaan vahvaa kansallista identiteettiä: tarvitaan tietoisuutta myös suomalaisuudesta ja sen merkityksestä tulevillekin sukupolville (ks. myös Dufva 2001; Hall 1999, 40–41; Iskanus 2006, 63–64).

Lappalaisen ja tämän tutkielman informanttien välillä on kuitenkin yksi ratkaiseva ero: Lappalaisen haastateltavat edustavat ns. tavallisia kielenkäyttäjiä vailla kieli- tai käännöstieteen koulutusta ja kielen analysoimiseen tarvittavan käsiteapparaatin hallintaa, kun taas oman tutkimukseni informantit insinöörivastaajaa lukuun ottamatta ovat saaneet koulutusta kielen analysointiin. Kun siis Lappalaisen informanttien kaltaiset tavalliset kielenkäyttäjät näkevät — osiossa 3.2 esiin tuotavaa Lurijan ikkunavertausta soveltaakseni — vain ikkunan eli käyttävät kieltä sen kum-

memmin pohtimatta, omalla kohderyhmälläni pitäisi olla valmiudet myös ikkunasta avautuvan maiseman eli merkityksen ja sisällön näkemiseen.

Kyselyni valossa — mutta siis sivuilla 57–58 esiin tuotavia kyselykontekstin rajoituksiakaan unohtamatta — monilta kieli- tai käännöstieteen koulutuksen saaneilta informanteiltakin näyttäisi kuitenkin puuttuvan se tärkeä kyky jäsentää sekä monipuolinen kielellinen ja kulttuurinen tietoisuus (ks. 3.2), mitä voi pitää melko yllättävänä löydöksenä. Useat kyselyni informantit suhtautuvat äidinkieliensä intuitiivisesti, itsestään selvyytensäkin, ja jotkut pitävät sitä globalisoituvassa maailmassa jopa rasitteena; vain yksi vastaaja on pohtinut äidinkielen merkitystä laajasti niin yksilön kuin koko kansakunnankin identiteetin kannalta. Toisaalta ammattinsa perusteella valitun kohderyhmäni kannanotot liittyvät enimmäkseen työkontekstiin, mikä saa ne vaikuttamaan ka-peilta eikä ehkä tee aivan oikeutta vastaajille. Mutta on myös mahdollista, etteivät informantit ole kyenneet tai halunneet perustella kantojaan, mikä on kielentutkijoiden mukaan hyvin yleistä (ks. Mantila 2002a, 7). Selittykö kielitietoisuuden ohuus siis koulutukseen mahdollisesti liittyvillä puutteilla vai ohjaavatko tietoisuuden muotoutumista olennaisemmin informanttien henkilökohtaiset arvostukset — ammattiylpeä, joustoihin valmis työminäkin — ja osiossa 2.2 kuvattavat, yhteiskunnassa laajemminkin vallitsevat, englantia ihannoivat asenteet? Onko taustalla se, etteivät informantit ole tiedostaneet ympäristössään olevien kielten työnjakoa tai valistuneiden suomalaisten vastuuta kielipoliittisista valinnoistaan ja äidinkielen tulevaisuudesta (ks. 3.2)? Vai onko syynä sittenkin Dennettin ja Damasion tutkimuksissa esiin tulevan tietoisuuden herättävän ärsyksen puuttuminen (ks. 3.2) — se, ettei ainakaan kohderyhmäni etnisen vähemmistön tapaan pidä äidinkieliensä asemaa uhattuna?

Uskon, että kyselyyni osallistuneiden teknisten viestijöiden kielitietoisuuden kehittymistä ovat jarruttaneet useat eri osatekijät. Joidenkin vähättelevä suhtautuminen äidinkieleen on mielestäni tietoista, valittu globalisaation strategia: jos halutaan säilyttää kilpailukyky maailmalla, on hyväksyttävä siihen liittyvät ehdotkin (ks. Fairclough 1999, 71–72) — vaikka sitten äidinkielen kustannuksella. Aivan yhtä merkittävänä esteenä kielitietoisuuden syvenemiselle pidän kuitenkin yhteiskunnan kaikkiin sopukoihin — joihinkin akateemisiin tutkijankammioihinkin⁴³ — levinyttä luonnollistumista: näyttää kuin hyväksyttäisiin sokeasti totuutena, että globalisaatio syvenee ja englantia jyrää eikä kehitystä vastaan kannata pyristellä (ks. 2.2.1). Huomiotta ei voi

---

⁴³ Mantila (2006, 41) tuo esiin ristiriidan joidenkin tutkijoidenkin puheiden ja tekojen välillä: kuvitellaan, että suomi säilyy elinvoimaisena, kunhan sitä vaalitaan yliopistojen suomen kielen laitoksissa; muut tutkimusyksiköt voivat tällöin keskittyä opetuksensa kansainvälistämiseen (ks. myös s. 32).

jättää sitäkään, ettei englantia ehkä osata nähdä uhkaksi, kun nuoren ammattikunnan erikoisosaaminen lepää juuri sen varassa (ks. 3.3).

Vaikka aineiston tulosten yleistämisessä onkin laadullisen tutkimusotteeni ja pohdinnoissani esiin tulleiden epävarmuustekijöiden vuoksi syytä noudattaa varovaisuutta, pidän huolellisen analyysini perusteella johdannossa esittämäni hypoteesin vahvistamista oikeutettuna.

5.4 Alan yleinen kehityssuunta teknisen viestijän silmin

Kyselyn loppuosan kysymysten tarkoituksena oli selvittää, millaiseksi kohderyhmäni näkee suomen kielen aseman teknisen viestinnän kontekstissa laajemminkin. Tutkimuskysymysteni kannalta olennaisilla kysymyksillä 16 ja 17 halusin kartoittaa toisaalta toimintaympäristössä vallitsevia asenteita, toisaalta teknisten viestijöiden omia arvostuksia ja näkemyksiä siitä, millaisia toimenpiteitä tilanteen muuttamiseksi tarvittaisiin:

16. Millainen kielten rooli teknisessä viestinnässä Suomessa toimivissa yrityksissä ja organisaatioissa mielestäsi tänä päivänä on? Tyydyttääkö nykyinen suuntaus sinua? Jos ei, mitä asialle pitäisi mielestäsi tehdä? Onko "*finglish*" tullut suomalaisiin (ohjelmisto- ym.) yrityksiin jäädäkseen?
17. Onko (kirjallinen) kommunikointi organisaation ulkopuolelle myös "*finglishiä*"? Jos on, onko viestintä mielestäsi riittävän korkealaatuista ja aukotonta ymmärrettävyyden kannalta?

Vastausten perusteella kielipolitiikka vaihtelee suuresti yrityksestä tai organisaatiosta toiseen ja käytäntö on muutenkin hyvin kirjavaa. Englannilla — ja V7:n mukaan nimenomaan *Controlled Englishillä*⁴⁴ — on kuitenkin selkeä monopoliasema, vaikka suomeksikin dokumentoidaan jonkin verran. Englantia pidetään näppäränä tekniikan lingua francana, jota ”ymmärretään suurella osalla maailmaa” ja josta on helppo lokalisoida tarvittaessa muillekin kielille; V7:n mielestä eri kielten rooli Suomessa toimivissa yrityksissä tarkoittaaakin käytännössä juuri lokalisoinnin merkitystä. Kielen vain viestintävälineenä näkevän V3:n mielestä suomella ei ole enää sijaa kansainvälisten yritysten kommunikaatiossa:

---

⁴⁴ (*Common Logic*) *Controlled English* (CLCE) on tiettyjä muotoja noudattava kieli, jossa on englannin kielen kaltainen syntaksi. Jokainen tavallista englantia ymmärtävä henkilö pystyy lukemaan CLCE-kielisiä lauseita, niinpä sen käyttöä suositaan myös teknisessä dokumentaatiossa. (John F. Sowa, 2004.)

Esimerkki 4:

- a. Kieli on viestintäväline. Itse en välitä jos yhtiön sisällä puhutaan omaa slangia eikä kielioppisääntöjä aina noudateta. Harvemmin siitä seuraa varsinaisia väärinkäsityksiä, koska kontekstista voi päätellä, mistä on kyse (poikkeuksiakin tosin aina välillä on). En näe paluuta suomen kielen laajamittaiseen käyttöön ainakaan kansainvälisissä yrityksissä. Esimerkiksi käännöskustannukset ovat yksi tekijä, joita yhtiöt eivät sulattaisi. Eli jos kuka tahansa voisi kirjoittaa suomeksi ja sitten olisi käännöspalvelu, joka kääntäisi sen englanniksi, koska viesti olisi tarkoitettu isolle vastaanottajajoukolle, tulisi siitä huomattavat kustannukset. (V3)

Vaikka vastaajat ovat lähes yksimielisiä englannin hallitsevasta asemasta teknisessä viestinnässä, jotkut myöntävät, että Englantiin turvaudutaan turhan usein silloinkin, kun voitaisiin käyttää suomea. Mutta miksi näin tehdään — onko kyse mukavuudenhalusta tai ehkä välinpitämättömyydestä (ks. Hiidenmaa 2003, 23)? Myös *finenglish* on tullut useiden mielestä ainakin ICT-alan yrityksiin jäädäkseen — V10 sanoo käyttävänsä suomienglantia sen ”helppouden” vuoksi, vaikkei sekakieli korvaan hyvältä kuulostakaan. Englannin tai *finenglishin* käytön ”helppous” tulee esiin toistenkin informanttien puheissa (ks. s. 63), ja Marianne Laaksosen (2003, 20) mukaan englannin ”helppouteen” tai englanninkielisen ilmaisun trendikkyyteen tai parempaan osuvuuteen vetoaminen on suomalaisten keskuudessa hyvinkin yleistä. Hiidenmaa (2003, 32) näkee tällaisessa ajattelussa kuitenkin kielen yksipuolisen esineellistämisen vaaran: sen, että ”kieltä tarvitaan [vain] antamaan nimiä konkreettisille esineille”. (Ks. myös Kalliokoski Koskenroudan 2002 mukaan; Mantila 2002a, 10; osiot 2.2.1, 3.3, 5.3.)

Palveluyrityksissä työskentelevien informanttien (V9 ja V6) mukaan sekakielen käyttöön syyllistyvät kuitenkin ennen muuta insinöörit:

Esimerkki 5:

- a. En ole törmännyt teknisten viestijöiden kohdalla juurikaan *Finlishiin*, mutta insinöörit viljelevät sitä surutta, josta se sitten pakostakin valuu muuallekin (ohjeet, esitteet, jne...) (V9)
- b. -- Varsinkin insinöörien tuottama teksti on sekakieltä, johon sovelletaan sekä suomen että englannin periaatteita täysin satunnaisesti. (V6)

V9:n kommenttia arvioitaessa pitää mielestäni ottaa kuitenkin huomioon, että vastaaja työskentelee toimintakielenään suomea käyttävässä dokumentointiyrityksessä, jonka asiakaskunta muodostuu muista kuin ICT-alan yrityksistä. Oman kokemukseni ja esimerkiksi V9:n ja V5:n kommenttien perusteella pidän mahdollisena, ettei kollegojensa kanssa useimmiten suomeksi kommunikoivien kirjoittajien puheessa ja sähköpostiviesteissä *finlishiä* esiinny läheskään niin yleisesti kuin englanninkielisessä ICT-ympäristössä työskentelevillä, ja siksi he kiinnittävät herkemmin huomiota suunnittelijoiden viestinnässään käyttämiin sanaväännöksiin (ks. myös esimerkki

7). Työskennellessäni englantia yrityskielenään käyttävän dokumentointiyrityksen palveluksessa, mutta fyysisesti ”asiakkaan tiloissa istuen” olin päivittäin tekemisissä myös asiakasfirman suunnittelijoiden kanssa, minkä perusteella pidin insinöörien sähköpostiviesteissään ja suunnittelupalavereissa käyttämää kieltä usein selkeämpänä kuin teknisten viestijöiden kommunikaatiota.

Viralliseen, yrityksestä ulospäin suuntautuvaan viestintään jotkut informantit eivät usko *finlishin* vielä tunkeutuneen:

Esimerkki 6:

- a. Varsinkin yrityksen johdon tuottama teksti on selvästi ”*Finglishiä*”, mutta onneksi yrityksessämme yleensä oikoluetaan kaikki ulkopuolelle suuntautuva kirjallinen viestintä. Tämän vuoksi viestinnän laatu on aika hyvätasoista. (V6)
- b. Jos tällä tarkoitetaan virallista kommunikointia (vuosikertomus, yhtiön internet-sivut yms.) on kieli mielestäni hyvää, siis tarkistettu, eikä ole ongelmia. Mutta tietysti on epävirallista kommunikointia yhteistyökumppaneiden kanssa ja siinä pätee samat säännöt kuin yhtiön sisälläkin, eli kukin kirjoittaa tavallaan. (V3)
- c. Olettaakseni suurin osa meistä pitää kielikukkaset organisaation sisällä. Tavallaan oma kieli myös luo yhteisyyden tunnetta. Ulospäin pyritään mahdollisimman selkeään viestintään. (V10)

Kuten V8 oikein toteaa, jo tuotevastuu edellyttää virallisten julkaisujen kieliasun tarkistamista. Asetelman tekee V5:n mukaan ristiriitaiseksi se, että samalla kun suuryritysten ulkoisen, ”virallisen” viestinnän moitteettomuudesta huolehtimaan on palkattu kielentarkistajia, yrityksen sisäistä viestintää hallitsee sekakieli *finlishin*. V8 ja V7 ovat V3:n kanssa samoilla linjoilla siitä, että yhtiön sisällä ja yhteistyökumppaneiden kanssa ”kukin kirjoittaa tavallaan” (käyttäjistä itsestään syntyvä variaatio), ja sähköpostiviestintä organisaation sisällä ja yhteistyökumppaneiden kanssa saattaa V8:n mukaan olla ”jo aikamoista sekakieltä” (ks. myös Alatalo 2006, 14–15; Kankaanranta 2005, 100–109); viimeistelemättömintä kieli on suullisessa kommunikoinnissa.

Vaikka on luonnollista, että kielenkäyttö vaihtelee tilanteesta toiseen suuresti, jotkut tekniset viestijät eivät näytä aina hallitsevan — tai ehkä pitävän asiaa riittävän tärkeänä — kielen tilanteista vaihtelua eli erilaisten rekisterien käyttöä kulloisenkin kohderyhmän mukaan. Tutkimani nuori ammattikunta ei ole tässä suhteessa kuitenkaan mikään poikkeus, sillä kielellisen demokration keskeisiin päämääriin kuuluvan kommunikatiivisuuden jääminen tilannekohtaisen kommunikaation puutteellisen hallinnan — tai asenteellisuuden, sillä mielestäni kyse voi olla joissakin tapauksissa myös asenteista, kuten mukavuudenhalusta tai välinpitämättömyydestä — vuoksi toteutumatta on Kotuksen (1998, 5–6) mukaan koko kieliyhteisöä koskeva ongelma ja kuuluu

sellaisena kielikasvatuksen keskeisiin haasteisiin. (Ks. myös Lappalainen 2005b; 2.2, 3.3.) Johdannossakin (ks. s. 3–4) kuvattavien kaltaisia ammattislangin käyttöön liittyviä ongelmatilanteita syntyy oman kokemukseni mukaan toisinaan niin ulkoisessa viestinnässä, esimerkiksi työnantajyrityksen ulkopuolissa koulutustilaisuuksissa, kuin vaikkapa alan tulokkaan perehdytyksessä osana yrityksen sisäistä viestintää (ks. s. 38). Kieli- tai käännöstieteen koulutuksen saaneelta henkilöltä pitäisi voida kuitenkin edellyttää ymmärrystä siitä, millainen kielenkäyttö on hyväksyttävää missäkin viestinnän kontekstissa ja tilanteessa — itse asiassa tämä taito on tietyssä mielessä jopa tärkein elementti hänen ”kielisalkussaan”⁴⁵ (ks. myös 2.2), kun taas teknisen koulutustaustan omaavalla ei tällaista kompetenssia yleensä ole.

Osa vastauksista tukee paitsi kokemuksiin koulutustilanteista yliopistossa perustuvaa omaa käsitystäni, myös johdantoluvussa esiteltävää Hallikaisen (2002) näkemystä siitä, ettei *finenglishin* käyttö jää aina firman omien seinien sisälle. Seuraava ote puhuu puolestaan:

Esimerkki 7:

Tietyssä mielessä *finenglish* on varmasti tullut alallemme jäädäkseen (johtuu uusien innovaatioiden nopeasta ilmenemistahdistasta), mutta soisin sen [*finenglishin*] kuitenkin rajoittuvan lähinnä kahden saman alan asiantuntijan väliseen ajatustenvaihtoon. Kommunikointi muiden viiteryhmiä kanssa olisi syytä hoitaa jollakin luonnollisella kielellä. Säälisekaisella huvittuneisuudella kuuntelin esimerkiksi erään Nokian työntekijän vierailuluentoja tietojenkäsittelytieteen kurssilla: sanoma jäi melko hämäräksi käytetyn *finenglishin* ja ammattislangin runsaan viljelyn vuoksi. Useimmille asioille olisi ollut täysin yleisesti hyväksytty suomenkielinenkin termi, jota olisi voitu käyttää. Minulla on sellainen tunne, että esimerkiksi Nokialla sisäinen kielenkäyttö on juuri tätä *finenglishiä* johtuen siitä, että yrityskielenä on englanti. (V5)

V5:n mukaan syynä *finenglishin* käyttöön on yhä uusien ICT-sovellusten tulviminen markkinoille: sanastolliset aukot täytetään anglismeilla, jos sopivaa vastinetta ei heti löydy. Kuten osiossa 3.3 tulee esiin, tällöin on kuitenkin riskinä, että anglismin nopea vakiintuminen estää omakielisen käsitteen käyttöönoton kokonaan: se, että *finenglish*-ilmaukset hyväksytään yleiskielen normeiksi, kuten V8 tuonnempana esittää (ks. s. 67–68; ks. myös 2.2.3). *Finenglishin* käyttö voi vastaajan mielestä johtua myös siitä, että yrityksen toimintakielenä käytetään englantia (ks. myös s. 64). Myös V2 arvelee yhdeksi syyksi englanninkielisten termien käyttöön suomenkielisten vastineiden vierautta, mihin eri vastauksissa esiin tuleva englannin tai *finenglishin* ”helppous” ilmeisesti myös viittaa. Mutta miten ihmeessä termit voivat tulla tutuiksi, jos niitä ei ensin oteta edes käyttöön?

---

⁴⁵ Ajatusmallissa on hyödynnetty löyhästi eurooppalaisen kielenopetuksen teoreettista viitekehystä (ks. esim. Kohonen 2000, 4, 19).

Useat vastaukset tukevat johdannossa esiin tuomaani oletusta siitä, että *finnglishiä* ymmärtävät vain alan sisällä toimivat ja että *finnglishin* käyttäjät ovat sen sisäpiirisyudesta tietoisia. Kuten osiossa 2.2.2 tulee esiin, Sanastokeskus TSK pitää epämuodollisen ammattislangin käyttöä erikoisalan terminologian rinnalla ongelmallisena, ja monet tutkijat näkevät vieraiden kielten taidon uhkaksi omakielisen terminologian kehittymiselle. Insinöörivastaajan mielestä ammattislangin syntymistä organisaatiossa kuin organisaatiossa ei voi estää, ”lyhenteet ja termistö vaan sitten pitää purkaa auki virallisessa viestinnässä”. *Finnglishin* vaikutuksia niin ikään vain pinnallisina pitävä V10 vertaa sitä lääketieteen opiskelijoiden ja tutkijoiden ammattislangiin, osiossa 2.2.1 mainittavaan ”lääkärilätinaan”: ammattikunta käyttää vierasperäisiä väännöksiä kommunikoinnissaan, koska niin on ”aina tehty” asiaa kummemmin pohtimatta. Ammattislangin käytöstä on tullut lääkäreille tapa, niinpä he eivät huomaa käyttävänsä sitä usein myös asioidessaan potilaiden ja omaisten kanssa. Katja Huumon (2001) mukaan myös kaupallisen alan opettajat perustelevat ”suoraan englannista väännettyjen” termien käyttöä sillä, ettei kummempia ole. Mielestäni tässä on kyse osiossa 3.3 esiin tulevista luonnollistuneista, epätasa-arvoisia sosiaalisia suhteita ylläpitävistä käytänteistä: yhteisön vallitseva ideologia säilyy, kun itsestään selvältä ja neutraalilta vaikuttavaa, mutta ihmisten toimintaa huomaamatta ohjailevaa kielenkäyttöä ei — tietoisesti tai tiedottomasti — kyseenalaisteta. Huolestuttavaksi tilanteen tekee mielestäni se, että kyseessä ovat kaikissa näissäkkin tapauksissa koulutetut ihmiset.

V10:n mielestä *finnglishin* käyttö luo myös yhteisyyden tunnetta. Kuten johdannossa ja osiossa 3.3 tulee esiin, kieli voi olla sekä ryhmän jäseniä yhdistävä että toiset ulkopuolelle sulkeva tekijä. Niinpä vaikka teknisten viestijöiden *finnglishkin* luo parhaimmillaan varmaan yhteisöllisyyden ja yhteisyyden tunnetta, se voi pahimmillaan — etenkin alaa ja kielimuotoa tuntemattomien kohdalla — hidastaa merkittävästi dokumentointityön ja -prosessien oppimista tai toisaalta estää työyhteisöön sisälle pääsemistäkin.

Siinä, vaikuttaako *finnglish* rapauttavasti, heikentävästi suomeen ja englantiin — kieliin, joiden sekoitus se on — etusijalla on tutkimukseni kannalta sen selvittäminen, millainen vaikutus seka-kielellä on ollut suomeen, mutta koska olin kohdannut lukuisia kirjoituksia ja tutkimuksia seka-kielten käytön vaikutuksesta myös englannin kieleen, halusin valottaa hieman tätäkin puolta. Kysymyksillä 18–20 pyrin kartoittamaan suomalaisten englannin kielen osaamista yritysympäristössä sekä *finnglishin* rapauttavaa vaikutusta suomeen ja englantiin:

18. Minkä tasoisena pidät englannin kielen osaamista suomalaisyrityksissä? Onko mielestäsi riskiä, että *finlshin* kaltainen sekakieli rapauttaa niin suomen kielen kuin englannin kielen osaamisen maassamme?
19. Onko mielestäsi huolta, ettei tekniseen viestintään synny omaa (laajaa, korkealaatuista) suomenkielistä termistöä ja tutkimusta jne.?
20. Olisiko mielestäsi tarpeen ja/tai oikein, että teknistä viestintää koskevia teoksia tai muuta tietoa olisi myös englantia taitamattoman lukijakunnan saatavissa? Voisiko yrityksen/organisaation imagon kannalta olla eduksi tehdä alaa tunnettu(mma)ksi kieliskaalaa laajentamalla? Vai onko tieto valtaa, josta ei haluta luopua?

Kaikki informantit pitävät englannin kielen osaamista suomalaisyrityksissä nykyään yleisesti varsin hyvänä; seuraavassa otteita vastauksista:

Esimerkki 8:

- a. Suomalaisen yritysten käyttöenglannin osaaminen on mielestäni riittävän hyvällä tasolla, jotta businessistä voidaan tarvittaessa tehdä myös englannin kielellä (tämä koskee tietysti vain yrityksiä, joilla on jokin tarve englannin käytölle). (V8)
- b. En ole pitkään aikaan kuullut kovin kökköä ”insinöörienglantia”, joten luulen, että ne ajat ovat enimmäkseen jo takanapäin kun suomalaiset eivät kieliä osanneet. (V5)
- c. Eihän se mitään yliopistotasoa yleisesti ole, vaan kukin käyttää sitä omalla tasollaan ja jos asia tulee ymmärretyksi, niin hyvä on. Uskon, että englannin kielen käyttö vain lisää sen osaamista noin yleisellä tasolla, eli huomattavasti useampi suomalainen tulee nykyään toimeen englannilla vaikka ei virheittä sitä osaakaan. (V3)

Pitkään alalla työskennellyt V8 tuo esiin myös kielitaitovaatimusten kääntöpuolen: sen, että erinomaisen englannin kielen taidon vaatimus alan rekrytointipolitiikassa on johtanut siihen, että varsinaiset viestintätaidot ovat jääneet toisarvoiseen asemaan, ja näin tuloksena on ”huonosti jäsenneitä ja epäselvää dokumentaatiota, joka ei palvele vastaanottajaansa”. Rapautumiseen liittyvä problematiikka jakaa informanttien mielet selkeästi: viisi vastaajaa näkee riskin, että sekakieli heikentää suomea, viisi ei. Seuraavassa esimerkkejä kommentteista:

Esimerkki 9:

- a. Kielen ”rapautumisesta” voi tietysti olla montaakin mieltä, eli rapautuuko kieli vai rikastuuko se, jos käyttöön tulee uusia sanoja? Kieli elää jatkuvasti. Suomi kuitenkin on sen verran erilainen, että se ei helposti muutoin muutu kuin sanaston osalta, eli en usko että joku sijapääteiden käyttö *finlshin* takia suuresti rapautuu. (V3)
- b. -- *Finlsh* voi rapauttaa suomen kielen osaamista (joka on mielestäni kaiken kielitaidon perusta), mutta minun on vaikea kuvitella että sen käyttö rapauttaisi englannin kielen taitoa, sillä pohjautuuhan se juuri englantiin. Tietystä mielessä *finlshin* käyttö saattaa jopa tukea englanninkielen osaamista, kun termit pysyvät samoina *finlshistä* englantiin siirryttäessä. (V5)
- c. Ei mitään vaaraa rapautumisesta, kielihän muuttuu koko ajan joka tapauksessa. (V1)
- d. On olemassa rapautumisen vaara, jos *finlshin* muotoja hyväksytään liiaksi mukaan yleiskielen normiksi (esimerkiksi inhokki-ilmaukseni ”pitkässä juoksussa”). En usko, että sekakieli niinkään vaikuttaa englannin kielen osaamisen tasoon, johon suomalainen koululaitos kuitenkin antaa varsin hyvän pohjan. (V8)

Kukaan informanteista ei usko *finglishin* köyhdyttävän englannin kieltä; vastauksia perustellaan muun muassa sillä, että ”sehän [*finglish*] perustuu englantiin”, sekä osiossa 2.2.1 kuvattavalla englannin vahvalla asemalla suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. V1:n lailla *finglishin* osaksi kielten luonnollista muutosprosessia näkevän V3:n mielestä suomea suojaa rapautumiselta sen ”erilaisuus” ja uusilla sanoilla voi olla myös rikastuttava vaikutus kieleen. Mutta vaikka elävän kielen luontaiseen olemukseen eittämättä kuuluu muutoksia ja vaihteluita, lainautumistakin (Hiidenmaa 2003, 23, 127; Nuolijärvi 2006; Sajavaara 2000, 67), ei sen taipuisuutta tulisi nähdäkseni koetella liikaa. Koska kieli voi muuttua myös huonompaan, esimerkiksi viestinnän tehokkuutta heikentävään suuntaan, pidän V1:n perustelua ”kielihän muuttuu koko ajan joka tapauksessa” sellaisenaan kestävämmän truismina. Kielenkäyttäjinä olemme kaikki muodostamassa yhteisöä ja kielen käyttötapoja (Hiidenmaa 2003, 296), niinpä meidän on myös tunnettava vastuu valinnoistamme. ”Jokainen kielenkäyttäjä rakentaa jokaisella puheenvuorollaan yhteistä kieltä”, muotoilee Hiidenmaa (mts. 33). Erityisen suurta vastuullisuutta tulisi voida odottaa kohderyhmäni kaltaisilta kielen ammattilaisilta.

Vastaaja V8 taas pitää suomen kielen kannalta suurimpana vaarana *finglishin* muotojen hyväksymistä yleiskielen normeiksi; esimerkkinä sellaisista hän mainitsee ”pitkässä juoksussa” -ilmauksen. Informantti lienee osunut asian ytimeen, sillä kuten osiossa 2.2.3 ja luvussa 3 todetaan, vierassanoja ongelmallisempina kielen tulevaisuuden kannalta myös monet kielitieteilijät pitävät nimenomaan sähköisen tiedonvälityksen ansiosta nopeasti kulkeutuvaa tavanomaista sanastoa, kuten kuvasanontoja, fraaseja ja suoraan englannista käännettyjä lauserakenteita.

Yhtä lukuun ottamatta kaikki vastaajat näkevät alan suomenkielisen terminologian ja tutkimuksen kehitysnäkymät heikoiksi tai ainakin kehitystyön pitkäjänteisyyttä vaativaksi. Suomen kieltä rapauttavana tekijänä V2 pitää sitä, etteivät sanojen suomenkieliset vastineet pääse *finglishin* käytön takia yleistymään. Myös vastaaja V7 näkee kielten sisäistä vaikutusta suuremmaksi uhkaksi sen, ettei suomenkielinen terminologia kehity samaa tahtia englanninkielisen erikoisanaston kanssa. V9 ja V4 tuovat esiin virallisten tahojen — Sanastokeskus TSK:n ja Kotuksen — roolin suomenkielisen terminologian kehittämisessä: ”Tätä [*sanastotyötä*] ei pidetä kovin tärkeänä mielestäni, mutta onneksi on olemassa esim. TSK”, toteaa V9 (ks. myös s. 22). Suomenkielisyyttä tärkeämpänä V3 pitää teknisen viestinnän tutkimista ja edistämistä Suomessa yleensäkin (vrt. Suojasen informantin kommentti osiossa 5.2.2).

Syiksi tähänastisen kehityksen taustalla nähdään — hypoteesini mukaisesti — alan nuoruuden ja pienuuden lisäksi kansainvälistyminen ja englannin korostunut asema sekä yritysten liiketaloudelliset intressit: sanastotyö on hyvin aikaa vievää ja kallista, eikä kieliskaalan laajentamisen uskota tuovan mitään lisäarvoa yritysten liiketoimintaan. Yrityksen näkökulmasta kielivalikoi-
maa kannattaa laajentaa vain, jos siten voidaan saada esimerkiksi uusi markkina-alue ja sitä kautta kasvatettua myyntivolyymiä. Olen V5:n kanssa aivan samaa mieltä siitä, ettei kyse ole kuitenkaan vain alan sisäisestä, vaan koko yhteiskuntaa koskevasta asiasta: suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevista arvoista yleensä ja erityisesti suomen kielelle annetusta arvosta.

Suomenkielisille teknisen viestinnän teoksille — V9:n mielestä myös suomen kieltä teknisessä viestinnässä käsittelevälle kirjallisuudelle — olisi usean vastaajan mukaan käyttöä, ja varsinkin popularisoiduilla teoksilla voitaisiin parantaa myös alan tunnettuutta ja edistää teknisen viestijän ammatin tunnetuksi tekemistä. Esimerkiksi V2 pitää tärkeänä saada teknistä viestintää koskeva materiaali myös englantia taitamattomien ulottuville, ja V3:nkin mielestä sellaisissa Suomessa toimivissa yrityksissä, joiden tuotteet on tarkoitettu myös tai yksinomaan kotimarkkinoille, suomenkieliselle ammattikirjallisuudelle saattaisi olla tarvetta. Sen sijaan insinöörivastaaja V4 ei pidä suomen kieleen panostamista ”globalisaation aikakaudella” ainakaan kansainvälisissä yrityksissä tarpeellisena. Muutamissa vastauksissa tulee esiin epäily siitä, etteivät yritykset ole halukkaita panostamaan tekniseen viestintään, ellei se kuulu ydinliiketoimintaan. V8:n mielestä muille kuin dokumentointipalveluja tuottaville yrityksille teknisellä viestinnällä on vain apuvälineen rooli, mutta selkeää imagollista hyötyä alan tunnettuuden lisääminen toisinaan nimenomaan koulutusyksiköille: esimerkiksi Tampereen yliopistolle ja sen Teknisen viestinnän erikoistumisohjelmalle.

Vastaaja V9:n mukaan teknistä viestintää koskevaa suomenkielistä kirjallisuutta pitäisi olla vielä ainakin ”vanhaa polvea”⁴⁶ varten saatavilla; nuoret kyllä selviäisivät englannin kielelläkin (V6 ottaa kantaa samaan asiaan esimerkissä 11). Tämä pitää ehkä osin paikkansa, tulevathan nyky-
nuoret englannilla paljon vanhempiaan ja isovanhempiaan paremmin toimeen, mutta jos halutaan taata kielellisen demokratian toteutuminen — se, että suomen arvo ja asema laajasti käytettynä, elävänä äidinkielenä ja kansalliskielenä säilyy — ei mielestäni voi sivuuttaa myöskään laajasti luvussa 2 käsiteltävää omakielisen tutkimuksen, ammattiviestinnän ja erikoiskielten pitkän aika-

---

⁴⁶ Alalle rekrytoitujen yleensä hyvän englannin taidon vuoksi uskon V9:n puhuvan ”vanhasta polvesta” työkontekstiin laajemmin: kyse ei siis liene teknisen viestinnän ammattilaisista, vaan 50–60-vuotiaista suomalaisista yleensä ja alaa popularisoivasta maallikkokirjallisuudesta.

välin kehittämistehtävää. Kieliskaalan laajentaminen saattaisi V9:n mielestä kohentaa yrityksen imagoa ja tunnettuutta.

Kaksi vastaajaa pitää kysymyksen 20 loppuosaa tiedon ja vallan suhteesta epäselvänä, ja muut torjuvat ajatuksen tiedon panttaamisesta ”käyttöohjemaailmassa”. Kysymykseni, jolla halusin selvittää *finlischin* sisäpiirisyyttä, olisi vaatinut tarkempaa muotoilua. Laajimman analyysin kielen roolista tekee jälleen V5:

Esimerkki 10:

Ymmärtäisin asian niin, että tietoisuuden lisääminen ja tiedon jakaminen on kaikkien etu. Minun on vaikea uskoa, että esimerkiksi teknisessä viestinnässä olisi kantavana ajatuksena tiedon panttaaminen ja pimittäminen. Jos näin on, on kyse koulutuksen ja ymmärryksen puutteesta. Ilman muuta yhtenä peruseriaatteena täytyy pitää äidinkielen tiedon saattamista mahdollisimman monen kieltä taitamattoman ulottuville. Eri asia on sitten, onko tämä aina taloudellisesti ja muista syistä mahdollista tai järkevää.

Kysymyksillä 21 – 25 hain vastauksia lähinnä siihen, millainen rooli suomenkielisellä dokumentoinnilla on, mistä kehitys johtuu ja mitä sille olisi tehtävissä:

21. Onko englantia taitamaton suomalaisasiakaskunta mielestäsi unohdettu?
22. Onko mielestäsi mitään ristiriitaa tai ongelmaa siinä, että teknistä dokumentaatiota lokalisoitaessa myös suomenkielinen aineisto käännetään englannin kielestä? Kärsiikö laatu?
23. Voisitko kuvitella, että Suomessa toimivien yritysten piiristä löytyisi yhteisymmärrystä ja kooperaatiota suomen kielen aseman nostamiseksi tärkeämpään asemaan teknisessä viestinnässä?
24. Olisiko esimerkiksi Suomen tekniset dokumentoijat ry:n alan osaajien katto-organisaationa syytä tehdä jotakin suomen kielen aseman kohentamiseksi? Jos olisi, millaisia toimenpiteitä tarvittaisiin?
25. Onko suomen kielen toissijainen asema teknisessä viestinnässä mielestäsi asennekysymys, ts. viestiikö se siitä, ettei suomen kieltä pidetä tärkeänä tai mediaseksikkäänä asiana, vai onko taustalla jotakin muuta?

Seuraavassa muutamia kolmelle informantille epäselväksi jääneeseen kysymykseen 21 liittyviä kommentteja:

Esimerkki 11:

- a. On. Aina ajatellaan, että kaikki suomalaiset osaavat englantia, mutta maassamme on esimerkiksi suuri ikääntyvä väestönosa, jotka eivät osaa englantia ollenkaan. (V6)
- b. Jos yhtiö on Suomessa tai Euroopassa, lokalisointi otetaan yleensä huomioon. Aasiasta tai Pohjois-Amerikasta tulevissa yhtiöissä näin ei ole. (V7)
- c. Varsin laaja kysymys. Mielestäni ei ole unohdettu, johan lakikin vaatii, että Suomessa myytävistä tuotteista on oltava saatavilla suomenkielinen käyttöohje. Näiden ohjeiden taso ja ymmärrettävyys voi sen sijaan olla mitä kirjavin, ja siinä olisi paljon parantamisen varaa. (V8)
- d. Omat työnantajani ovat panostaneet suuresti ohjeistuksen suomentamiseen, mutta valitettavasti maailmalla riittää tuotteita, joiden maahantuojat ja valmistajat eivät ymmärrä lokalisoinnin merkitystä. (V10)

V6:n mielestä englantia taitamaton vanha polvi on unohdettu. V8:n, V3:n ja V4:n mukaan jo lainsäädäntö (”laki”, ks. esimerkki 11c; EU-vaatimukset; CE-säännöt) edellyttää Suomessa myytävissä tuotteissa suomenkielistä käyttöohjetta, mutta vaikka tämä ei esimerkiksi joidenkin halpatuotteiden kohdalla toteudukaan ja ohjeiden tasossa on kirjavuutta, tilannetta Suomessa pidetään käyttäjän kannalta hyvänä.

Lokalisointia englannin kielestä monet vastaajat pitävät logistiikan näkökulmastaärkevimpänä ja edullisimpana ratkaisuna, mutta ilman laadunvarmistusta dokumentaation laatu kärsii. V3 näyttää ymmärtäneen kysymykseni taustalla olleen hämmennyksen prosessin monivaiheisuudesta ja jonkinasteisesta nurinkurisuudestakin:

Esimerkki 12:

Onhan se ristiriitaista, että ensin englantia hieman huonosti osaava insinööri kirjoittaa jotain englanniksi, joka sitten toimitetaan hyväksi englanniksi ja sen jälkeen käännetään takaisin suomeksi. Tosin on niinkin, että ei se insinööri välttämättä osaisi niin hyvää suomeakaan kirjoittaa, että se sellaisenaan kelpaisi. – En nyt tiedä kärsiikö laatu siinä sen enempiä kuin jos aineisto käännetään suomesta englanniksi. Eli jos materiaali joka tapauksessa joudutaan kääntämään usealle kielelle, niin jonkun vaan on oltava lähdekieli ja jos sen laatu varmistetaan, on se sitten sama, mikä se on.

Myöskään V5 ei pidä lokalisoinnin lähtökieleen liittyvää kysymystä kovin kielispesifinä; avainroolissa dokumentaation laadun kannalta on useimpien vastaajien mielestä kääntäjän ammattitaito. V8:n mukaan ymmärrettävyys voi toisinaan kärsiä esimerkiksi kopioitaessa englannin lauserakenteita sellaisenaan suomennokseen; toisaalta ammattitaitoinen kääntäjä pystyy joskus jopa parantamaan laatua korjaamalla moniselitteisyydet ja asiavirheet. V6:n kommenttia siitä, että englannista kääntämisestä ja lokalisoinnista syntyy abstrakteja, vaikeasti ymmärrettäviä ”termejä”, pidän hyvin tarkkasilmäisenä huomiona, jota toivon toimintaprosesseja kehitettäessä pohdittavan enemmänkin.

Siihen, löytyisikö alalla toimivista yrityksistä halukkuutta yhteistyöhön suomen kielen aseman parantamiseksi, valtaosa ei osaa ottaa kantaa. Vaikka V5:n mielestä hyvää tahtoa alan piirissä toimivien keskuudessa saattaisi löytyäkin, hän epäilee, ettei se alan nuoruuden ja toiminnan organisoitumattomuuden vuoksi johtaisi lähitulevaisuudessa mihinkään. Koska suurimmat teknisen viestinnän tuottajat ovat kuitenkin monikansallisia yrityksiä ja Suomi liian pieni kielialue, suomi säilyy V7:n mukaan vain yhtenä kielenä muiden lokalisoitavien kielten joukossa. V10 uskoo ainakin yhteiseen termityöhön löytyvän kiinnostusta.

Kattojärjestönsä Suomen tekniset dokumentoijat ry:n mahdollisuuksia vaikuttaa suomen kielen asemaan — ainakin yksin — informantit pitävät marginaalisina, koska kyse on liian pienestä, vapaaehtois pohjalta toimivasta tekijästä ICT-alalla. Resurssien vähäisyydestä huolimatta V6 ja V4 pitävät STD:n koordinoimaa kehityshanketta mahdollisena, jos mukaan yhteistyöhön saadaan esimerkiksi Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, kun taas V8:n mielestä tämänkaltaiseen hankkeeseen ei kannata ryhtyä, jollei myös yrityksiä saada sen taakse. V1 pitää tärkeänä, että STD ajaisi yhteisprojekteja muun muassa terminologian yhtenäistämiseksi, mutta korostaa myös esimerkin näyttämisen tärkeyttä: järjestön pitäisi ottaa suomen kielen asema huomioon viestintästrategiassaankin ja huolehtia myös oman suomenkielisen kommunikaationsa moitteettomuudesta. V7 voisi nähdä STD:n lähinnä englant-suomi-sanastonkeruutyön alullepanijana. V5:n mielestä kattojärjestön organisoituminen sekä panostus koulutukseen ja tietoisuuden lisäämiseen esimerkiksi jäsenten ja viiteryhmien keskuudessa nostaisi myös STD:n profiilia, mutta organisaation vähäisen tunnettuuden, alhaisen järjestäytymisasteen ja toiminnan holtittomuuden vuoksi sanoista tekoihin on vielä runsaasti matkaa. Ehdottomasti huomionarvoisena pidän V10:n kommenttia: ”Ainakin suomenkielinen keskustelu käyttöohjeviestinnän kysymyksistä on omiaan levittämään suomenkielistä sanastoa, mikäli sitä keskustelussa käytetään.”

Kysymykseen siitä, johtuuko suomen kielen toissijainen asema asenteista, lähes kaikki vastaajat kieltävät asian. Asenteita olennaisempina syinä nykytilanteeseen nähdään globalisaatio, kansainvälistyminen, taloudellisuus- ja käytännöllisyysnäkökohdat (markkinapotentiaali, kustannushyödyt, tuotannon rationalisointi, viennin edistäminen ym.), alan työntekijöiden ymmärryksen ja erityiskoulutuksen puute sekä suomen kielen yleinen yhteiskunnallinen asema tällä hetkellä. Juuri koulutusta V5 pitää esimerkiksi ammattietiikan vahvistumisen kannalta tärkeänä. V7 ei usko Suomen markkinoille tuotteita valmistavien pk-yritysten edes teknisten viestijöiden olemassaolosta tietävän. Vain V8:n mielestä teknisillä viestijöillä on syytä itsetutkiskeluun:

Esimerkki 13:

-- Teknisillä viestijöillä Suomessa on mielestäni silloin tällöin esiintynyt asenneongelmaa: vain englannin kieltä ja sen mahdollisimman hyvää hallintaa pidetään tärkeänä, ja suomen kieli nähdään varsin seksittömänä ja vähän kiinnostavana asiana. Tämän selittää suurelta osin teknisten viestijöiden taustan samankaltaisuus Suomessa: useimmilla lienee kuitenkin takanaan englantilaisen filologian tai englannin kääntämisen pääaineopintoja, jolloin vieraan kielen hallinta ylikorostuu ja sitä pidetään oman pätevyyden mittana.

Se, että useimmat informantit kieltävät asenteiden vaikutuksen suomenkielisen teknisen viestinnän heikkoon kehittymiseen, on mielestäni vahvasti ristiriidassa niiden kannanottojen kanssa,

joissa informantit kertovat käyttävänsä *finglishiä* käytön ”helppouden” vuoksi ja turvautuvansa ammattislangiin silloinkin, kun on olemassa suomenkielisiäkin vastineita (ks. s. 38, 56, 65, 68). V8:n peräänkuuluttamaan kriittiseen itsetutkiskeluun on siis epäilemättä tarvetta.

Kysymykseen 26 siitä, ovatko kyselyyni osallistuneet tekniset viestijät aikaisemmin pohtineet suomen kielen roolia teknisessä viestinnässä, kaikki vastaavat myöntävästi — jotkut sanovat miettineensä oman kielen asemaa paljonkin, mutta ei aiemmin näin syvällisesti. Vaikka jo asian pohtiminen ja halu osallistua tällaiseen kyselyyn kertovat informanttien positiivisesta suhtautumisesta äidinkieleen ja muutaman vastaajan alan tulevaisuutta koskevat rakentavat kannanotot viestivät myös halusta vaikuttaa kehityssuuntaan, useimpien informanttien kielitietoisuus näyttää kyselyvastausten valossa ja johdannossa esittämäni hypoteesin mukaisesti jäsentymättömältä ja ohuelta.

Kyselyni lopuksi pyysin informanttejani kommentoimaan alaan ja sen koulutukseen liittyvää kielisidonnaisuutta (kysymys 27):

27. Onko mielestäsi riittävä tarjota teknisen viestinnän koulutusta vain englannin kielen osaajille? Olisiko mielestäsi tarpeen kehittää myös esimerkiksi venäjän- ja saksankielistä teknisen viestinnän osaamista Suomessa?

Tällä hetkellä Suomessa tarjotaan teknisen viestinnän peruskoulutusta kolmessa yliopistossa. Vaasan yliopistossa, jossa koulutusohjelma toteutetaan yhteistyössä viestintätieteiden laitoksen ja tietotekniikan laitoksen kesken, alaa opetetaan suomeksi (ks. Vaasan yliopisto 2007). Tampereen yliopistossa teknistä viestintää voi opiskella kieli- ja käännöstieteiden laitoksessa, jonka erikoistumisohjelman 13 kurssista kymmenen pidetään suomen kielellä⁴⁷, kun taas Oulun yliopistossa teknisen viestinnän opinnot ovat englannin laitoksen alaisia ja suoritetaan englanniksi⁴⁸ (ks. Oulun yliopisto 2007; Tampereen yliopisto 2007).

Koulutuksen olisi useiden vastaajien mielestä painotuttava etenkin kysyntä- ja resurssisyistä myös tulevaisuudessa englantiin. Neljä informanttia, heidän joukossaan pääaineenaan venäjää opiskellut vastaaja, pitäisi kuitenkin alan koulutuksen järjestämistä muidenkin kielten osaajille tärkeänä. Vaikka myös V8:n mukaan esimerkiksi venäjän- ja saksankielisen teknisen viestinnän

⁴⁷ Tieto perustuu omakohtaiseen kokemukseen, sillä opiskelin erikoistumisohjelmassa vuosina 2004–2006.

⁴⁸ Oulun yliopistossa teknisen viestinnän opinto-oikeus on vain englantilaisen filologian pääaineopiskelijoilla (ks. Oulun yliopisto 2007).

osaamista tulisi kehittää, hän pitää laajentamisajatuksia rajallisen kysynnän vuoksi lähitulevaisuudessa erärealistisina (vrt. Spiridovitch 2007, 8–11⁴⁹) ja arvioi, että ilman vahvaa englannin osaamista Suomessa on turha tavoitella teknisen viestinnän tehtäviin. Suomenkieliseen tekniseen viestintään osaajat löytyisivät V8:n mukaan ehkä parhaiten tiedotus- ja viestintäalaa opiskelleiden joukosta.

Perusteluidemme olennaisesta erilaisuudesta huolimatta pidän V3:n ajatusta teknisen viestinnän koulutuksen erottamisesta vieraiden kielten opetuksesta pohdinnan arvoisena:

Esimerkki 14:

Se mitä yliopistomaailma voisi tehdä, on siirtää teknisen viestinnän koulutus pois englannin kielen laitoksilta osaksi vaikkapa suomen kielen laitosta tai yleistä viestintää. -- olen aina vähän ihmetellyt miksi tekninen viestintä on osana niitä laitoksia, joita se nykyään on. Tekninen viestintä on teknistä viestintää ja kieli pitäisi olla sitten toissijainen asia.

Vaikka itse näen kielen teknisen dokumentoinnin keskeisenä osaamiselementtinä ja vaikka tekninen dokumentointi tapahtuu Suomessa vielä useimmiten englanniksi (ks. Suojanen 2000, 24–25), pidän V3:n ajatuspolkua lähemmän tarkastelun arvoisina. Mielestäni alan koulutusta voitaisiin kehittää siihen suuntaan, ettei se rakentuisi niin vahvasti yhden, vieraan kielen varaan (ks. Kotus 1998, 7–8; Varantola 2004). Nostamalla suomen kielen roolia alan koulutuskielenä⁵⁰ tai pitämällä huolta, että se säilyy ainakin tämänhetkisellä tasollaan (Vaasa, Tampere) voidaan mielestäni välttyä Varantolan (mt.) varoittamalta ”yksikielisyiden ansalta” (ks. myös Hiidenmaa Uotisen 2006a mukaan; Lindstedt 2002, 468; Oittinen & Väyrynen 2001) ja turvata esimerkiksi teknisen viestinnän kaltaisen uuden alan omakielisen terminologian vakiintuminen ja kehittyminen. Lisäksi suomenkielisellä opetuksella voidaan taata parempi oppiminen korkeakouluissa kuin trendikkään ”kotikansainvälistämisen” keinoin (ks. Hiidenmaa Uotisen 2006a mukaan; Kallio-Koski Koskenroudan 2002 mukaan; Lehikoinen Lehdon & Markkasen 2005 mukaan; Mantila 2006, 39). (Ks. myös 2.2.1.)

Monisyisen ja muun muassa alan nuoruuden vuoksi haasteellisen koulutuskysymyksen laajempi käsittely rajataan tämän työn ulkopuolelle. Jatkotutkimuksessa voitaisiin mielestäni kuitenkin pohtia esimerkiksi kielen roolia suomalaisen teknisen viestinnän koulutuksessa sekä alan — mut-

⁴⁹ Suomen vienti kasvoi vuonna 2006 ennätyskelliset 17 % (61,4 mrd. euroon). Tieto- ja viestintäteknologiatuotteiden osuus oli 18,7 %, mutta muiden koneiden ja laitteiden osuus oli kasvanut 26,3 %:iin. Kasvu jatkui tammi-elokuussa 2007, jolloin kolme suurinta vientimaata olivat edelleen Saksa, Ruotsi ja Venäjä (Spiridovitch/Finpro 2007, 8–11).

⁵⁰ Tällä tarkoitan paitsi opetuksen kieltä, myös suomenkielisen dokumentoinnin painottamista opetuksessa.

ta myös filologian ja käännöstieteen — opiskelijoiden kielikäsitteitä, koska näistä ei ole tietävästi aiemmin julkaistu tutkimusta.

Kyselytutkimus tuo mielestäni esiin monia mielenkiintoisia, pohtimisen arvoisia näkökohtia alan nykytilasta ja kehitystrendeistä. Ja vaikka markkinarealiteetteja ei sovikaan unohtaa, uskon, että alan tunnettuus ja teknisten viestijöiden moniosaamisen arvostus Suomessa kohenevat, kunhan nuori ammattikunta saa ensin ”rivinsä” kunnolla koottua (ks. s. 72). Parempi järjestäytymisen aste ei kuitenkaan yksin riitä: tarvitaan myös yhteiset, selkeät tavoitteet ja paljon näkyvää, pitkäjänteistä markkinointityötä sekä dynaamista verkostoitumista niin yksilö- kuin yhteisötasollakin.

Mielestäni on tärkeä ymmärtää, että tulevaisuuden haasteisiin vastaamiseen tarvitaan jokaisen teknisen viestijän aktiivista panosta ja avointa, päättäväistä asennetta. Olen varma, että kunhan tahtoa ja yhdessä tekemisen meininkiä löytyy, teknisen viestinnän ammattilaisten kysyntä ei tulevaisuudessa rajoitu vain englannin monopolisoimiin ICT-alan yrityksiin, vaan teknisen dokumentoinnin osaamisesta voi hyötyä myös muu teknologiateollisuus, esimerkiksi konepajat, kasvavine saksan-, ruotsin- ja venäjänkielisine asiakaskuntineen.

6 Päätelmät

Käsillä oleva pro gradu -työ on tietävästi ensimmäinen yksittäisen suomalaisen ammattiryhmän kieli-identiteettiä, kielitietoisuutta ja kielellisiä asenteita koskeva tutkimus. Tutkielmassani pyrin kartoittamaan yhtäältä suomalaisia teknisiä viestijöitä puheyhteisönä ja heidän suhdettaan äidin-kieleensä sekä toisaalta suomen kielen asemaa teknisten viestijöiden yhä kansainvälistyvässä, monikulttuurisessa toimintaympäristössä. Samalla tutkimukseni tarjoaa pienimuotoisen läpileikkauksen suomalaisessa yhteiskunnassa laajemminkin vallitsevista kielikäsitteistä ja -asenteista.

Vertailu Tytti Suojasen lisensiaatintutkimukseen (2000) sekä Suomen tekniset dokumentoijat ry:n palkkatutkimuksiin vuosilta 2001–2006 osoittaa, että pienuudestaan huolimatta tutkimusjoukkoni tarjoaa sekä kiinnostavan että melko edustavan otoksen suomalaisista teknisistä viestijöistä: informanttien sukupuoli- ja ikärakenne, koulutus sekä tehtävien kirjo vastaavat pääpiirteissään nuoren erikoisalan monimuotoista yleistä kehitystä. Kymmenen informantin kyselyvastausten perusteella tehdyn analyysin tuloksia ei ole kuitenkaan syytä yleistää koskemaan koko ammattikunnan käsityksiä kielestä tai näkemyksiä suomen kielen asemasta teknisen viestinnän kentässä.

Tutkimukseni vahvistaa johdannossa esittämäni oletuksen siitä, että suomenkielinen tekninen viestintä on jäänyt kiihtyvän kansainvälistymiskehityksen seurauksena selkeästi lapsipuolen asemaan. Sen lisäksi, että dokumentointi tapahtuu useimmiten englanniksi, alaa suvereenisti — välillisesti tai välittömästi — hallitsevissa monikansallisissa tieto- ja viestintäteknologiayrityksissä lähes kaikki sisäinen viestintäkin hoidetaan englanniksi (ks. myös Suojanen 2000, 23–25; STD:n palkkakyselyt 2001–2006; luku 3). Englantia pidetään tässä sujuvasti kaksikielisessä puheyhteisössä näppäränä tekniikan lingua francana, josta voidaan helposti lokalisoida tarvittaessa muillekin kielille, ja sen uskotaan tulleen alalle jäädäkseen. Vaikka englannin käyttö toimintakielinä synnyttää vastaajien mukaan joskus ymmärrysvaikeuksia, se ei yleensä estä asioiden hoitumista. Koulutusaineistot laaditaan kansainvälisissä organisaatioissa synergiaetujen nimissä englanniksi, vaikka kuulijakunta olisi suomenkielistäkin. Huomionarvoista mielestäni kuitenkin on, että kun vieraalla kielellä pärjätään edes välttävästi, ei synny paineita kehittää omakielistä käsitteistöäkään (ks. Sajavaara 2000, 87; Tienari & Vaara 2001, 254; ks. myös Kotus 1998, 7–8; osiot 2.2.2, 3.3 ja 5.2.2).

Informanttien vastauksista käy ilmi, että niin suullisesti kuin kirjallisestikin kirjoittaja- ja insinöörikollegojen kanssa viestittäessä käytetään aivan yleisesti sekakielistä ammattislangia, *finnglishiä*. Syynä tämän ulkopuolisesta sekavalta vaikuttavan — ja johdannossa esittämäni tutkimushypoteesin mukaisesti vain alalla toimivien ymmärtämän — hybridimuodosteen käyttöön useat informantit pitävät muun muassa sen ”helppoutta” ja vakiintuneen suomenkielisen terminologian puuttumista alalta. Anglohybrideihin kuuluvaa *finnglishiä* voisikin ehkä siksi pitää jonkinlaisena tilanteen synnyttämänä kertakäyttökielenä tai viestinnällisenä pikaratkaisuna (ks. McArthur 2005, 57; osio 2.1). Merkille pantavaa on se, että monet vastaajat myöntävät turvautuvansa *finnglishiin* silloinkin, kun käsitteille on olemassa käyttökelpoiset suomenkieliset vastineet. Mielestäni tässä on kyse — hypoteesini mukaisesti — selkeästi asenteista: mukavuudenhalusta, välinpitämättömyydestä tai halusta sulkea muut ulkopuolelle. (Ks. s. 4, 37, 60–61).

Yleensä *beislainin*, *failin* ja *daunloundaamisen* kaltaiset kielikukkaset onnistutaan vastaajien mukaan pitämään organisaation seinien sisäpuolella, mutta muutamat kyselyvastaukset ja omakohtaiset kokemukseni vahvistavat, että lipsumistakin tapahtuu silloin tällöin; pahimmillaan sekakielisen ammattislangin käyttö saattaa johtaa merkittäviinkin väärinkäsityksiin ja epäselvyyksiin (ks. s. 38, 64–65). Vaikka kommunikatiivisuuden periaatetta kielellisen demokratian kulmakivenä pitävä Kotuskin (1998, 5-6) nimeää erilaisten rekisterien puutteellisen hallinnan yhdeksi keskeisimmistä koko kieliyhteisöä koskevista kielikasvatuksen haasteista, mielestäni myös teknisillä viestijöillä valistuneina viestintäammattilaisina olisi syytä kriittiseen itsetutkiskeluun — varsinkin niissä tapauksissa, kun kyse on pikemminkin asenteellisuudesta kuin tietämättömyydestä (ks. myös Mantila 2006, 40–41).

Kytkeäkseni informanttien kielellisen identifioitumisen tarkastelun paremmin yhteiskunnalliseen pohdintaan — ja voidakseni selvittää esimerkiksi kielivalintoihin mahdollisesti liittyviä taloudellisia valtakäytäntöjä — sovelsin kokeilunomaisesti Marjukka Lappalaisen (2002) jakoa eri diskursseihin (ks. s. 33–34) saamiini, pääasiassa kysymystä 15 koskeviin vastauksiin. Oli mielenkiintoista havaita, että analyysini perusteella monenkirjavasti suomen kieleen suhtautuvassa kohderyhmässäni olivat edustettuina kaikki viisi Lappalaisen määrittelemää diskurssilajia. Olennaisena erona Lappalaisen ja tämän tutkielman informanttien välillä mielestäni kuitenkin on, että Lappalaisen haastateltavat ovat ns. tavallisia kielenkäyttäjiä vailla kieli- tai käänntieteen koulutusta ja kielen analysoimiseen tarvittavan käsitejärjestelmän hallintaa, kun taas oma kohderyhmäni (insinöörivastaajaa lukuun ottamatta) on saanut koulutusta kielen analysointiin. (Ks. 3.3 ja 5.3.)

Kyselyvastaukset viestivät kohderyhmäni pääosin myönteisestä suhtautumisesta suomen kieleen. Jotkut informantit tiedostavat kielen — myös omakielisen erikoisalaviestinnän — tulevaisuuden kannalta keskeisen, tutkijoiden usein painottaman asian: sen, että äidinkieli säilyy elävänä ja ilmaisuvoimaisena vain, jos sitä käytetään mahdollisimman aktiivisesti ja laaja-alaisesti, ammatillisessa kontekstissakin (ks. Hiidenmaa 2003, 298–299; Mantila 2006, 41).

Sen sijaan muutamissa kannanotoissa on tunnistettavissa myös *välinediskurssin* piirteitä: miksi puhua tekniikan alalla kunnon suomea, kun toimintakielenä hallitsee *finglish*? Jotkut vastaajat suhtautuvat äidinkieleen kuin mihin tahansa esineeseen tai turhaan kulueraan (*konkreettinen diskurssi*). Monikansallisissa ICT-alan suuryrityksissä toimivien informanttien vastauksista heijastuu yritysjohdon pääomavetoinen kielipolitiikka, joka mielestäni täyttää osiossa 3.3 esiteltävät, Fairclough'n (1999, 71–72) määrittämät joustavuuden tai globalisaation diskurssin tunnusmerkit: jos halutaan säilyttää kilpailukyky maailmalla, on joustettava vaikka äidinkielen kustannuksella. Suomi nähdään tällöin siis pikemminkin esteenä menestymiselle tai haittana liiketoiminnalle kuin voimavarana tai mahdollisuutena. Löydös tukee johdantoluvussa esittämäni arviota siitä, että suomenkielisen teknisen viestinnän kehittymistä jarruttaa globalisoitumista tukevan yritysjohdon englantikeskeinen, alalla toimivien teknisten viestijöidenkin asenteita muokannut viestintäpolitiikka.

Kuten osiosta 2.2.1 käy ilmi, tämänkaltainen kansainvälistymisen vain tarpeena joustaa englannin hyväksi ja kielen pelkkinä nimityksinä konkreettisille esineille näkevä suhtautuminen äidinkieleen on sangen yleistä akateemisessa maailmassakin. Kuvatun kaltaista väheksyvää asennoitumista tutkijat pitävät kuitenkin hyvin lyhytnäköisenä: voidakseen jäsentää maailmaa ja ajatella terävästi ihmisen tulee hallita hyvin nimenomaan äidinkieltänsä. (Ks. Hiidenmaa 2003, 32; Hiidenmaa Uotisen 2006a mukaan; Mantila 2002a, 10; Nuolijärvi 2006; ks. myös osio 3.3.)

Tutkimustulosten perusteella vain yksi asiaa laajasti myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta pohdinut vastaaja näyttäisi sisäistäneen äidinkielen arvon oman persoonallisuuden, identiteetin ja yhteisöön sosiaalistumisen, jopa kielellisen demokratian kannalta.

Useimpien informanttien kannanottoja hallitsee kuitenkin intuitiivisuus: suomen kielen tärkeydestä puhutaan asiaa sen tarkemmin perustelematta. Tämä saattaa johtua siitä, ettei informantteja ollut kysymyksen 15 yhteydessä pyydetty argumentoimaan kielikäsityksiään, tai kyselyni ammattikontekstisyyden tuomista rajoitteista (ks. s. 58, 61; ks. myös Lappalainen 2002, 73, 79).

Toisaalta kuitenkin useiden informanttien vastauksissaan esiin tuomat tarkkasilmäiset havainnot kielestä osoittavat, ettei kysymyksenasetteluni ole ainakaan heitä suuremmin rajoittanut; lisäksi vastausten laajuus ja pohdintaa osoittava sisältö korreloinevat ainakin jossain määrin myös informanttien kielellisen identifioitumisen syvyyden kanssa (ks. s. 57).

On kuitenkin myös mahdollista, etteivät jotkut vastaajat ole osanneet tai halunneet perustella kantojaan, mikä on Mantilan (2002a, 7) mukaan äidinkielen merkitystä pohtineidenkin keskuudessa yleistä. Vastaajat eivät ole ehkä sisäistäneet äidinkielen arvoa oman identifioitumisensa kannalta, tiedostaneet ympäristössään olevien kielten työnjakoa tai valistuneiden suomalaisten vastuuta kielipoliittisista valinnoistaan ja äidinkielen tulevaisuudesta (ks. Mantila 2006, 40–41; ks. myös Dufva 1997; Kohonen 2000, 19; Mäkinen 2001, 12, 15–17; osio 3.2). Saattaa myös olla, etteivät jotkut vastaajat tunne suomen asemaa uhatuksi tai että he pitävät äidinkielen arvoa selviönä; juuri tämänkaltaisen luonnollistumisen näen merkittäväksi esteeksi Fairclough'n peräämän kriittisen kielitietoisuuden kehittymiselle (ks. Fairclough 1989, 81–86; 1999, 71–72; Heikkinen 1999, 90; osiot 3.3, 5,3 ja 5.4). Vai ohjaavatko tietoisuuden muotoutumista ehkä informanttien henkilökohtaiset arvostukset tai osiossa 2.2 kuvattavat, yhteiskunnassa laajemminkin vallitsevat, englantia ihannoivat asenteet tai se, että nuoren ammattiryhmän erikoisosaaminen lepää juuri englannin varassa?

Eriytyisen kiinnostavana, mutta samalla analyysin kannalta ongelmallisena pidän havaintoani siitä, että muutamien informanttien vastauksissa näkyy merkkejä useista eri diskursseista. Kuten osiossa 5.3 tulee esiin, tällainen useantyyppisten diskurssien limittyminen sekä kannanottojen monenkirjaisuus ja ristiriitaisuus ei ole Marjukka Lappalaisen (2002, 69–72) ja Harri Mantilan (2002a, 7) mukaan kielikäsitteistä puhuttaessa — edes kielen merkitystä syvällisesti pohtineiden kohdalla — kuitenkaan mitenkään poikkeuksellista.

Kyselyvastausten valossa useimpien informanttien kielitietoisuus vaikuttaa siis melko ohuelta ja jäsentymättömältä. Vaikka aineiston tulosten yleistämisessä on laadullisesta tutkimusotteesta ja siihen liittyvästä todellisuuden tulkitsemistarpeesta sekä edellä mainituista kyselykontekstiin liittyvistä rajoituksista johtuen syytä noudattaa varovaisuutta, pidän huolellisen analyysini perusteella johdannossa esittämäni hypoteesin vahvistamista puoltavia argumentteja riittävinä. Kielen analysoimiseen koulutuksen saaneiden teknisten viestijöiden kohdalla tällaista näkemysten ristiriitaisuutena ilmenevää tietoisuuden pinnallisuutta ja jäsentymättömyyttä voi nähdäkseni pitää yllättävänä.

Vaikka suomalaiset tekniset viestijät edustavat puheyhteisöä, jossa normit ja identiteetit vasta hakevat muotoaan (ks. s. 10), ja vaikka yksittäisen viestijän mahdollisuudet vaikuttaa suomen kielen asemaan ammatillisessa toimintakentässään ovat rajalliset, uskon, että nuori, voimakkaasti kasvava ja monitaitoinen ammattikunta voi halutessaan — tiedostaessaan valistuneen suomalaisen vastuun omista kielipoliittisista ratkaisuistaan (ks. Mantila 2006, 40–41) — vaikuttaa omakielisen erikoisalaviestinnän kehitykseen ja suomen kielen tulevaisuuteen paljonkin. Kysehän on ennen muuta omaa kulttuuria tukevien kieliasteiden merkityksestä.

Olen saanut tehdä muutaman suomalaisen teknisen viestijän kanssa hyvin antoisan ja monipuolisen tutkimusretken, ja soisin, että jatkoakin seuraisi. Vaikka olen puolivakavasti ajatellut tehdä joskus vertailevaa tutkimusta suomalaisten ja saksalaisten teknisten viestijöiden kielitietoisuudesta, niin ensisijaisesti haluaisin jatkaa — mahdollisuuksien mukaan — suomalaisviestijöiden parissa. *Finglish*-hybridin tarkemman kielitieteellisen luokittelun jätän kuitenkin varmaan uusille yrittäjille. Itselleni ominaisempana pidän yhteiskunnallisia ulottuvuuksia tutkimukseen tuovaa sosiolingvististä lähestymistapaa, josta olenkin mielestäni saanut jo hyvää esimakua.

Meille nykysuomalaisille äidinkielen käyttö — oikeus omakieliseen opetukseen, virastoissa asioimiseen ja tiedonvälitykseen — on niin itsestään selvää, ettemme juuri pysähdy pohtimaan oman kielen merkitystä tai sitä, millaista elämämme vieraan kielen varassa olisi. Kansainvälistymisen trendikkäät, mutta kovat tuulet ovat alkaneet kuitenkin puhaltaa myös omaan pohjoiseen lintukotoomme, niinpä monet tulevaisuuden skenaariot tarjoavat jo viitteitä siitä, että jollemme pidä varaamme, mutta myös tiedosta henkilökohtaista vastuutamme kulttuurisesta kehityksestä, voi ehkä jatkossa monilla elämän aloilla Suomessakin menestyä ja identifioitua haluamiinsa yhteisöihin vain englannin kielellä.

NÄYTTEET:

Nimimerkki ErroRist. 2005. Oma maagini. Peliplaneetta.net -verkkosivun keskustelupalstalla osoitteessa: <<http://www.peliplaneetta.net/keskustelut/aihe?fid=41&tid=78372>>. [Kirjoitettu 17.3.2005. Luettu 4.5.2005.]

Hallikainen, Raija 2002. Punnittua: On cuulia osata suomea! *Tekniikka&Talous* -lehti 28.11.2002. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.tekniikkatalous.fi/doc.do?f_id=408727>.

Lindstedt, Jouko 2003. Yksilön monikielisyys. Luento Helsingin yliopistossa 6.2.2003 (julkaisematon luentoaineisto).

Pahta, Päivi & Nurmi, Arja 2004. Vaihdetään koodia. Teoksessa Terttu Nevalainen, Matti Rissanen & Irma Taavitsainen (toim.), *Englannin aika: elävän kielen kartoitusta*. 126-135. Helsinki: WSOY.

LÄHTEET:

- Alanen, Riikka & Dufva, Hannele 2001. Tutkija ja tutkittava: Bahtin, Vygotski ja kokeellinen tutkimusasetelma. Artikkelit Kielitieteen päivillä pidetyn sektioesitelmän pohjalta. Julkaistu *XXVII kielitieteen päivät Oulussa 19.-20.5.2000* -kokoelmassa, 25-34. Oulun yliopisto. Saatavilla pdf-muodossa: <<http://herkules oulu.fi/isbn9514259653/isbn9514259653.pdf>>.
- Alapuro, Kristina & Sajavaara Kari 1984. Onko äidinkielesi fnglish? *Suomen kuvalehti* 1984, 48-50.
- Alatalo, Pirjo 2006. *Directive functions in intra-corporate cross-border email interaction*. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in humanities 54 -sarja.
- Anhava, Jaakko 1998. Kielellinen demokratia, kielelliset asenteet ja kielenhuolto. *Kielikello* 1/1998, 20-23.
- Anhava, Jaakko 2000. Suomen kieli kylvyssä. *Kielikello* 2/2000, 26-28.
- Anhava, Jaakko 2004. Suomen kieli, englannin mieli. *Kielikello* 2/2004, 14-17.
- Arola, Laura 2004. *Identiteetti, diskurssi ja kielet. Ruotsin tornionlaaksolaisten nuorten suhde suomeen ja meänkielen*. Pro gradu -tutkielma. Suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos, Oulun yliopisto.
- Arola, Laura 2005. Nuoret ja meänkieli. WWW: <http://www.finsk.no/vgs/sverige/tekster/nuoret_ja_meankieli.htm>.
- Arola, Laura 2006. Asenteellista menoa – tornionlaaksolaiset nuoret ja vähemmistökieli. Teoksessa Olga Haurinen & Helena Sulkala (toim.), *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan*. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti V. B 69, 15-29. Suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos, Oulun yliopisto. Saatavilla sähköisessä muodossa (pdf) : <<http://herkules oulu.fi/isbn9514280032/isbn9514280032.pdf>>.
- Bahtin, Mihail M. [Бахтин М. М. , *engl.* Bakhtin] 1984 [1929]. *Problems of Dostoevsky's Poetics*. Minneapolis: University of Minneapolis Press. [Alkuteos: *Проблемы поэтики/творчества Достоевского*.]
- Bahtin, Mihail M. [Бахтин М. М. , *engl.* Bakhtin] 1986 [1979]: *Speech genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press. [Alkuteos: *Проблемы речевых жанров*.]
- Beneke, Jürgen. 1991. Englisch als lingua franca oder als Medium interkultureller Kommunikation. Teoksessa Renate Grebing (toim.), *Grenzenloses Sprachenlernen*, 54-66. Berlin: Cornelsen.
- Björkman, Ingmar, Tienari, Janne & Vaara, Eero 2003. Trapped in the past or making use of experience? On learning in post-merger integration. Teoksessa A.M. Søderberg & E. Vaara (toim.), *Merging across borders. People, cultures and politics*. 203-228. Kööpenhamina: Copenhagen Business School Press.

- Callahan, Laura 2005. 'Talking Both Languages': 20 Perspectives on the Use of Spanish and English Inside and Outside the Workplace. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, Vol. 26, No. 4, 275-295.
- Concise Oxford Companion to the English Language* 1998. Toim. Tom McArthur. Oxford: Oxford University Press. Oxford Reference Online. Oxford University Press. Turun yliopisto. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t29.e84>>. [Luettu 16.2.2007.]
- Creswell, John W. 1994. *Research design. Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Crystal, David 1997. *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, David 2000. *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, David 2001. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Damasio, Antonio 2000. *Tapahtumisen tunne. Miten tietoisuus syntyy*. [Alkuteos: *The Feeling of What Happens, 1999*.] Suom. Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Terra Cognita.
- Dennett, Daniel C. 1999. *Tietoisuuden selitys*. [Alkuteos: *Consciousness Explained, 1991*.] Suom. Tiina Kartamo. Jyväskylä: Art House Oy.
- Dufva, Hannele 1997. Kielitietoisuus ja kielenopetus: dialoginen näkökulma. Alustus AFinLA:n asiantuntijasymposiumissa 22.8. 1997. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.cc.jyu.fi/~kmantyla/afinla/alustus.html>>.
- Dufva, Hannele 2001. Suomen kieli ja suomalainen identiteetti. Identiteetit ja niiden tutkimus -verkkokurssi. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto & Aleksanteri-instituutti, Helsingin yliopisto. WWW: <<http://www.solki.jyu.fi/identiteetit/kurssi/luento2/index.htm>>.
- Engelberg, Mila 2005. Kielillä puhumisen lahja. Suzanne Romainen haastattelu *Yliopistolehdessä* (lyhyet) 11/05. Helsingin yliopiston tiedelehti. WWW: <<http://www.helsinki.fi/yliopistolehti/2005/11/lyhyet.htm>>.
- Ethnologue 2005. 15. painos. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.ethnologue.com/web.asp>>.
- Euroopan komission Europa-palvelimen kieliportaali 2007. Kielet ja Eurooppa: kielellinen monimuotoisuus. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://europa.eu.int/languages/fi/chapter/5>>.
- Fairclough, Norman 1989. *Language and power*. Language in social life series. London: Longman.
- Fairclough, Norman 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.

- Fairclough, Norman 1997 [1995]. *Miten media puhuu?* Tampere: Vastapaino. [Alkuteos: *Media discourse*. Longman: Edward Arnold.]
- Fairclough, Norman 1999. Global Capitalism and Critical Awareness of Language. *Language Awareness*, Vol. 8, No. 2, 71-83. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www2.cddc.vt.edu/digitalfordism/fordism_materials/Fairclough.pdf>.
- Fairclough, Norman 2004. *Analysing discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Fairclough, Norman 2006. Fairclough'n verkkosivusto. WWW: <<http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/norman/norman.htm>>.
- Filipovic, Rudolf 1996. English as word donor to other languages of Europe. Teoksessa Reinhard Hartmann (toim.), *English Languages in Europe*. Oxford: Intellect. WWW: <www.intellectbooks.com/europa/number5/hart.htm>.
- Glesne, Corrinne 1999. *Becoming qualitative researchers: an introduction*. Toinen painos. New York: Longman.
- Gorschelnik, Hanna 2007. Kieli on teknisen kirjoittajan työväline. Salla Koivisto kirjoittaa teknisen selostuksen ymmärrettäväksi. Teknisen kirjoittajan Salla Koiviston haastattelu *Kajawa*-lehdessä (Kääntäjien ammattijärjestön jäsenlehti) 4/07, 6-7.
- Gumperz, John J. 1982. Conversational code-switching. Teoksessa J. Gumperz (toim.), *Discourse Strategies*, 59-99. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gumperz, John J. 1992. Contextualization and understanding. Teoksessa A. Duranti & C. Goodwin (toim.), *Rethinking context*, 229-252. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hakulinen, Auli 2007. Mihin tähtää suomen kielen toimintaohjelma? ”Siis kenellä sitten on sanan mahti?” Esitelmä *Kieli ja media — anglosuomeako?* -seminaarissa Yleisradion Isossa Pajassa, Helsingissä 26.11.2007 (julkaisematon seminaariesitelmä).
- Halliday, M.A.K. 1994. *An introduction to functional grammar*. Toinen painos. Lontoo: Edward Arnold.
- Hall, Stuart 1999. *Identiteetti. Kirjoituksia Minästä ja Toisesta*. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen & Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Hallikainen, Raija 2002. Punnittua: On cuulia osata suomea! *Tekniikka&Talous* -lehti 8.11.2002. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.tekniikkatalous.fi/doc.do?f_id=408727>. [Luettu 20.3.2005.]
- Hallikainen, Raija 2007. In English? Of course. *Tekniikka&Talous* -lehti 16.8.2007. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.tekniikkatalous.fi/doc.te?f_id=1206436>. [Luettu 31.10.2007.]

- Halmari, Helena 1997. *Government and Codeswitching: Explaining American Finnish*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hassinen, Sirje 2002. *Simultaaninen kaksikielisyys. Läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. Väitöstutkimus. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos, Oulun yliopisto. Saatavilla sähköisessä muodossa (pdf): <<http://herkules oulu.fi/isbn951426648X/isbn951426648X.pdf>>.
- Haussteiner, Ingrid 2002. Can You Denglish — eine Modeerscheinung? *Universitas* 4/2002 (joulukuu), 2. Österreichischer Übersetzer- und Dolmetscherverband. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.universitas.org/download.html?FILE_ID=87>. [Luettu 8.11.2005.]
- Heikkinen, Vesa 1999. *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Helsinki: SKS.
- Heikkinen, Vesa & Hiidenmaa Pirjo 1999. Me ja muut tekstintutkijat. *Virittäjä* 1/1999, 84-92. Helsinki: Kotikielen seura.
- Heinonen, Sirkka, Hietanen, Olli, Kiiskilä, Kati & Koskinen, Laura 2003. Kestäkö tietoyhteiskunta? Käsiteanalyysia ja alustavia arvioita. Ympäristöklusterin KESTY-osaohjelman eTieto-hankkeen raportti. Suomen ympäristö 603. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto. Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=5169>>.
- Hellstrom, Robert W. 1976. Finglish. *American Speech*, Vol. 51, No. 1/2, 85-93.
- Hiidenmaa, Pirjo 1999a. Tekstintutkimuksen teoriaa käytännöllisesti. Arvostelu Vesa Heikkisen väitöskirjasta (1999). *Virittäjä* 3/1999, 448-453.
- Hiidenmaa, Pirjo 1999b. Suomen eloonjäämisoppi? Esitys Suomi EU:n puheenjohtajana — Suomi Euroopan kielenä -luentosarjassa 14.10.1999. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://video.helsinki.fi/media-arkisto/Sudia/141099b.htm>>.
- Hiidenmaa, Pirjo 2003. *Suomen kieli — who cares?* Helsinki: Otava.
- Hiidenmaa, Pirjo 2006. Suomi tieteen kielenä. *Kielikello* 1/2006.
- Hiltula, Kari 2006. Suomen kieli kansainvälistymisen paineessa. Sananvaihto: Keskustelua. *Aikalainen* 12/2006, 4.
- Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2004 [1997]. *Tutki ja kirjoita*. 10., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, Pekka & Lauttamus, Timo 2000. Code-switching and Language Attrition. Evidence from American Finnish Interview Speech. *SKY Journal of Linguistics*. Vol. 13, 47-74.

- House, Juliane 2003. English as a lingua franca: A threat to multilingualism? *Journal of Sociolinguistics* 7/4, 2003, 556-578. Blackwell Publishing Ltd.
- Hurtta, Heikki 2001. Rappeutuuko kieli? *Helsingin Sanomat* 4.9.2001, B7. Saatavilla sähköisessä muodossa Kotuksen verkkosivulla: <<http://www.kotus.fi/index.phtml?s=1103>>.
- Huumo, Katja 2001. Suomi tieteen kielenä. *Tieteessä tapahtuu* 2001/3. Verkkoletti: <<http://www.tsv.fi/ttapaht/013/huumo.htm>>.
- International Research Associates (INRA) 2001. Europeans and Languages. Eurobarometri-raportti 54. Brysseli: Euroopan komissio.
- Ilmonen, Kaj 2006. Uusliberalismi ja myytti markkinoiden kaikkivoipaisuudesta. Luento 8.11.2006 Jyväskylän yliopistossa osana ”Johan on markkinat” -luentosarjaa (julkaisematon luentoaineisto). Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.jyu.fi/ytk/laitokset/yfi/henkilokunta/sos_/ilmonen_kaj/kurssimateriaalit/markkinatplanssit.pdf>. [Päivitetty viimeksi 2.1.2007. Luettu 11.9.2007.]
- Iskanius, Sanna 2001. Venäjänkielisten maahanmuuttajaopiskelijoiden kieli-identiteetti. Identiteetit ja niiden tutkimus -verkkokurssi. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto & Aleksanteri-instituutti, Helsingin yliopisto. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.solki.jyu.fi/identiteetit/kurssi/luento6/index.htm>>.
- Iskanius, Sanna 2006. *Venäjänkielisten maahanmuuttajaopiskelijoiden kieli-identiteetti*. Väitöstutkimus. Jyväskylä Studies in Humanities 51. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://dissertations.jyu.fi/studhum/9513925234.pdf>>.
- Itkonen, Terho 2000. *Uusi kieliopas*. Uudistettu 7. painos. Tammi: Helsinki.
- Jyrinki, Erkki 1977 [1974]. *Kysely ja haastattelu tutkimuksessa*. Gaudeamus: Helsinki.
- Jämsä, Tuomo 2000. Lukemaan ja kirjoittamaan opettamisen didaktiikan kielitieteellistä taustaa. Teoksessa Jorma Enkenberg, Pertti Väisänen & Erkki Savolainen (toim.), *Opettajatiedon kipinöitä. Kirjoituksia pedagogiikasta*, 254–291. Joensuun yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Verkko-versio: <<http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/kipinat/PDFt/TuomoJ2.pdf>>.
- Kalliokoski, Jyrki 1995. Koodinvaihto ja keskustelun moniäänisyys. *Virittäjä* 1/1995, 2-24.
- Kalliokoski, Jyrki 2004. Kielet kohtaavat. Johdantoluento Helsingin yliopistossa kevätlukukaudella 2004 (julkaisematon luentoaineisto). Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.helsinki.fi/hum/skl/ssu/kontaktit/kont_kalliokoski.pdf>.
- Kankaanranta, Anne 2005. *"Hej Seppo, could you pls comment on this!" — Internal Email Communication in Lingua Franca English in a Multinational Company*. Väitöskirja. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto. ISBN 951-39-2320-7.

- Kankaanranta, Anne 2006. "Hej Seppo, could you pls comment on this!" — Internal Email Communication in Lingua Franca English in a Multinational Company. *Business Communication Quarterly*, 06/2006, 216-225.
- Karvonen, Erkki 2001. "Lännen lokarina" Tampereella. *Aamulehti* 19.7.2001. Saatavilla sähköisessä muodossa (laajempi versio): <<http://www.uta.fi/~tierka/lokari.htm>>.
- Kohonen, Viljo 2000. Eurooppalainen kielisalkku kielenopettamisen kehitystyössä: suunta- viittoja ja mahdollisuuksia. Eurooppalainen kielisalkku — kokemuksia EKS-projektin alkutaipaleelta A23/2000 -sarjassa. Tampereen yliopisto. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.uta.fi/laitokset/okl/tokl/projektit/eks/pdf/kohonen_readme.pdf>.
- Koskenrouta, Laura 2002. Puulafka kansainvälistyy – millaisin keinoin? Prof. Jyrki Kallio- kosken haastattelu *Polyteekkari*-lehdessä 05/2002. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.polyteekkari.fi/pt.pl?juttu=12>>.
- Koskinen, Heli I. 2005. Johdatus tutkimustyöhön. Opinnäytetyöntekijän pikaopas. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.tiedekirjasto.helsinki.fi/dspace/bitstream/1975/427/1/oppimateriaali.pdf>>.
- Kotus 1998. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kielipoliittinen ohjelma. *Kielikello* 2/1998, 4-9. Helsinki: Edita. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.kotus.fi/kotus/kielipolitiikka.html>>.
- Kotus 2001. Kotimaisten kielten talo. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen toiminnan suuntaviivoja 2000-luvun alussa. Työryhmä: Ritva Paananen, Marja-Leena Sorjonen & Maria Vilkuna. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 119. Helsinki: Monila. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.kotus.fi/files/83/tutpo.pdf>>.
- Kotus 2006. Suomi kansalliskielenä. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.kotus.fi/kielitoimisto/suomion.shtml>>. [Luettu 1.9.2006.]
- Kovács, Magdolna 2001. *Code-Switching and Language Shift in Australian Finnish in Comparison with Australian Hungarian*. Väitöstutkimus. Turku: Åbo Akademi University Press.
- Kovács, Magdolna 2004. Australiansuomalaiset kielenvaihdon kynnyksellä. *Virittäjä* 2/2004, 200-223.
- Kovács, Magdolna 2005. Koodinvaihto ja kielioppi. That's hullua! Luento Helsingin yliopis- tossa 15.3.2005 (julkaisematon luentoaineisto). Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.helsinki.fi/hum/skl/ssu/kontaktit/kont_kovacskalvo.pdf>.
- Krauß, Michael 1992. The world's languages in crisis. *Language*, vol. 68, No. 1, 4-10.
- Kuiri, Kaija 2002. Joko nyt germaaneiksi – puhummeko kohta kaikki englantia? *Kielikuvia* 1/02, 12-18. Verkkolehti: <<http://nykysuomenseura.org/images/stories/Kielikuvia/kielikuvia-1-02.pdf>>.

- Kunzelmann, Doris 2004a. ”Ja rock'n'roll on cool juttu”. *Englanninkielisiä ilmauksia suomen- ja saksankielisissä nuortenlehdissä*. Pro gradu -tutkielma. Suomen kielen laitos, Helsingin yliopisto.
- Kunzelmann, Doris 2004b. ”Ja rock'n'roll on cool juttu”. Englanninkieliset ilmaukset suomalaisissa ja saksalaisissa nuortenlehdissä. Kirjoitus perustuu samannimiseen Suomen kielen ja kulttuurin oppiaineen pro gradu -tutkielmaan. *Kielikuvia* 2/2004, 3-7. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://nykysuomenseura.org/images/stories/Kielikuvia/kielikuvia-2-04.pdf>>.
- Laakso, Johanna 2001. Suomalais-ugrialaisten kielten kontaktien tutkimuksen näkymiä. UKANin ulkomaanlehtoriapäivillä Joensuussa 11.8.2001 pidetty esitelmä. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://homepage.univie.ac.at/Johanna.Laakso/joens.html>>. [Luettu ja tulostettu 5.7.2006.]
- Laaksonen, Marianne 2003. Etsimme Sinua, Development Manager. *Kielikello* 2/2003, 18-21.
- Laitinen, Lea 2006. Suomi tieteen kielenä ja tutkimuksen kohteena. Kirjoitetun kielen tulevaisuuden haasteita. *Virittäjä* 2006: 568-577. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2006_568.pdf>.
- Lammervo, Tiina 2005. *Language and culture contact and attitudes among first generation Australian Finns*. Väitöstutkimus. Queenslandin yliopisto, Brisbane, Australia. Saatavissa Siirtolaisinstituutin verkkojulkaisuna 26/2007: <<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports26.pdf>>.
- Langnet 2007. Vaihtelu, kontaktit ja muutos. Ohjelman vetäjät: Ulla-Maija Kulonen ja Irma Taavitsainen. Valtakunnallinen kielentutkimuksen tutkijakoulu 2003-2006. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.helsinki.fi/hum/langnet/vaihtelu.html>>.
- Lappalainen, Hanna 2001. Sosiolingvistinen katsaus suomalaisnuorten nykypuhekieleen ja sen tutkimukseen. *Virittäjä* 1/2001, 74-101. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/lappalainen1_2001.pdf>.
- Lappalainen, Hanna 2005a. Koodinvaihtoa vai lainautumista? Sosiolingvistiikan luento Helsingin yliopistossa (julkaisematon luentoaineisto). Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.helsinki.fi/hum/skl/i ihmiset/lappalainenh/sosioling/pdf/koodinvaihto5.pdf>>.
- Lappalainen, Hanna 2005b. Tilanteinen vaihtelu. Sosiolingvistiikan luento Helsingin yliopistossa 3.10.2005 (julkaisematon luentoaineisto). Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.helsinki.fi/hum/skl/ssu/sosioling/3_10.pdf>.
- Lappalainen, Marjukka 2002. *Yhdysvalloissa asuneiden suomalaisten käsityksiä suomen kielestä*. Pro gradu -tutkielma. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos, Oulun yliopisto.
- Latomaa, Sirkku 2006. Sinappia ja suomen kieltä, kiitos! Sananvaihto: Kielen kannoilta -palsta. *Aikalainen* 2/2006, 5. Tampereen yliopiston tiede- ja kulttuurilehti.
- Latomaa, Sirkku & Nuolijärvi, Pirkko 2002. The Language Situation in Finland. *Current Issues in Language Planning* 2002, Vol. 3, No. 2, 95-202.

- Lauttamus, Timo 1992. Lainaaminen ja koodinvaihto: havaintoja amerikansuomalaisten kielistä. *Virittäjä* 96, 3–16.
- Lehto, Essi & Markkanen Kristiina 2005. Jopa puolet yliopistojen maisteriohjeista englanniksi. *Helsingin Sanomat* 9.8.2005.
- Leiwo, Matti 1999. Puhutaanko 2000-luvulla suomea? Puhetta ja pohdintaa suomalaisuudesta. Näkökulmia suomalaisuuden tutkimukseen ja ymmärtämiseen. Esitelmä Suomalaisuutta ja suomalaista kulttuuria tavoittamassa -yleisöluentosarjassa Jyväskylässä 8.4.1999. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.finnica.fi/seminaari/99/luennot/leiwo.htm>>. [Luettu 2.5.2005.]
- Leopold, Werner F. 1949. Speech development of a bilingual child. *A linguist's record*. Vol. 4: Diary from age 2. Northwestern University Press, Evanston.
- Leppänen, Marko 2006. Perinteet eivät lasikupuja kaipaa. Nimiä tänään: Tapasimme Pirkko Nuolijärven. Pirkko Nuolijärven haastattelu. *Helsingin Sanomat* 27.2.2006.
- Leppänen, Sirpa & Nikula, Tarja (tulossa). Diverse Uses of English in Finnish Society: Discourse-Pragmatic Insights into Media, Educational and Business Contexts. *Multilingua* (Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication). Walter de Gruyter GmbH & Co. KG.
- Lindstedt, Jouko 2002. Perusteos kielellisistä ihmisoikeuksista. (Arvostelu Tove Skutnabb-Kankaan teoksesta ”Linguistic genocide in education — or worldwide diversity and human rights?” [2000].) *Virittäjä* 3/2002, 464–470. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2002_464.pdf>
- Lindstedt, Jouko 2003. Yksilön monikielisyys. Luento Helsingin yliopistossa 6.2.2003 (julkaisematon luentoaineisto).
- Lipponen, Virpi 1998. *Anglismit suomalaisessa ja virolaisessa sanomalehtitekstissä. Helsingin Sanomien ja Postimees-lehden anglismien vertailua*. Pro gradu -tutkielma. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos, Oulun yliopisto.
- Lipponen, Virpi 2000. Fanit ja fännid — anglismit suomalaisessa ja virolaisessa sanomalehtitekstissä. *Kielikuvia* 2/00, 12-18. Verkkolehti: <<http://nykysuomenseura.org/images/stories/Kielikuvia/kielikuvia-2-00.pdf>>.
- Louhiala-Salminen, Leena 1999. *From Business Correspondence to Message Exchange: The Notion of Genre in Business Communication*. Väitöstutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lurija, Aleksandr R. [Лурья, А. Р., engl. Luria] 1946. On the pathology of grammatical operations. [Alkuteos: О патологии грамматических операций.] *Izvestija APN RSFSR*, No. 17. (Julkaistu englanniksi 1988 teoksessa J. Downing (toim.), *Cognitive psychology and reading in the USSR*, 95-141. Amsterdam: North-Holand.)
- Llurda, Enric 2004. Non-native-speaker teachers and English as an International Language. *International Journal of Applied Linguistics*, Vol. 14, No. 3, 314-323.

- Maamies, Sari 1999. Omaa vai vierasta? *Kielikello* 3/1999, 3.
- Mantila, Harri 1999. Äidinkieli vai valtionkieli, kulutushyödyke vai suojelukohde? Kieli- poliittisen ohjelman vastaanotosta. *Kielikello* 1/99, 4-7.
- Mantila, Harri 2000. Kieli ja identiteetti. *Turun Sanomat* 6.8.2000. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.turunsanomat.fi/sunnuntai/?ts=1,3:1012:0:0,4:12:0:1:2000-08-06,104:12:53010,1:0:0:0:0:0:>>.
- Mantila, Harri 2001. Vähemmistökielen sorto ja elpyminen. Arvostelu teoksesta Birger Winsa, *Language attitudes and social identity. Oppression and revival of a minority language in Sweden* [1998]. *Virittäjä* 1/2001, 151-156. Verkkolehti: <http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/mantila1_2001.pdf>.
- Mantila, Harri 2002a. Tietoisuus ja kielipolitiikka. *Kielikuvia* 1/02, 4-11. Verkkolehti: <<http://nykysuomenseura.org/images/stories/Kielikuvia/kielikuvia-1-02.pdf>>.
- Mantila, Harri 2002b. Suunvuoro (www-tiivistelmä). *Virittäjä* 4/2002. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/suunvuoro4_2002.html>.
- Mantila, Harri 2002c. Kielenhuollon uudet haasteet. Suomen kielen lautakunnan ”Nykysuomi ja sen huolto” -syysseminaarissa 11.10.2002. Kotuksen www-julkaisu (päivitetty 13.1.2003): <http://www.kotus.fi/www-julkaisut/kielenhuolto/kielenhuollon_uudet_haasteet.shtml>.
- Mantila, Harri 2006. Kielipolitiikka ja suomalainen arki. *Tieteessä tapahtuu* 3/2006, 39-41. Verkkolehti: <<http://www.tieteessatapahtuu.fi/0306/mantila0306.pdf>>.
- Marsh, David 2001. Mitä on CLIL? Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.europa-bilingual.net/part1_fin/Marsh-f.pdf>.
- Mauranen, Anna 2002. Lingua franca englanti — korpustutkimuksen näkökulma (abstrakti). Esitelmä Suomen soveltavan kielitieteenyhdistyksen AFinLA:n syysseminariumissa Vaasan yliopistossa 8.-9.2002. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://lipas.uwasa.fi/hut/afinla/mauranen.html>>.
- McArthur, Tom 2005. Chinese, English, Spanish — and the rest. How do the world's very large languages operate within its 'communicative ecology'? *English Today* 83, Vol. 21, No. 3 (heinäkuu 2005), 55-61. Cambridge University Press.
- McArthur, Tom 2006. Twenty years on. A 1980s interview re-visited, and up-dated. *English Today* 86, Vol. 22, No. 2 (huhtikuu 2006), 62-64. Cambridge University Press.
- Mencken, Henry Louis 1936 [1919]. *The American Language*. 4. painos. New York: Knopf.
- Merisalo, Outi 2006. Sosiolingvistiikka. Jyväskylän yliopiston oppimateriaalia (julkaisematon luentoaineisto). Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielit/opiskelu/oppimateriaali/Sosiolingvistiikka.ppt>>

- Moore, Kate & Latomaa, Sirkku 2006. The new Finglish: from sex shops to big business. *MED Magazine*, Issue 42, September 2006. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.macmillandictionary.com/MED-magazine/September2006/42-LI-Finnish.htm>>.
- Moore, Kate & Varantola, Krista 2005. Anglo-Finnish Contacts: Collisions and Collusions. Teoksessa G. Anderman & M. Rogers (toim.), *English in Europe: For Better, for Worse?* 133-160. Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters Ltd.
- Moring, Kirsikka 2004. ”Tappajakielet” voimistavat asemiaan. Maapallon kielikartalta katoaa sadassa vuodessa pessimistien mukaan 90 prosenttia kielistä. Reportaasi Suomalais-ugrilaisien kansojen IV maailmankongressista Tallinnassa 15.–19.8.2004. *Helsingin Sanomat* 24.8.2004. HS-verkkoliite: <<http://www.helsinginsanomat.fi/uutiset/arkisto/artikkeli/tulosta/1076153676883>>.
- Mutanen, Annikka 2007a. Mitä on tietoisuus? *Tiede* 1/2007, 38-41.
- Mutanen, Annikka 2007b. Miksi taivas on sininen. *Tiede* 1/2007, 42-43.
- Mäkinen, Kirsti 2001. Millä kielellä Euroopassa? Esitelmä Euroopan kulttuurisäätiön Suomen osaston ja Äidinkielen opettajainliiton *Kieli on ihmisen peili* -seminaarissa Kiasmassa, Helsingissä 9.5.2001. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.kolumbus.fi/ecf-finland/Julkaisut/KIELI%20ON%20IHMISEN%20PEILI.doc>>.
- Nikula, Tarja & Leppänen, Sirpa 2005. Englanti Suomessa. Kielikontaktit-kurssin luento 31.10.2005 (julkaisematon luentoaineisto). Jyväskylän yliopisto, Kielten laitos.
- Nikula, Tarja, Leppänen, Sirpa & Pitkänen-Huhta, Anne 2007. Englanti Suomessa: medioiden englanti, nuorten anglosuomi (julkaisematon seminaariaineisto). Englannin variaation, kontaktien ja vaihtelun tutkimuksen huippuyksikkö (Helsingin yliopisto & Jyväskylän yliopisto). ”Medioiden englanti, nuorten anglosuomi” -alustus *Kieli ja media — anglosuomeako?* -seminaarissa Yleisradion Isossa Pajassa, Helsingissä 26.11.2007.
- Nuolijärvi, Pirkko 2000a. Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. Teoksessa K. Sajaavaara & A. Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi, yhteisö*, 13-37. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- Nuolijärvi, Pirkko 2000b. Puhutun suomen muutostendenssejä 1900-luvulla. *Kielikuvia* 2/2000, 28-36. [Esitelmä Nykysuomen seuran 20-vuotisjuhlaseminaarissa Tampereella 24.3.2000.] Verkkolehti: <<http://nykysuomenseura.org/images/stories/Kielikuvia/kielikuvia-2-00.pdf>>.
- Nuolijärvi, Pirkko 2001a. Kieli kulttuurissa. Suomen Akatemian 27.9.2001 järjestämään Kulttuuri 2001 -tiedekatselmuksen avajaisseminariin perustuva kirjoitus. *Tieteessä tapahtuu* 2001, 7. Verkkolehti: <<http://www.tsv.fi/ttapaht/017/nuolijarvi.htm>>. [Luettu 1.2.2006.]
- Nuolijärvi, Pirkko 2001b. Kielessä ja kielellä oleminen. Esitelmä Euroopan kulttuurisäätiön Suomen osaston ja Äidinkielen opettajainliiton *Kieli on ihmisen peili* -seminaarissa Kiasmassa, Helsingissä 9.5.2001. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.kolumbus.fi/ecf-finland/Julkaisut/KIELI%20ON%20IHMISEN%20PEILI.doc>>.

- Nuolijärvi, Pirkko 2002. ”Miten kielentutkija analysoi yhteiskuntaa?” Teoksessa Anna Mauranen & Liisa Tiittula (toim.), *Kieli yhteiskunnassa — yhteiskunta kielessä*, 13-33. AFinLAN vuosikirja 2002/n:o 60. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylä.
- Nuolijärvi, Pirkko 2006. Suomen kieli on pysynyt taipuisana ja elinvoimaisena. Kieli elää ajassa 1. *Helsingin Sanomat* 9.7.2006.
- Nykänen, Olli 1997. Mitä TSK sanoo hyvistä ja huonoista termeistä — ja milloin? *Terminfo* 1/1997. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.tsk.fi/fi/ti/sanoo.html>>.
- O'Hara, Jr. Frederick M. 2001. A Brief History of Technical Communication. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.stc.org/confproceed/2001/PDFs/STC48-000052.pdf>>. [Luettu 30.8.2006.]
- Oittinen, Vesa & Väyrynen, Kari 2001. Keskustelua: Englannin hegemonia ja humanistinen tutkimus. *Tieteessä tapahtuu* 2001/8. Verkkolehti: <<http://www.tsv.fi/ttapaht/018/kesk.htm#kes>>.
- Oulun yliopisto 2007. Englannin kielen laitos: teknisen viestinnän koulutusohjelma. Verkkosivu: <<http://www oulu.fi/hutk/tc/>>. [Luettu 5.11.2007.]
- Pahta, Päivi 2004a. Englanti – maailmankieli. *Tieteessä tapahtuu* 5/2004, 8-12. Verkkolehti: <<http://www.tieteessatapahtuu.fi/0504/pahta.pdf>>.
- Pahta, Päivi 2004b. Maailma puhuu englantia. Teoksessa Terttu Nevalainen, Matti Rissanen & Irma Taavitsainen (toim.), *Englannin aika: elävän kielen kartoitusta*. 26-43. Helsinki: WSOY.
- Pahta, Päivi & Nurmi, Arja 2004. Vaihdetaan koodia. Teoksessa Terttu Nevalainen, Matti Rissanen & Irma Taavitsainen (toim.), *Englannin aika: elävän kielen kartoitusta*. 126-135. Helsinki: WSOY.
- Palmgren, Nina 2005. Onko *fin*glish tullut jäädäkseen? Pohdintaa suomen kielen asemasta ammattiviestinnän kentässä. Proseminarityö. Kieli- ja käännöstieteiden laitos, Tampereen yliopisto.
- Palmgren, Raoul 1976 [1948]. *Suuri linja. Arwidssonista vallankumouksellisiin sosialisteihin. Kansallisia tutkielmia*. Toinen painos. Kansankulttuuri: Helsinki.
- Paunonen, Heikki 1989. Muuttuvat puhesuomen muodot. Teoksessa Seija Aalto, Auli Hakulinen, Klaus Laalo, Pentti Leino & Anneli Lieko (toim.), *Kielestä kiinni*, 209–233. Helsinki: SKS.
- Paunonen, Heikki 2002. Helsingin vanha slangi kaksikielisen yhteisön ilmentymänä. Slangi.net. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://koti.mbnet.fi/joyhan/H213.html>>. [Luettu 26.11.2006.]
- Pasanen, Marika A. 2004. *"I'm a Creole, so I speak English" – "I'm an Indian, but speak Creole"*. *Kreolin konstituominen Nicaraguan Atlantin rannikolla*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, sosiologian laitos. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sosio/pg/pasanen/imacreol.pdf>>.

- Pedaterm 2001. Kääntämisen opetussanasto. Turun yliopisto. Kääntämisen ja tulkkauksen keskus. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://vanha.hum.utu.fi/centra/pedaterm/>>.
- Pesonen, Piritta 2006. Humanistin kova koulu. Teknisen viestijän Maria Ihon haastattelu. *Yhteenveto* 8/2006, 18-19 (Akavan erityisalojen järjestölehti).
- Piekkari, Rebecca 2004. Aidosti monikansallinen yritys: Totta vai tarua? Virkaanastujaisluento Helsingin kauppakorkeakoulussa 26.11.2004. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.hkkk.fi/netcomm/ImgLib/2/35/Virkaanastujaisluento%2026%20nov%20FINA%202004_piekkari.pdf>.
- Pietikäinen, Sari 2000a. *Discourses of differentiation. Ethnic representations in newspaper texts*. Väitöstudium. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pietikäinen, Sari 2000b. Kriittinen diskurssianalyysi. Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh, (toim.) *Kieli, diskurssi & yhteisö*, 191-218. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pietikäinen, Sari 2001. Identiteetti ja ero. Identiteetit ja niiden tutkimus -verkkokurssi. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto & Aleksanteri-instituutti, Helsingin yliopisto. WWW: <<http://www.solki.jyu.fi/identiteetit/kurssi/luento4/index.htm>>.
- Piirainen-Marsh, Arja 2005. Englanti kielikontaktien näkökulmasta. Luento Jyväskylän yliopistossa 24.10.2005 (julkaisematon luentoaineisto).
- Poplack, Shana 2000 [1980]. "Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en español": Toward a typology of code-switching. *Linguistics* 18 (7/8): 581-618. Julkaistu uudelleen teoksessa L. Wei (toim.), *The Bilingualism Reader*, 221-256 (uusi esipuhe 221-223). London/New York: Routledge.
- Poplack, Shana, Wheeler, Susan & Westwood, Anneli 1989. Distinguishing language contact phenomena: evidence from Finnish-English bilingualism. Teoksessa K. Hyltenstam & L. K. Obler (toim.), *Bilingualism across the life-span: Aspects of acquisition, maturity, and loss*, 132-154. Cambridge: Cambridge University Press.
- Power, Carla 2006. Not the Queen's English. Non-native English-speakers now outnumber native ones 3 to 1. And it's changing the way we communicate. *Newsweek*, International (7.3.2006). Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.msnbc.msn.com/id/7038031/site/newsweek/>>.
- Pälli, Pekka 2001. Kielestä tietoisena. Pääkirjoitus. *Kielikuvia* 2/2001, 3. Verkkolehti: <<http://nykysuomenseura.org/images/stories/Kielikuvia/kielikuvia-2-01.pdf>>.
- Pälli, Pekka 2003a. Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 910. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Pälli, Pekka 2003b. Suomi toisena kielenä: sosiolingvistisiä kysymyksenasetteluja. *Kielikuvia* 2/2003, 7-17. Verkkolehti: <<http://nykysuomenseura.org/images/stories/Kielikuvia/kielikuvia-2-03.pdf>>.

- Randell, Kent 2004. Finglish. Submitted to Professor Jonathan Barnes for partial completion of LX250. Bostonin yliopisto. Huhti-toukokuu 2004. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.genealogia.fi/emi/art/finglish_by_kent_randell.pdf>.
- Raumolin-Brunberg, Helena 2004. Ketkä muuttivat kieltä? Englannin historiallista sosiolinguistiikkaa. *Tieteessä tapahtuu* 5/2004, 24-28.
- Reuter, Mikael 1996. Finlandssvensk språknormering - lingvistik, sociologi eller politik? *Virittäjä* 4/96, 555-562. Helsinki: Kotikielen seura.
- Rice, Rodney P. 1997. An analysis of stylistic variables in electronic mail. *Journal of Business and Technical Communication*, Vol. 11, 5-23. Sage Publications, Inc.
- Riionheimo, Helka 1996. Morfologinen variaatio lähisukukielten kontaktissa. Joensuun yliopiston tutkijaseminaarissa 12.3.1996 sekä Kielitieteen päivillä 1996 pidettyyn esitelmään perustuva artikkeli. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.kolumbus.fi/raimo.riionheimo/helka/tutsem96.htm>>.
- Rohde, David 1995. As English Spreads, Speakers Morph it into World Tongue (sisältää mm. Tom McArthurin ja T. Skutnabb-Kankaan haast.). *The Christian Science Monitor*, 4.9.1995. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.csmonitor.com/1995/0517/17013.html>>.
- Rollason, Christopher 2005. Unequal Systems: On the Problem of Anglicisms in Contemporary French Usage. Teoksessa G. Anderman & M. Rogers (toim.), *English in Europe: For Better, for Worse?* Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters Ltd.
- Romaine, Suzanne 1993 [1989]. *Bilingualism*. Basil Blackwell: Oxford.
- Rontu, Heidi 2004. Suomalais-suomenruotsalainen koti lapsen kaksikielisenä kasvuympäristönä. *Virittäjä* 2/2004, 224–240. Verkkojulkaisu: <http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2004_224.pdf>.
- Rossi, Paula 2003. Ylisöoterskat, riivarit ja komesrootit asuttivat Oulua 1800-luvulla. Virkaanastujaisesitys Oulun yliopistossa 23.10.2003. *Aktuumi* 5/2003. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www oulu.fi/aktuumi/numerot/aktuumi503.pdf>> .
- Rot, Sándor 1991. *Language contact*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Sajavaara, Paula 1989. Vierassanat. Teoksessa Jyrki Vesikansa (toim.), *Nyky-suomen sanavarat*, 64-109. Helsinki: WSOY.
- Sajavaara, Paula 2000. Kielenohjailu. Teoksessa K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö*, 67-106. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Sahlman, Selma S. 1949. The Finnish Language in The United States. *American Speech*, Vol. 24, No. 1, 14-24.
- Sanastokeskus TSK (toim.) 1989. Sanastotyön käsikirja: soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät. TSK 14. SFS-käsikirja 50. Helsinki: Suomen Standardoimisliitto.

- Saukkonen, Pauli 2000. Suomen kieli, suomalaiset ja Eurooppa. *Kielikuvia* 2/2000, 19-27.
Verkkolehti: <<http://nykysuomenseura.org/images/stories/Kielikuvia/kielikuvia-2-00.pdf>>.
- Schmitz, Dieter Hermann 2006. Miksei suomeks? Sananvaihto: Kielen kannoilta. *Aikalainen* 12/2006, 5 (22.6.2006). Tampereen yliopiston tiede- ja kulttuurilehti.
- Setälä, Ritva 2006. Ovatko väitöskirjat nykyään englanninkielisiä? *Turun Sanomat* (Suora linja) 16.12.2006.
- Sipilä, Annamari 2000. Kielestä tyvistetyt. *Helsingin Sanomat* (Ulkomaat) 30.12.2000.
- Skutnabb-Kangas, Tove 2000a. *Linguistic Genocide in Education - or Worldwide Diversity and Human Rights?* Mahwah - New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Skutnabb-Kangas, Tove 2000b. Kielellisten ihmisoikeuksien merkitys maailman tulevaisuudelle. Juhlaluento Ruotsinsuomalaisten valtuuskunnan avajaisistunnossa 20.–21.5.2000 Tukholmassa. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.algonet.se/~kallekn/lund/tove.html>>. [Luettu 25.3.2006.]
- Sowa, John F. 2004. Common Logic Controlled English. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.jfsowa.com/clce/specs.htm>>.
- Spiridovitsh, Seija 2007. Country Profile Finland. Marraskuu 2007. Finpron julkaisuja. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.finpro.fi/NR/rdonlyres/24023D9E-40EC-47B9-DA5-4B0233FF6397/8386/DRFFinlandcountryprofile_071104sspf1.pdf>. [Luettu 7.11.2007.]
- Suojanen, Tytti 2000. *Technical Communication Research: Dissemination, Reception, Utilization*. Julkaisematon lisensiaatintutkielma. Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus, Tampereen yliopisto. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00001.pdf>>.
- Suojanen, Tytti 2004. Yrityskenttä ja viestijän arki. Tampereen yliopiston Teknisen viestinnän erikoistumisohjelmaan kuuluva luento 14.9.2004 (julkaisematon luentoaineisto).
- Suojanen, Tytti 2006. Ammattilaisen arkea yrityskentällä. Tampereen yliopiston Teknisen viestinnän erikoistumisohjelmaan kuuluva luento 12.9.2006 (julkaisematon luentoaineisto).
- Suomen kielitieteellinen yhdistys (SKY) 2003. Maailman kielitilanne ja kielten uhanalaisuus. Otteita SKY:n näyttelystä Tieteiden yössä Helsingissä 9.1.2003. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.ling.helsinki.fi/sky/tapahtumat/tieteen_paiva_03.shtml>.
- Suomen tekniset dokumentoijat ry (STD). Palkkatutkimukset 2001 – 2006. STD:n nettisivusto, päivitetty 29.10.2006. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.dokumentoijat.net/dokumentit/jasenet/STD_06_08STD%20palkkakysely%202006.pdf>. (Koska palkkatutkimuksia koskevat tiedot on tarkoitettu vain jäsenille, sivulle kirjautuminen vaatii salasanan.) [Luettu 26.12.2006.]
- Taavitsainen, Irma & Pahta, Päivi 2003. English in Finland: globalisation, language awareness and questions of identity. *English Today* 76, Vol. 19, No. 4 (lokakuu 2003), 3-15.

- Tampereen yliopisto 2007. Kieli- ja käännöstieteiden laitoksen yleisesittely. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.uta.fi/laitokset/kielet/yht/esittely.html>>. [Luettu 5.11.2007.]
- Teknoliogiateollisuus 2003. Tulevaisuuden voittajat. Liiketoiminnan ja teknologian linjaus 2010. Teknoliogiateollisuus ry. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.teknoliogiateollisuus.fi/files/3642_Teknoliogialinjaus2010.pdf>.
- Thomason Sarah G. & Kaufman Terrence 1991 [1988]. *Language contact, creolization, and genetic linguistics*. Berkeley: University of California Press.
- Tienari, Janne & Vaara, Eero 2001. Uusia haasteita organisaatioiden kehittämistyölle. *Aikuiskasvatus* 3/2001, 250-256. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Tilastokeskus 2001. Väestörakenne 2000. Helsinki: Tilastokeskus.
- Tommola, Hannu 2002. What happens to our languages? Teoksessa Helle Metslang & Mart Rannut (toim.), *Languages in development*, 31-42. München: Lincom Europa.
- Tuominen, Jenni 1997. An Introduction to Finglish. A FAST-US-1 (TRENPP2A). Introduction to American English First Paper. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.uta.fi/FAST/US1/P1/RSV/jt-fingl.html>>. [Päivitetty 9.3.2004. Luettu 16.3.2005.]
- Unesco 2001. World Atlas of Endangered Languages.
- Uotinen, Suvi 2006a. Suojelukohteena akateeminen suomi. Tiedemaailmassa englanti jyrää suomen kieltä armotta. So what? Pirjo Hiidenmaan haastattelu TKK:n ylioppilaskunnan *Polyteekkari*-lehdessä 06/2006. Verkkolehti: <<http://www.polyteekkari.fi/index.php?k=9878>>.
- Uotinen, Suvi 2006b. Ei kai suomi unohdu? Teknisen korkeakoulun rehtorin Matti Pursulan haastattelu *Polyteekkari*-lehdessä 06/2006. Verkkolehti: <<http://www.polyteekkari.fi/tulosta.php?k=9880>>.
- Uusitalo, Hannu 1995. *Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan*. 2. painos. Juva: WSOY.
- Vaasan yliopisto 2007. Vaasan yliopisto. Viestintätieteiden laitos: Multimediajärjestelmien ja teknisen viestinnän koulutusohjelma. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.uwasa.fi/humanistinen/oppaat/opas2006/giga/>>. [Luettu 5.11.2007.]
- Varantola, Krista 2003. Erikoisalojen kielenkäyttö -luentosarja Tampereen yliopistossa syksyllä 2003 (julkaisematon luentoaineisto).
- Varantola, Krista 2004. Avauspuheenvuoro Kielikoulutuksen valtakunnallisen 'pyöreän pöydän' tapahtumassa Säätötalossa 4.11.2004. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.virtuaaliyliopisto.fi/vkk_vol01_01_tuomi_kielikoulutuksen_pyorean_poydan_tapahtuma_fin.asp>.
- Varantola, Krista 2005. Kansallista kansainvälisyyttä. *Tieteessä tapahtuu* 5/2005, 3-4. Verkkolehti: <<http://www.tieteessatapahtuu.fi/0505/varantola.pdf>>. [Luettu 8.11.2007.]

- VARIENG – Helsinki 2006. Englanti Suomessa. Suomen akatemian 2006-2011 rahoittama monimetodinen tutkimushanke yhdessä Jyväskylän yliopiston VARIENG-yksikön kanssa. Englannin kielen vaihtelua, kontakteja ja muutosta tutkivan kansallisen huippututkimusyksikön Helsingin yliopiston tutkimusryhmä, joht. prof. Terttu Nevalainen. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.eng.helsinki.fi/varieng/index.htm>>. [Luettu 2.1.2007.]
- VARIENG – Jyväskylä 2006. Englanti Suomessa. Suomen akatemian 2006-2011 rahoittama monimetodinen tutkimushanke yhdessä Helsingin yliopiston VARIENG-yksikön kanssa. Englannin kielen vaihtelua, kontakteja ja muutosta tutkivan kansallisen huippututkimusyksikön Jyväskylän yliopiston tutkimusryhmä, joht. prof. Sirpa Leppänen. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/varieng/>>. [Luettu 2.1.2007.]
- Vološinov, Valentin [Волошинов В.Н.] 1990 [1929]. *Kielen dialogisuus. Marxismi ja kielifilosofia*. Suom. Tarani Laine. Vastapaino, Tampere. [Alkuteos: *Марксизм и философия языка*.]
- Vygotski, Lev S. [Vygotsky] 1978. *Mind in society*. Teoksessa M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner & E. Souberman (toim.) *The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Vygotski, Lev S. [Выготский, Лев С., engl. Vygotsky] 1982 [1934]. *Ajattelu ja kieli*. Espoo: Weilin+Göös. [Alkuteos: *Мышление и речь*.]
- Winsa, Birger 1993. Meän kieli ja torniolaaksolaisitten kaksikielisyys: täällä plandataan sprookit. *Virittäjä* 1/1993, 3-33.
- Winsa, Birger 1998. Language attitudes and social identity. Oppression and revival of a minority language in Sweden. Applied linguistics association of Australia. Occasional paper No 17, 1998. ISSN 0155-0640.
- YSA — Helsingin yliopiston kirjaston laatima kaikki tieteen- ja tiedonalat kattava yleissanasto (Yleinen suomalainen asiasanasto) 2006. Saatavilla sähköisessä muodossa: <<http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>>.

LIITTEET

Liite 1

SUOMEN KIELEN ASEMA TEKNISESSÄ VIESTINNÄSSÄ (alustava työnimi)

Kysely, osa 1:

Kysymys	Vastaus	Lisäkommentti
1. Onko äidinkielenä suomi ja kansallisuutesi Suomen?		
2. Minkä ikäinen olet?		
3. Oletko mies vai nainen?		
4. Millainen koulutus- ja uratausta sinulla on? Millainen on nykyinen toimenkuvasi?		
5. Millaisissa yritys- ja/tai organisaatioympäristöissä olet työskennellyt ja työskentelet tällä hetkellä? (Pk-/suuryritys; lv, henkilöstömäärä, ulkomaalaisomistus- ja kansainvälistymisaste yms.)		
6. Mikä on työnantajayrityksesi työkieli?		
7. Millä kielellä sisäajokoulutuksesi tehtiin?		
8. Millä kielellä yrityksen sisäisiä koulutuksia järjestetään? Jos englanniksi, onko tämä tuottanut missään vaiheessa ongelmia? Jos ei sinulle, onko ehkä muilla esiintynyt ymmärtämishäiriöitä tms.?		
9. Kuvaa yrityksen toimintoja kielenkäytön kannalta. Ts. tapahtuuko kaikki sisäinen toiminta englanniksi: palaverit, kommunikointi eri medioin (s-postitse ym.) jne. Vaihtelee käytäntö osastoittain?		
10. Aiheuttaako englannin tai muun vieraan kielen käyttö yrityskielenä koskaan ongelmia ja jos aiheuttaa, niin millaisia?		

11. Onko työnantajaorganisaatioissasi myös äidinkielistä materiaalia saatavissa?		
12. Jos olet toiminut itse kouluttajana työnantajaorganisaatioissasi tai sen ulkopuolella, mitä olet opettanut? Oletko opettanut suomen, englannin vai ehkä jollakin muulla kielellä? Onko opettaminen vieraalla kielellä aiheuttanut koskaan ymmärrysvaikeuksia?		
13. Jos olet opettanut suomen kielellä, onko opetusaineiston laatiminen suomen kielellä ollut helppoa vai vaikeaa? Millaisia vaikeuksia olet mahdollisesti kohdannut? Onko esimerkiksi sanasto ollut ongelma?		
14. Millaisia lähteitä varsinaisessa leipätyössäsi ja mahdollisessa opetustyössäsi olet käyttänyt? (Kieli; Internet/sanakirjat/muut lähteet)		
15. Miten itse suhtaudut suomen kieleen ja sen merkitykseen?		
16. Millainen kielten rooli teknisessä viestinnässä Suomessa toimivissa yrityksissä ja organisaatioissa mielestäsi tänä päivänä on? Tyydyttääkö nykyinen suuntaus sinua? Jos ei, mitä asialle pitäisi mielestäsi tehdä? Onko ”Finglish” tullut suomalaisiin (ohjelmisto- ym.) yrityksiin jäädäkseen?		
17. Onko (kirjallinen) kommunikointi organisaation ulkopuolelle myös ”Finglishiä”? Jos on, onko viestintä mielestäsi riittävän korkealaatuista ja aukotonta ymmärrettävyyden kannalta?		
18. Minkä tasoisena pidät englannin kielen osaamista suomalaisyrityksissä? Onko mielestäsi riskiä, että Finglishin kaltainen sekakieli rapauttaa niin suomen kielen kuin englannin kielen osaamisen maassamme?		

19. Onko mielestäsi huolta, ettei tekniseen viestintään synny omaa (laajaa, korkealaatuista) suomenkielistä termistöä ja tutkimusta jne.?		
20. Olisiko mielestäsi tarpeen ja/tai oikein, että teknistä viestintää koskevia teoksia tai muuta tietoa olisi myös englantia taitamattoman lukijakunnan saatavissa? Voisiko yrityksen /organisaation imagon kannalta olla eduksi tehdä alaa tunnettu(mma)ksi kieliskaalaa laajentamalla? Vai onko tietoa valtaa, josta ei haluta luopua?		
21. Onko englantia taitamaton suomalaisasiakaskunta mielestäsi unohdettu?		
22. Onko mielestäsi mitään ristiriitaa tai ongelmaa siinä, että teknistä dokumentaatiota lokalisoitaessa myös suomenkielinen aineisto käännetään englannin kielestä? Kärsiikö laatu?		
23. Voisitko kuvitella, että Suomessa toimivien yritysten piiristä löytyisi yhteisymmärrystä ja kooperaatiota suomen kielen aseman nostamiseksi tärkeämpään asemaan teknisessä viestinnässä?		
24. Olisiko esimerkiksi Suomen tekniset dokumentoijat ry:n alan osaajien katto-organisaationa syytä tehdä jotakin suomen kielen aseman kohentamiseksi? Jos olisi, millaisia toimenpiteitä tarvittaisiin?		
25. Onko suomen kielen toissijainen asema teknisessä viestinnässä mielestäsi asennekysymys, ts. viestiikö se siitä, ettei suomen kieltä pidetä tärkeänä tai media-seksikkäänä asiana, vai onko taustalla jotakin muuta?		

26. Olitko ennen tätä kyselyä koskaan tullut ajatelleeksi suomen kielen roolia teknisessä viestinnässä?		
27. Onko mielestäsi riittävää tarjota teknisen viestinnän koulutusta vain englannin kielen osaajille? Olisiko mielestäsi tarpeen kehittää myös esimerkiksi venäjän- ja saksankielistä teknisen viestinnän osaamista Suomessa?		
28. Muuta kommentoitavaa.		

Liite 2

Date: Wed, 9 Mar 2005 17:03:24 +0200 [09.03.2006 17:03:24 EEST]

From: Nina.Palmgren@uta.fi <nina.palmgren@uta.fi>

Subject: Suomen kielen asema teknisessä viestinnässä (proseminaarikysely) KIIREELLINEN!

Hyvä teknisen viestinnän ammattilainen!

Olen teknisen viestinnän maisteriohjelman opiskelija Tampereen yliopistossa ja lähetän sinulle proseminaarityötäni (deadline 19.4.05) varten tekemäni kyselyn toivoen, että tulisit tutkimukseeni mukaan. Aihepiiriä on tarkoitus laajentaa myöhemmin pro gradu -tutkielmaksi. Suomen kielen asemaa teknisessä viestinnässä ei ole tietääkseni aiemmin tutkittu.

Tiukasta aikataulusta ja näkökulman tarkentumattomuudesta johtuen kysymykseni saattavat olla pinnallisia tai epäloogisia, mitä pahoittelen. Toivon, että sinulla riittää kuitenkin mielenkiintoa kyselyyn vastaamiseen sekä kannanottojen mahdolliseen myöhempään täydentämiseen. Nimeän nämä kysymykset osaksi 1, koska kunnollinen paneutuminen aiheeseen saattaa synnyttää lisäkysymyksiä tai vastauksesi muuta ihmettelyn aihetta.

Lähteminen mukaan tutkimukseen ei sido sinua mihinkään, vaan osallistut mahdolliseen jatkokyselyynkin resurssiesi mukaan: siis mikäli haluat ja ehdit. Korostettakoon, että käsittelen vastauksia yleisellä tasolla, eivätkä vastaajien tai työnantajaorganisaatioiden nimet tule tutkimuksessa esiin. Kommentteja ja ideoita lisäkysymyksistä otan mieluusti vastaan!

Alkuperäinen tarkoitukseni oli liittää kysely osaksi kotisivuani. Koska olen viikon 10 ”kotilomalla” vailla yhteyttä yliopiston palvelimeen (sähköpostiviestini lähetän lainakoneelta), olen joutunut tekemään kyselyn Word-muotoon. Vastauksesi voit luonnollisesti lähettää itsellesi parhaiten sopivassa formaatissa.

Jään odottamaan malttamattomana vastauksiasi, jotka pyydän lähettämään sähköpostiosoitteeseen nina.palmgren@uta.fi. Arvostaisin suuresti, jos pystyisit vastaamaan kyselyyni mahdollisimman pian, kuitenkin viikkojen 10 – 11 aikana. Näin saisin vihdoinkin kirjoitustyön viimeistään pääsiäisenä käyntiin! Kiirettä pitää! ;)

Yhteistyöterveisin

Nina Palmgren

GSM: 050 342 7490

English Summary

The domain-specific jargon ‘*Finglish*’: The Anglo-hybrid used by Finnish technical communicators as part of the discourse of globalisation

While internationalisation and the global spread of English have generated debate in recent years, little empirical research exists on the status of Finnish, the national language of Finland, in the multinational business setting in Finland. According to language researchers, the danger of domain loss of Finnish is most imminent in scientific life and in the business setting (see e.g. Lindstedt 2002: 468).

Technical communicators, also known as technical writers, emerged in the Finnish business life in the late 1980s and early 1990s. Thus, technical communication is a rather new field in Finland with approximately 2,000 multi-task professionals working in various business companies and public organisations. Their tasks involve designing and creating technical documentation for varied software and hardware users — mainly in a non-native language, English. From the very beginning, a clear majority of Finnish technical communicators were employed within technology-based multinational conglomerates, using English as their official corporate language. (Suojanen 2000: 1–2, 9, 23–25, 101–102; see also Iho according to Pesonen 2006: 18–19.) According to Suojanen (2000: 24) and the salary surveys conducted by the Finnish Technical Communications Society in 2001–2006, most Finnish technical communicators share an educational background in the humanities (mainly in English translation or philology studies).

The first aim of this Master’s thesis is to shed light on technical communication professionals as a speech community, in other words, on their linguistic scenery as well as their linguistic identification. Secondly, this study attempts to examine the status of Finnish in the field of technical communication in Finland. To the best of my knowledge, this study is the first to focus on these questions.

My first hypothesis is that Finnish technical communication (documentation, terminology, education, research, literature) has failed to develop due to the general spread of English and the

forces of globalisation. I assume that the communicational strategies of globalised business companies as well as national educational and research policies have contributed to foiling the development of Finnish technical communication.

According to my second hypothesis, English and *'Finglish'* (a mixture of English and Finnish) enjoy a strong status in Finnish technical communication due to the fact that Finnish technical communicators are not aware of the identity-forming function of language, or of the risks of the impoverishment of language.

Further, my third hypothesis is that the supremacy of the English influence and the generous use of *'Finglish'* in the work context of the target group arise primarily from the technical communicators' attitudes and choices. My assumption is that they do not value their mother tongue, and that the jargon *'Finglish'* plays a role of an inner-circle language for them.

Theoretical framework

Since the traditional linguistics, translation studies or technical communication studies alone provide no adequate basis for discussing the research agendas of the current study, a socio-linguistic approach is required. Combining concepts and insights from sociolinguistics and discourse analysis, the theoretical framework of the present study contains of Fennistics as well as contact linguistics studies. The theoretical framework is divided into two parts.

The first part discusses language contacts and Anglicisation of modern Finnish in various domains. Leppänen and Nikula (forthcoming) warn of the 'far-reaching consequences' of the spread of English in non-Anglophone countries, such as Finland, which can even lead to domain loss (see also Rollason 2005: 55). As said in chapter 2.1, many linguists emphasise the fact that languages do not die⁵¹ of deterioration, but of lack of use. Therefore languages should be actively used in varied fields of society. (Hiidenmaa 2003: 54, 59–60.) According to chapter 2.2.1, clear tendencies toward interpreting internationalisation vaguely as need of promotion of the role of English can be seen in the strategies of some Finnish universities; linguists consider this a short-sighted policy with an instrumental value of language (Mantila 2002a: 10; see also Hiidenmaa 2003: 32).

---

⁵¹ Skutnabb-Kangas (2000: 365-374) would prefer the term 'language murder' or 'linguistic genocide' to 'language death', since the death is not a natural one, but caused by those with political and economic power.

The second part of the theoretical framework introduces the main concepts of language and cultural awareness as well as questions of identity. Linguists highlight the crucial role of the mother tongue for the development of one's identity (see e.g. Hiidenmaa 2003; Mantila 2002a; 2002b; 2006; Nuolijärvi 2001b; Sajavaara 2000). According to Dufva (1997), Kohonen (2000: 19) and Mantila (2006: 40-41), individuals with a language education, in particular, should be highly aware of the significance of one's mother tongue and linguistic and cultural diversities, and also take responsibility for one's own language choices. In Fairclough's (1999: 71-72) view, for deeper awareness of manipulative behaviour, for instance, critical awareness of discourse is required.

Material and methods

This Master's thesis is a qualitative study, using a purposeful selection of informants (Creswell 1994: 148). A questionnaire was designed and e-mailed to twelve technical communication professionals, ten of whom filled in the questionnaire.

The informants were asked 27 closed and open-ended questions to elicit information about the status of Finnish in their work context and about their views on language, and their mother tongue Finnish, in particular.

In addition to the questionnaire, an ethnographic insight is applied to this study. In other words, personal observations and views of the researcher contribute to the analysis of the research material.

Results of the questionnaire

When compared with Suojanen's licentiate thesis (2000) and the salary surveys by the Finnish Technical Communications Society in 2001–2006, the informants recruited seem to be a rather representative sample of Finnish technical communication professionals. The target group (n=10) is in any case too small to permit statistically reliable generalisations to a larger population. Nevertheless, some tendencies do emerge.

The responses to the questionnaire confirm that due to internationalisation, the forces of globalisation and the spread of English Finnish technical communication is still in the first

prattlings of infancy. The ‘easy-to-use’ lingua franca of technology proves to be an integral part of Finnish technical communicators’ lives now, and according to the respondents it is there to stay. In addition to most documentation work, English is used in practically all internal corporate communications. According to respondents, lack of established Finnish terminology is the greatest obstacle that prevents Finnish technical communication from developing.

The responses show that the speech community of ‘true’ bilingual (see Poplack 1980/2000: 254) Finnish technical communicators, as a rule, share a positive attitude towards their mother tongue Finnish. Further, some respondents understand the importance of using Finnish actively in as many domains as possible, including the work context, whereas comments of informants working in Finland-based multinationals reflect an instrumental value of language, finding a parallel in the globalised strategies of some Finnish universities mentioned earlier (see Mantila 2002a: 10; see also Hiidenmaa 2003: 32). These respondents prefer to see the mother tongue as an extra expense rather than a resource. The majority of informants share an intuitive way of commenting their identification into the mother tongue. They say Finnish is important, but hardly argue their comments. According to Fairclough (1989: 85, 92), intuitiveness of this kind shows how actions become naturalised; he says that such common sense assumptions are “less likely ... to become a focus of conscious awareness”.

Further, some respondents admit to fall back on English — or the hybrid jargon ‘*Finglish*’ — even in cases when Finnish could be used. It may also be mentioned that the ample use of Anglicisms looks conscious and seems to show some kind of socialisation into particular ‘social roles’ (see Fairclough 2004: 9-10; see also Alapuro & Sajavaara 1984: 50; Hiidenmaa 2003: 28-29).

Conclusions

The study confirmed the hypotheses proposed. Finnish technical communication is, indeed, still in infancy. The results also confirmed that Finnish technical communicators’ language awareness is vague, which — considering the high linguistic competence of the target group — is somewhat surprising.